

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

VEDASIZLIK

Veda Edemediklerimizin Esiri Oluruz

Psikolog Ali ORHAN

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

Vedasızlık

Psikolog Ali ORHAN

© Dorlion Yayınları 2017
İstiklal Mah. Yeşiltepe Sok.
24/A Eskişehir
Sertifika No: 33967

Kapak Tasarımı: İlker Şentürkölü
ISBN: 978-975-2474-88-8

2. Baskı
Bil Ofset
Tesviyeci Caddesi No:7/5 İskitler-Ankara
Sertifika No: 23261

© Bu kitabın yayın hakkı Dorlion Yayınları'na aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen
alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez,
çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

✉ dorlionyayinlari@gmail.com

fb dorlionyayinlari @ dorlionyayinlari

birdorlionyayin

Kitap İsteme Adresi

INSANCIL

Sipariş Hattı:

0530 643 3081 - 0530 643 3084

web: www.insancilkitap.com

e-mail: depo@insancilsahaf.com

Öz Geçmiş

Ali ORHAN 1962 yılında Kütahya'nın Gediz İlçesine bağlı Çeltikçi Köyünde doğdu. Çeltikçi İlkokulunu, Gediz Ortaokulu ve Lisesini, Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümünü bitirdi. Rehber öğretmen olarak çeşitli okullarda görev yaptı ve 2000 yılında eğitim yöneticiliğine başladı. 2010 yılında atanmış olduğu Keçiören Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü sırasında; Ülkemizdeki RAM'lar içinde bir ilk olan Aile Danışma Servisini kurdu. Bu birimde okullarda görevli aile ve evlilik terapisi sertifikasına sahip psikolojik danışmanların danışma yapmasına dolayısıyla bu hizmetin yaygınlaşmasını sağladı. Görev yaptığı Özel Eğitim Uygulama Merkezi velilerine “Engelli Ailesinde Eşler Arası İletişim”, kaynaştırma öğrencisi bulunan okulların yöneticilerine “Özel Eğitim Alanında Farkındalık Yaratma” eğitimleri düzenledi.

Aile, okul sorunları, eğitim ve çocuk üzerine yaptığı çalışmalar nedeniyle zaman zaman televizyon ve radyo programlarına konuk olmakta, yazıları, çalışmaları gazetelerde yayınlanmaktadır. Psikolog ve eğitimci olarak evlilik, aile, eş seçimi, ergenlik, çocuk, yaşlılık, iletişim, öfke yönetimi, gelin kaynana çatışması, sınıfta davranış değişikliği, okulda aile danışma, engellilik, aile rehberliği, çocuk teslimi, aile mahkemelerinde bilirkişilik, çok katlı pazarlama ve benzeri konularda danışmanlık ve eğitim çalışmalarına Geçinmeye Gönülün Var mı adı altında devam etmektedir.

Yazarın aile ve evlilik konularını ele aldığı “GEÇİNMEYE GÖNLÜN VAR MI?” ve “EVLİLİĞİN İLK 50 YILI ZORDUR” adında yayınlanmış iki kitabı vardır.

Teşekkür

Kitap yazmak, yayınlamak uzun, yorucu aynı zamanda zevkli bir süreçtir. En güzeli kitap yazmaya başladığınız andan itibaren yalnız olmadığınızı anlamanızdır. İşte o zaman kitap imece bir esere dönüşmektedir. Bu kitabımı hazırlarken bir takım çekincelerim vardı. Önceki iki kitabımdan farklı olarak bir kişisel gelişim kitabı olmasını planladım. Aynı zamanda orijinal olması da hedefimdi. Birbirinin tekrarı olan kitaplardan sıkılmış olanlara da bir seçenek olsun istedim. Bu amaçla uzun süredir kurguladığım bir üçlemenin ilk kitabında veda konusunu ele aldım. Zamanı geldiğinde diğer iki konu üzerine de kitap yazmayı planlıyorum.

Kitabın yazım aşamasında vedalaşma konusunu değerlendirmeleri için çevremdeki bazı kişilerden yardım talep ettim. Bu değerlendirmeler sonucunda kitabın içeriğinin daha da güçlendiğini ve zenginleştiğini düşünüyorum.

Kitabın hazırlık aşamasında genç bakış açısıyla katkı yapan, çeşitli öneriler getiren, koşulsuz destekçim Bilgisayar Öğretmeni olan Biricik Kızım Ege'ye, rahim kanseriyle mücadele eden ve saatlerce bilgisayar başında çalışmama sabır gösteren ve kitabın ikinci basımını görmeye ömrü vefa etmeyen Rahmetli Annem'e, her yazdığım kitabı mesleki açıdan inceleyen, görüş ve önerileriyle destekleyen, her daim yanımda olan Psikolojik Danışman Gönül AKGÜL'e, imla düzeltmelerini yapan Edebiyat Öğretmeni Dilek TÜRK'e, imza günlerimde gönüllü

asistanlığımı üstlenen Gönül YILDIZ'a, her zaman desteğini gördüğüm geniş aileme, arkadaşlarıma, dostlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Ali ORHAN

Haziran 2016

İkinci Baskıya Önsöz

Vedasızlık yazdığım üçüncü kitabım. Konusu diğer iki kitabımdan farklı. Kitabımı kendi imkanlarımla sınırlı sayıda bastırdım, dağıtıma verdim. Daha çok eğitimlerimde ve imza günlerimde okuyucuyla buluştu.

Bu kitabı yazmaya başladığımda kafamdaki düşünce sadece bir psikoloji ya da kişisel gelişim kitabı yazmak değildi. Bunlardan öte bir şeydi. Ülkemizdeki ruh sağlığı profesyonellerinin kullandığı yüzlerce psikoterapi yöntemi mevcuttur. Ancak neredeyse bunların tamamı batı merkezlidir. Biz bu yöntemleri alarak bize uydurmaya çalışırız. Sonuç; uysa da olur uymasa da. Psikoterapi alanında yeni bir yaklaşım ortaya koyma gibi iddialı bir süreci başlattım. Adına da veda yaklaşımı koydum.

Kitabımı okuyan birçok kimseden oldukça sevindirici, teşvik edici dönütler aldım. Kimisi doğrudan, kimisi başka illerden telefonla ya da sosyal medya üzerinden bana ulaşarak görüşlerini paylaştılar ve kutladılar. Burada aklımda kalan birkaç örneği paylaşmak isterim.

İlk iki kitabımı da okumuş olan bir okuyucum 3. Kitabım Vedasızlık için ustalık eseriniz olmuş diyerek kutladı.

Bir öğretmenin Paylaşımı; Arka arkaya iki yakınımı kaybettim. Kitabınız o kadar iyi geldi ki. Çok teşekkür ederim, iyi ki yazmışsınız. Benden sonra üniversiteyi yeni bitiren kızımda okudu ve arkadaşlarına önerdi.

İzmir’den telefonla arayan emekli öğretmen bir çift; hocam sanki bizi ve köyümüzü yazmışsınız. Kaleminize sağlık.

Bir kadın Avukat, Ali Bey sizi tebrik ediyorum. Kitabınızda Vedalaşmayı çok güzel anlatmışsınız. Şimdi de dilime dolandı. Bir sorun olduğunda çevremdekilere siz daha vedalaşmamışsınız diyorum.

Sosyal çalışmacı bir kadın okuyucu; Kitabınızı okuyunca, vedalaşma konusunu hiç düşünmediğimi fark ettim.

İletişimci bir kadın okuyucu; bu kitabı okuyunca vedalaşmadan yeni bir kapı açmanın imkansız olduğunu anladım.

Bunların yanında vedalaşma konulu seminerlerde ağlayanlar tedirgin olanları gözledim. Bir dinleyici seminer sonunda yanıma gelerek “tamam yaraları açtınız peki şimdi ne olacak” diye sordu. Bir başkası; bazı insanların iş yaşamında ve evliliklerinde niçin başarısız olduğunu bu kitabı okuduktan sonra daha iyi anladım diye düşüncesini ifade etti

Bu kadar olumlu geri bildirimden sonra kitabın ikinci basımını yapmanın vaktinin geldiğine karar verdim. Bunun vedasızlık kitabıma bir vefa borcum olduğunu düşünüyorum.

Ekim 2017

Not: Bu kitabın 2. Baskısı tamamen profesyonel bir ekip tarafından hazırlanmıştır. Kitabı yayımlayan Dorlion Yayınevi’ne, kitabın kapak tasarımını ve diğer tüm grafik çalışmalarını gerçekleştiren İlker Şentürk’ü ve emeği geçen herkese teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Öz Geçmiş.....	3
Teşekkür.....	5
İkinci Baskıya Önsöz	7
İçindekiler	9
Giriş	11
Yunus Emre.....	13
Sana Veda Edemedim.....	15
Veda Nedir?.....	18
Veda Etmek Güçlü Olmaktır	28
Doğum.....	33
Okul.....	35
Mezun Olurken Vedalaşma	38
Asker Oldum.....	41
Evlenirken Vedalaşma.....	46
Evden Ayrılırken Vedalaşma	55
Alışkanlıklarla Vedalaşma.....	57
Avrupa'ya İşçi Göçü	60
Yeni Bir İş Kurarken Veda	62
İnsaflı Patron.....	66
Hacı Uğurlaması	69
En Büyük Veda; Ölüm	72
Teyzemin Elbisesi	75
Son Görev	78

Saman Tahtaları.....	85
Annemle Vedalaşırken	87
Ölüm Beni Korkutamaz	90
Savaşta Veda	92
Kısa ve Uzun Süreli Vedalaşma	103
Sevgiliyle Vedalaşma	105
Sabaha Görüşeceğiz	108
Karı-Kocanın Vedalaşması.....	109
Yaşanılan Yerle Vedalaşma	113
Köyden Kente Göç.....	116
İntihar (Öz Kırım)	120
İnsanın Kendisiyle Vedalaşması	123
Oğlumun Arkadaşı	125
Çocuk Oyunlarıyla Vedalaşma.....	129
Keşifler Kaşifler ve Maslow	134
Uzay Merakı.....	138
Arkeoloji	143
Köy Enstitüleri	146
Türkiye Cumhuriyeti.....	150
Siyasi Veda	164
2015 Seçimleri	169
Kürt Siyaseti.....	172
Veda Ederken	175
Yararlanılan Kaynaklar	176

Giriş

İnsanlığın varoluşundan bu güne kadar geçen zaman dilimi incelendiğinde, aslında; Dünya tarihinin aynı zamanda bir vedalaşma tarihi de olduğu görülecektir. İlk insanla başlayan bu süreç toplumsal ve bireysel anlamda bugünde devam etmektedir. İnsanlığın geçirmiş olduğu birçok evrede vedalaşma ya da vedalaşamama vardır. Ateşin bulunması, hayvanların evcilleştirilmesi, tekerleğin icadı ve madenlerin işlenmeye başlamasından günümüzdeki iletişim alanındaki teknolojik gelişmeleri kapsayan tüm süreçler veda ile ilgilidir. Aynı şekilde ilkel kabilelerde başlayan ve dünya savaşlarına kadar giden insanlar arasındaki büyük küçük tüm çatışmalar ya da hareketlilikler de veda ile ilgilidir.

Mağaralarda yaşayan ilk insanlar eğer mağara yaşamıyla vedalaşmamış olsalardı hiçbir zaman kendileri için ev yapmayı ve bu evleri birleştirip bir köy kurmayı düşünmezlerdi. Doğal olarak da bugünkü yaşadığımız medeniyet düzeyine gelmemiz mümkün olamazdı. Aynı şey alet kullanımı içinde geçerlidir. İlk aletleri yapmaya başlayan insan her bir aleti kullandıktan bir süre sonra vedalaşarak daha işlevsel yeni bir alet bulmuştur. Eğer insanoğlu kullandığı eski aletlerle vedalaşmamış olsaydı bugünkü teknolojik gelişmişlik düzeyine ulaşmamız mümkün olmazdı. Belki de doğa karşısında fiziksel olarak zayıf olan insan varlığını sürdüremezdi.

Tarihteki sosyal ve siyasal alandaki gelişmeler incelendiğinde durumun farklı olmadığı görülecektir. Vedalaşmanın ger-

çekleşmediği sosyal ve siyasal olayların, tekrar tekrar gündeme geldiği görülmektedir. Birçok tarihsel olayın bugün de zaman zaman gündeme gelmesinde vedalaşmanın olmaması yatmaktadır. **Mehmet Akif ERSOY’un “Tarihi tekerrür diye tarif ediyorlar, hiç ders alınsaydı tekerrür mü ederdi?”** sözleri vedalaşmayı ve vedalaşmamayı çok güzel ifade etmektedir. Vedalaşma için bazen yüzleşme bazen yasını yaşamak gerekebilir. Bazen de hiçbir şey yapmaya gerek kalmaksızın veda kendiliğinden yaşanır.

Bireysel anlamda vedalaşmayı ele aldığımızda insanın yaşadığı birçok sorunun temelinde vedalaşmanın olmadığı görülecektir. İlginç olan konu, insanlar bunun farkında olmadığı için bu yükleriyle yaşamaya devam etmektedirler. Psikolojik anlamdaki bu yük, zamanla ağırlaşmaktadır.

Bu kitabımda vedalaşmanın önemini başta psikoloji olmak üzere tarih, sosyoloji, felsefe, siyaset, fizik, arkeoloji, antropoloji gibi çeşitli bilim alanları açısından ne anlama geldiğini geniş bir perspektiften ele almaya çalıştım.

Bu kitabı okuyan herkesin öncelikle kendi iç dünyasına bakmasını ve ruhsal yükleriyle vedalaşmasını umuyorum.

Yunus Emre

Bilinen hikayedir; Yunus Emre yetiştği dergahtan ve Hocası Tapduk Emre'den vedalaşmadan ayrılarak yıllarca Anadolu'yu dolaşır. Kendince hedefleri vardır. Gün gelir yetiştği dergaha dönmek ister. Ancak kaygıları vardır. Acaba Hocası onu affedecek midir? Bu kaygılarla dergaha gelir.

“Şeyhinin hanesine varıp kapıyı tıklattır. Hazret-i Pir'in hanımı çıkar. Yunus'u karşısında gören valide hanım ona:

-Evladım! Niçin böyle yaptın? Hocanı incittin” der.

Sonra da Yunus'un nedametle ıslanmış gözlerine ve boynu bükük haline bakarak:

-Oğlum! Taptuk Hazretleri birazdan dışarı çıkacaklar. Bu eşikte bekle! Ayağı sana takılınca: ‘Bu kimdir?’ diye sorar. Ben de ‘Yunus efendim derim! Şayet hangi Yunus derse anla ki seni gönlünden çıkarmış, sana veda etmiştir. O zaman durmayıp gidersin. Eğer, Bizim Yunus mu diye sorarsa bil ki seni unutmamıştır. Yani veda etmemiştir.

Dertli Yunus başını eşiğe koyar. Beklemeye başlar. Birazdan Taptuk Emre hazretleri kapıda görünür. Gözleri görmüyordur. Ayağı Yunusun başına değince:

-Bu kimdir der hanımına

-Yunus, der hanımı

•
Bir an tereddüt eyleyen hazret-i Pir tebessüm ederek

-Bizim Yunus mu? diye sorar.

**Hocası kırılmış olsa da öğrencisiyle henüz vedalaşmamıştır.
Daha doğrusu birbirleriyle vedalaşmamışlardır.**

Sana Veda Edemedim

*Gitmekle gidilmiyor ki...
Gitmekle gitmiş olamazsın;
Gönlün kalır,
Aklın kalır,
Anıların kalır.*

Cemal Süreyya

Son yıllarda çok satan (bestseller) kitaplar içinde kişisel gelişimi konu alan kitapların oldukça fazla olduğu görülür. Hatta insanlar birbirlerine, güncel bir bestseller kitabı okuduklarını göstermek için “Bak şu yazarın, şu kitabını okudun mu?” ya da şu konuda çok güzel şeyler yazmış gibi övgüde bulunurlar. O kitabı okumayanlar kendilerinde bir eksiklik hissetmeye başlar ve kitabı okuduklarında ise “Bu muydu anlatılan? Zaten bildiğimiz, daha önce benzeri yazılmış şeyler ya da harika şeyler yazılmış” gibi yorumlar duyulur. Kişisel gelişim kitaplarının bazı ortak özellikleri vardır. Zaten bir kısmı diğer kitaplardan alıntıdır. Alıntılar zinciri demek çok yanlış olmaz. Bazı kitaplarda bestseller denilen kitabın yerli versiyonudur. Bu kitaplardaki ortak konuların başında “Anı yaşamak, anın öneminin farkında olmak, hayallerini gerçekleştirmek için engel tanımamak” gibi kavramlar gelmektedir. Bir şeyi istiyorsanız beklemenize gerek yoktur.

Hemen harekete geçmeli ve hayalinizi gerçekleştirmelisiniz gibi önermeler yer almaktadır. Çünkü geçmişte başarılı olmuş birçok insan böyle davranmışlardır. Sayısı bir elin parmaklarını geçmeyen o başarılı kişilerin isimleri ve yaptıkları işler anlatılır. Birçok kitapta aynı isimleri okumak çok şaşırtıcı değildir. Böylece motivasyon yaratılmaya ya da artırılmaya çalışılır. Bardağın dolu tarafını görmek gerekir. Hatta, bu kitapları yazan kişiler, verdikleri kişisel gelişim seminerleri sayesinde ekonomik durumlarını oldukça iyileştirerek kendileri de başarılı örnekler arasında yerini alabilirler. Kişisel gelişim üzerine yazılmış kitapları okuyan veya bu türden seminerleri izleyenler kendilerini unuturlar ve o kişileri hayranlıkla takip etmeye çalışırlar. Bu tür kitap ve eğitimlerle motivasyonu artan birçok kişinin maddi ve manevi anlamda ciddi zararlara uğradığı görülür; çünkü başarılı kişileri örnek alırken kendi gerçekliğini unutmaktadır. Nedir kendi gerçekliği? Veda... Bu insan geçmişiyse vedalaşmış mıdır? Sırtında hangi yükler vardır? Eğer bunları bilmeden ya da görmezden gelerek bir ilişkiye ya da bir işe başlarsa geçmişi sürekli olarak ona bağ olacaktır. Ancak başarısızlığa uğrayan kişilerin birçoğu bunun farkında olmadığından başarısızlıklarını çevresel etmenlere dayandırabilir. Örneğin kader, şans, kötü enerji, büyü, beni istemiyorlar ya da ülkedeki veya dünyadaki bazı olumsuz gelişmeleri bahane olarak görmek ya da göstermek gibi nedenlerle kendini rahatlatmaya çalışabilirler.

Bu arada unutulmaması gereken önemli bir konu ise; kişisel gelişim kitaplarında veya seminerlerinde başarısız insanlardan çok fazla bahsedilmemektedir. Çünkü başarısız insanları anlatmanın bir getirisi yoktur. Zaten onlardan çevremizde çok sayıda vardır. Kısacası, başarısız olmuş insanların yaşamlarını, pazarlamak pek mümkün değildir. Ancak başarılı insanların öyküleri

öyle mi? Tavukçu gibi klasik, yemekçi gibi güncel başarı örnekleri anlatmakla bitmez. **Issıt ıssıt koy sofraya...** Başarılı olmuş az sayıdaki kişinin yaşam öyküleri birçok kitap ya da seminerde örnek olarak tekrar tekrar anlatılmaktadır.

Kişisel gelişim başarı örneklerinde bir konu üzerinde ne kadar çok kişinin çalıştığının üzerinde fazla durulmaz. Yalnızca başarılı olana odaklanmak esastır. Halbuki bazı alanlarda her halükarda birçok kişi arasından zaten bir kişi başarılı olacaktır. Örneğin seçim sonucu bir kişinin başkan olması gibi. O kişinin kim olacağı önemlidir. Bazı başarı öyküleri ise tamamen tesadüflere bağlı da olabilir.

Önemli olan insanın yaşamdaki başarıları ve başarısızlığı üzerinde bu kadar etkili olan veda ne demektir? Bunu iyi anlamak gerekir.

Veda Nedir?

Vedanın tanımını bir örnekle açıklamaya çalışalım. Çevremizdeki insanlara şöyle bir soru sorsak nasıl cevaplar alırsak acaba?

-Ölüye sarılır mısınız?

-...?

-Peki bir tabuta sarılır mısınız?

-...?

İlk başta garip ve ürkütücü gelen bu sorular karşısında insanlar şaşırabilir, yüzünüze tuhaf bir şekilde bakabilir hatta sizin akıl sağlığınızın yerinde olup olmadığı konusunda tereddütte düşebilirler.

Aynı soruyu biraz değiştirsek ve “Bir yakınınızın ölüsüne, mesela annenizin, babanızın, kardeşinizin, çocuğunuzun tabutuna sarılır mısınız?” diye sorsak muhtemelen cevap değişecektir.

-O zaman başka, tabi ki son bir kez sarılırim.

Peki neden bir insan, ölmüş birine sarılır ya da sarılma ihtiyacı duyar? Ne hisseder, duyguları nedir? Siz sarılırsanız da ölen kişi sizin sarıldığınızı bilmeyecek, duymayacaktır. Neden insan öldüğünde mezara konur, niye mezar taşları vardır ve neden mezar ziyareti yapılır? Ölen kişinin dini inancına göre çeşitli et-

kinlikler yapılmasındaki amaç nedir? Örneğin; Müslümanlarda yedisi, kırkı, elli ikisi sene-i devriyesi, mevlit okutma gibi anma etkinlikleri düzenlenmektedir. Bu soruları çeşitlendirmek mümkündür.

Bu kitabı yazdığım sırada bir arkadaşımın giriş bölümünü okuyup değerlendirmesini istemiştim. Bir ölüye veya tabuta sarılır mısınız? cümlelerini okur okumaz tedirgin bir şekilde yüzüme bakarak hiç ölüye sarılır mı? Tabuta sarılmak ne demek, nereden çıktı? diye sordu.

-Devamını oku cevabını bulacaksın dedim.

Okudu ve haklısın dedi.

-Bende babaannemin ölüsüne sarılmıştım.

diye kendi anısını paylaştı.

-Eğer, şanlıysan zamanı geldiğinde; annenin, babanın, belki de başka sevdiklerinin ölüsüne sarılacaksın. Bazen, bu şans bulamayan insanlar yıllarca bir mezara sarılmak için bekliyorlar dediğimde tedirginliği iyice arttı.

Şüphesiz ki diğer dinlerde de benzer törenler yapılmaktadır. Yine kişinin ölüm yıldönümünde mezarı başında anılması, ölen kişi adına bir eser yaptırılması da veda davranışı olarak görülebilir.

Aslında yukarıda saydığım davranışların önemli bir kısmı insan türüne özgüdür. Yani insanı insan yapan diğer canlılardan ayıran davranışlar arasındadır. Bu ve benzeri eylemlerin tümü aslında birer veda'dır.

İnsanın, kendi ruh sağılığını korumasındaki üç ana unsurdan biri olan veda denildiğinde; akla gelen ilk kelime ayrılıktır. Büyük Türkçe Sözlükte veda; **“Ayrılırken birbirine selam verme ve esenlik dileme”** olarak tanımlanmıştır. Evden ayrılmak, dosttan ayrılmak, sevdiğinden ayrılmak, işinden, memleketinden, bir hayvandan, bir eşyadan ayrılmak ve benzeri daha birçok ayrılık örneğı eklemek mümkündür.

Ancak ayrılık ile veda arasında bazı farklılar vardır. Ayrılık tek taraflı olabilir. Veda ise karşılıklı olur. Ayrılık bireysel bir eylem olabilir ancak veda için en az iki kişi ya da taraf olması gerekir. Ayrılık fiziksel bir gerçeklik iken veda insanın ruhunda gerçekleşen bir duygudur. İnsan, ayrılmayı ruhunda kabul etmediğinde; gerçekten ayrılmış olmaz. Yalnızca fiziksel ayrılık söz konusu olabilir.

Veda konusuna; en katı, en sert yönünden ele alarak başladık. Bunun bir de günlük yaşantımızda sık rastlanan bir örneğini ele alalım. Bu kitabın konusu olan ve ayrıntılı örneklerle açıklamaya çalıştığım “veda” aslında yaşamın her anında sürekli yaşanan bir durumdur.

Örneğin bir dostunuza misafirliğe gittiniz. Ev sahibi sizi karşıladı. Belirli bir süre sohbet ettiniz ve ayrılma zamanı geldi. Ev sahibine, hiçbir şey söylemeden kalksanız ve çıkıp gitseniz ne olur? Ev sahibi kendini nasıl hisseder? Daha da önemlisi siz kendinizi nasıl hissedeceğiniz? Kafanız rahat olur mu? O zamana kadar misafirlikte çok güzel zaman geçirmiş bile olsanız artık hiç önemi yoktur. Uzun süre kafanız bu olayla meşgul olacaktır.

Aynı olayı farklı bir açıdan değerlendirelim. Misafirlik-tesiniz, geç vakit olduğunu düşünüyorsunuz ve ev sahibinden müsaade istiyorsunuz.

-Geç oldu izniniz olursa biz kalkalım. Misafirperverliğiniz için çok teşekkür ederiz.

- Müsaade sizin. Ayağınıza sağlık. Lütfen tekrar buyurun. Bunu saymıyoruz.

-Efendim bizde sizi bekliyoruz.

-İnşallah, kismetse geliriz.

Bu tür diyalogları daha da uzatmak mümkündür.

Siz hangi diyalogu tercih edersiniz?

Veda konusunu her ne kadar birey ve toplum üzerinden tanımlamaya çalışsak da aslında doğada sürekli gerçekleşen bir durumdur. Örneğin bir meyve olgunlaştığında dalına veda eder. Öncelikle olgunlaştığını belli eder ve sonra yere düşer. Buğday tohumu olgunlaştığında başağa veda eder. Zamanı geldiğinde kuzu koyuna, oğlak keçiye veda eder. Vaktinden önce vedalaşma olmaz. Olgunlaşmamış bir meyve dalından kopartıldığında pek bir işe yaramaz çünkü serttir tadı ve görünümü güzel değildir. Sonbaharda ağaçlar yapraklarını dökerek yaza veda eder, ilkbaharda ise yeniden filizlenen yaprakları ile kışa veda eder. Aynı şey tüm doğa için geçerlidir. İlkbaharda her tarafı kaplayan yeşil ile kışa, son baharda ise her tarafın sarıya boyanmasıyla yaza veda edilmektedir.

Aynı zamanda doğa; yaza veda ederken kışa, kışa veda ederken de yaza merhaba demektedir.

Benzer durum doğadaki tüm canlılar için de geçerlidir. Bazı hayvan türleri yetişkin olduğunda sürüye veda eder. Yazın hareket halinde olan, kışın uyuyan hayvan ve böcekler, göçmen kuşlar hep bir vedalaşma içindedir. Birçok hayvan türü hayatta kalabilmek için mevsimsel faktörlere bağlı olarak yer değiştirmek zorundadır. Örneğin, leyleğin kışı soğuk bir bölgede geçirme şansı olmadığı gibi. Vedalaşmayan canlının yaşama şansı yoktur. Önemli olan vedalaşmanın zamanlamasıdır. Ne erken ne de geç, tam zamanında olmalıdır.

Mevsimlerin zorunlu bıraktığı vedalaşmayı her yıl en az iki kez yaşarız. Sonbaharda kışa hazırlık yapılır. Kışın ısınma konusunda sıkıntı yaşamamak için önceden yakacak temin edilir. Kışlık kıyafetler saklanılan yerden çıkarılır, kışlık yiyecekler hazırlanmaya başlanır. Konserve yapılması, reçel kaynatılması, bazı sebze ve meyvelerin kurutulması gibi daha birçok hazırlık yaza vedadır.

İlkbaharda kışa veda vardır. Yaz mevsimi yaklaştıkça bu sefer yazlık giysiler konuldukları yerden çıkarılır. Isınma araçları ortadan kaldırılır. Yeni vedalara hazırlık amacıyla toprak işlenmeye başlanır. İhtiyaçlar doğrultusunda çeşitli bitki tohumları toprağa ekilir. Toprağın altında kışı geçiren buğday gibi bazı bitkiler çimlenerek tohuma veda eder. İlkbahar da havanın ısınmaya başlamasıyla insan doğaya daha rahat çıkabilir. Bu ve benzeri örnekleri istediğimiz kadar çoğaltabiliriz.

Vedalaşma kişisel olabildiğı gibi bazen de sosyal, tarihsel bir özellik gösterebilir. Vedalaşmadan gerçekleşen zoraki ayrılıklar

insanın ruhunda derin yaralar açar hatta tüm yaşamını olumsuz etkileyebilir. Örneğin, yerinden yurdundan zorla koparılan insanları, toplumları düşündüğümüzde vedalaşmamanın acı sonucu görülür. Sürekli olarak vedalaşmayı tamamlamak için uğraşırlar. Örneğin türkü ve ağıtlara konu olmuş zorla evlendirilen kızların dramı ya da evlatlık verilmiş çocukların durumu bireysel vedasızlıklara örnek verilebilir. Yerlerinden, yurtlarından sürülen Tatar Türklerinin Anayurtları olan Kırım'a dönme mücadelesi veya ülkemizde 1923'te Yunanistan ile yapılan mübadele sonrası her iki taraftan göç eden insanların öyküleri ise toplumsal vedalaşmanın olmamasına örnek teşkil etmektedir. Yine 1915 yılında gerçekleşen Ermeni Tehcirinin üzerinden yüzyıl gibi uzun bir zaman geçmesine rağmen hala etkileri devam eden ve birçok ülkeyi ilgilendiren, ülkemizin uluslararası ilişkilerde sıkıntı yaşamasına neden olan bir sorun olarak durmaktadır. Her yıl 24 Nisanda Amerikan Kongresinde görüşülen Ermeni Soy Kırım Tasarısının kabul edilmemesi için Amerika ve Türkiye Hükümetleri arasında yoğun görüşmelerin yapılmasına neden olmaktadır. Yine Fransa ve İsviçre gibi bazı Avrupa ülkelerinde Ermeni Soy Kırımı Tasarısının tanınması bu ülkelerle Türkiye arasında ilişkilerin bozulmasına neden olmuştur.

Kırım Türkleri Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra yurtlarına dönmeye başlamışlar ve bu dönüş hikâyesi bugün bile devam etmektedir. Bu konuyla ilgili yazılmış birçok kitap, söylenmiş şarkı, çevrilmiş film vardır.

1923 yılında imzalanan Lozan Barış Antlaşmasıyla; Yunanistan'daki Türklerle Anadolu'daki Rumların karşılıklı olarak yer değiştirmeleri kararı alınmıştır. Bu karar sonrasında suyun iki yakasındaki halklar yer değiştirmiştir. Ancak bu yer değiştir-

me insanların isteği dışında olduğundan büyük acıları da beraberinde getirmiştir. Gidenler de gelenler de hatta her şeye rağmen bulunduğu yerde kalmayı tercih edenler dahi mutlu olmamışlardır. Her iki taraf da zorunlu g  n yarattığı ayrı bir kültür oluşmuştur. Ancak bu yeni oluşan kültür içinde acıyı, ayrılığı, hayal kırıklığını ve özlemi görmek mümkündür.

“Rembetiko” filmini  zleyenler hatırlayacaktır. Türkiye’den Yunanistan’a g   ettirilmif Rumların yaşamının ve kendilerini oraya ait hissetmemelerinin anlatıldığı filmde elinde saz olan yaşlı bir adamın “ zmir’in Kavakları” türküsünü Türkçe olarak  alıp söylediğini görürsünüz.

Suyun bu yakasına yani Türkiye’ye gelmiş olan muhacir olarak bilinen Türklerde çok büyük acılar yaşamışlardır. Bu insanların geldikleri yerlere olan özlemleri hiç bitmemiş, tam tersine giderek artmış çocuklarına torunlarına geçmiştir. Türkiye’den Yunanistan’a sırf eski köylerini görmek isteyenler için kültür gezileri düzenlenmektedir. Bu gezilere katılanlar çoğunlukla ikinci üçüncü kuşaktır. Ata toprağı tabir ettikleri köyleri ziyaretleri sırasında geçmişe ait izler aramaktadırlar.  oğunluklada evlerinin yerinde yeni binalar olduğu ve eskiye ait pek bir iz kalmadığı g r lmektedir. Bazıları atalarının göç etmek zorunda kaldığı bu köylerden taş ve toprak getirmektedir. Türklerden boşalmış köylere genellikle Türkiye’den göç etmiş olanlar yerleşmiş ve onların çocukları gelen misafirlerini büyük bir içtenlikle karşılamakta, ikramlarda bulunmakta, köyü gezdirmektedirler. Ne de olsa artık aynı köylü sayılmaktadırlar. Bu insanların özlemini anlatan mübadele şarkıları bugünde söylenmektedir.

Benim Girtili limon ağacım

Seni nerelere dikeyim

Dikeyim, dikeyim

Seni kalbime dikeyim...

Ya da

Kara gözlerine hayran olduğum,

Memleket kokulu yarım,

Kırık dillerine meftun olduğum,

Saçına gül takılı yarım,

Deniz bile şahit olmazsa ah agapimou,

Başka kim olur derdime,

Memleket hasreti öyle bastı sevdiğim,

Bıçaklar saplandı yüreğime,

gibi şarkıların yanında yarısı Türkçe yarısı Rumca söylenen şarkı albümleri mevcuttur.

Zaman zaman da karşıdan da bu tarafa kültür turları düzenlenmektedir. Yunanistan'a göç etmiş Rumlar'ın çocukları yada

torunları, atalarının terk etmek zorunda kaldıkları çoğunlukla Ege Bölgesinde bulunan köylerini ziyarete gelmekte ve karşılıklı duygusal anlar yaşanmaktadır.

Benzer dramlar “Ermeni Tehciri” olarak adlandırılan büyük göç sırasında da yaşanmıştır. Yerinden yurdundan ayrılan insanlar hiç istemedikleri yerlere göç etmek zorunda kalmışlar ve bu sırada yaşadıkları acılar hiç unutulmamış onlarla birlikte dalga dalga tüm dünyaya yayılmıştır. Ermeni tehcirinin birçok ülkeyi ilgilendiren uluslararası bir sorun haline gelmesinin asıl nedeni; bu insanların yurtlarından vedalaşmadan ayrılmış olmalarıdır. Tehcirin, insanlar üzerinde bıraktığı olumsuz etki nesillerce devam etmiş ve tehcire uğramış kişilerin torunları da bu konuda kendi aile dramları üzerine kitaplar yazmışlardır.

İstemleri dışında yurtlarına veda etmeden ayrılmak zorunda kalan toplumların örnekleri hem kendi tarihimizde hem de dünya tarihinde sıklıkla görülür. Örneğin; Türklerin Orta Asya’dan çıkarak Anadolu’ya gelmelerinin üzerinden bin yıldan fazla zaman geçmiş olmasına rağmen hala etkileri devam etmektedir. Çünkü Türkler, Orta Asya’yı isteyerek değil topraklarının istila edilmesi sonucu terk etmek zorunda kalmışlardır. Yine Balkan Savaşları sonucu yurtlarından canlarını kurtarmak için kaçarak Anadolu’ya göç eden Türklerin dramı bugünde konuşulmaktadır. Yoğun olarak Trakya Bölgesinde söylenmekte olan Rumeli türkileri, Balkanlara olan özlemi anlatmaktadır.

Dünya tarihi açısından bakıldığında da bunun birçok örneği görülür. Avrupa’dan Amerika’ya göç, Afrikalı zencilerin köle olarak Avrupa ve Amerika’ya götürülmesi, İspanyol Yahudilerinin ülkelerini terk etmek zorunda kalmaları ve Osmanlı İmparatorluğunun onları kabul etmesi, Amerikan yerlileri olan Kızılderililerin

durumu hep vedalaşmamaya açık örneklerdir. Bu tür göç hareketlerinde insanlar vedalaşmadıklarından akılları sürekli eski günlerinde kalır. Yanlarında en başta kültürleri olmak üzere ne varsa hepsini götürmeye uğraşırlar. Bir gün geri dönecekmiş gibi hareket ederler. Geri dönmeseler de bulundukları yeri, geldikleri yere benzetmeye çalışırlar. Bununla ilgili ilk akla gelen örnekler; İstanbul' un bazı semtlerinde görülür. Polonezköy, Arnavutköy, Aksaray gibi semtler adlarını buraları kuran insanların geldikleri yerden almaktadır. Yine Uşak'ın Banaz ve Sivaslı ilçelerinin de adını gelinen yerlerden almakta olduğu yönünde iddialar vardır. Ayrıca İspanya'dan sürülen Yahudilerin İstanbul'da kendi kültürlerini sürdürmeye çalıştıkları görülen örneklerdir. Örneğin El Hamra Sineması adını İspanya'daki El Hamra Sarayından almaktadır. Yakın zamanda Ülkemizde yaşanan köyden kente göç esnasında benzer örnekler oluşmuştur. Örneğin Ankara'daki Erzurumlular Mahallesi gibi. Yine Almanya'da yaşayan Türkler, orada açmış oldukları işyerlerine köyünün, kasabasının, şehrinin adını ya da geldiği yeri hatırlatacak benzer Türkçe isimler koymaktadırlar.

Bu örneklerin dışında aynı ismi taşıyan birçok yer adı vardır. Afyon ve Çorum'un Bayat adında ilçeleri olması gibi. Bunun yanında Ülkemizde onlarca Bayat adında köy ya da mahalle mevcuttur. Bayat Türk boyundan dolayı kullanılan yer adı verme alışkanlığı başka yerlerde de görülmektedir. Avşar, Kargı, Dordurga, Peçenek, İskitler, Kızık, Kınık, Kayı ve benzeri isimli yerleşim yeri örneğini çoğaltmak mümkündür.

Demek ki bazı alışkanlıklarla vedalaşmak kolay olmuyor ya da gerekmiyor. Köyünüzün adı yada soyadınız ne olursa olsun sizi güçlendiren bir faktör olabilir. İnsanın kendini iyi hissetmesini sağlar. O zaman da bu isimlerle vedalaşmamak tam tersine daha çok sahip çıkmak gerekir.

Veda Etmek Güçlü Olmaktır

Veda konusunu incelemeye başlarken sözlük anlamını ele almıştık. Ayrılmak olarak tanımlanıyordu. Ayrılık gönüllü ya da zorunlu olabilir. İnsan bir yerden, bir ilişkiden kovularak da ayrılmak zorunda kalabilir. Önemli olan vedaanın nasıl gerçekleştiğidir.

Bazen veda güçlü ve kararlı olmayı gerektirir. Bazı durumlarda kazanmak için veda etmeyi bilmek, sonuçlarını göze almak gerekir. Örneğin Mustafa Kemal Kurtuluş Savaşı'nı başlatmak için Samsun'a çıktığında yalnızca İstanbul'dan ayrılmamıştı. Askeri görevlerinin, rütbesinin kendisinden alınacağını çok iyi biliyordu. Hatta İstanbul'da kalsa belki devlet yönetiminde çok önemli makamlara getirilmesi muhtemeldi. İstanbul Hükümetinin Mustafa Kemal'in Kurtuluş Savaşı'nı başlattığını öğrenmesi üzerine kendisinden rütbe ve tüm görevleri alıp üzerine birde tutuklanması yönünde karar çıkardığında artık can güvenliği de kalmamıştı. Yani Osmanlı subaylığına veda etmişti. Oysa, ordu-daki birçok subay Osmanlı İmparatorluğunun sona erdiğini gördükleri halde hala kendilerinin Osmanlı subayı olduğunu gerekçe göstererek Kurtuluş Savaşına destek vermekten kaçınmışlardır. Hatta bazı subayları ikna etmek için çeşitli yollar denenmiştir. Örneğin Süvari Kolordusunu yönetecek yeterlilikte ve yetenekteki en önemli subay olan Fahrettin (Altay) Paşayı ikna etmek ve vedalaştırmak hiçte kolay olmamıştır. O gün Mustafa Kemal vedalaşmayı göze almasaydı bugün ATATÜRK diye tüm dünyanın saygı duyduğu bir çok ulusun bağımsızlık mücadelesinde örnek aldığı bir liderimiz olmazdı.

Eşler arasında da bazen veda etmeyi göze almak gerekir. Zamanında göze alınamayan vedalar ileride hep bir pişmanlık olarak insanın hafızasında yer eder. Keşke zamanın da şunu yap-saydım, ya da bana böyle davranılmasına izin vermeseydim gibi pişmanlık sözleri duyulur.

Yaşlılar ya da yeni adıyla ileri yetişkinlerle yapılan görüşmelerde; kendi yaşamlarının muhasebesini yaparken yaptıklarından ziyade yapmadıklarından pişmanlık duyduklarını ifade etmektedirler.

Aslında korkudan, kaygıdan ve kendine güvensizlikten er-telenen bazı davranışlar sonucu çok değiştirmez. Ancak zaman kaybı ve pişmanlık olarak ortaya çıkar.

25-30 yıl sonunda boşanan bir kişi zamanında boşanmadığı için, bir başkası gençliğinde köyde kalıp şehre gitmediği için, yaşlılığında ekonomik zorluk içine giren bir başkası zamanında ticarete atılmadığından, ya da eğitimini yarım bıraktığından do-layı pişmanlık duyabilir.

Bir eğitim esnasında konu kök aile ve sınırlar konusuna gelmişti. Otuzlu yaşlarda olduğunu tahmin ettiğim bir kadın;

“Hocam ben evlendiğimde eşimin ailesiyle birlikte aynı evde yaşamaya başladık. Ancak ben bu durumdan çok rahat-sızdım. Eşim ayrı eve çıkmak istemiyordu, çünkü bu durum onun işine geliyordu. Eve, istediği zaman geliyor, istediği za-man gidiyordu. Evliden ziyade bekâr biri gibi hareket edi-yordu. Nasıl olsa ben annesi-babasıyla birlikte güvendedim. Benim için kaygılanmasına gerek yoktu. Anne-babası da oğullarının bu davranışını “erkektir” diyerek normal kar-

şılıyorlardı. Bu arada bir çocuğumuz oldu. Ancak biz hala birlikte oturmaya devam ediyoruz. Bir gün geçtim karşısına,

-Ya ayrı bir eve çıkarız ya da ben senden ayrılırım' dedim. Beni çok ciddiye almadı.

-Eğer gidersen bir daha çocuğunu göremezsin' diye beni tehdit etti. Ben de;

-Hiç önemli değil canım, çocuk sende kalsın. Ben daha gencim, yeniden evlenir bir daha doğururum ama sen onu anesiz büyütmek zorunda kalırsın. Şimdi babamın evine gidiyorum. Çocuğu sana bırakıyorum. Ayrı bir ev tutarsan gelir beni babamın evinden alırsın. Evimize birlikte gideriz. Yoksa hiç gelme, kimseyi aracı koyma, anne-babanı da beni ikna etmek için sakın yollama diye belirttim ve evden ayrıldım.

Bir hafta sonra eşim geldi. Ayrı ev tutmuş olduğunu söyledi. Kendisi kök ailesinden vedalaşmasa da ayrılmayı başaramamıştı.

Bu olayda kadın vedalaşmayı göze almasaydı muhtemelen bu evlilik bir süre daha sürecek ve kök aile sorunu yüzünden bitecekti. Kadının kararlı tutumu evliliğe bir şans daha vermiş oldu. Vedalaşmanın zamanlaması çok önemlidir.

Başka bir eğitimde aynı konu işlendiği sırada yine iki çocuğu olduğunu söyleyen bir kadın "16 yıllık evli olduğunu ve eşinin ailesiyle oturduğunu eşinin ayrılmaya hiç niyeti olmadığını" söyledi. Kendi babasının eşine kızdığını, ne zamana kadar daracak evde birlikte oturacaksınız diyerek kendisini evine götürdüğünü, iki ay sonra eşinin ve çocuklarının yalvarması üzerine geri döndüğünü, bu arada çok istekli olmasa

da ayrı bir eve çıkma konusunda söz verildiğini söyledi. Bu olayda en zoruna giden davranışın karşı dairede oturan ve evli olan görümcesinin kendisine suçlu gibi davranması olduğunu söyledi.

Daha sonra karşılaştığım bu kadın; bir süre daha eşinin ailesiyle oturduklarını ve sonra kayınvalidesiyle yaşadıkları bir tartışma sonucu onun kovmasıyla evden ayrılabilindiklerini, vedalaşma esnasında eşinin annesine sarıldığını, uzun süre karşılıklı hıçkıra hıçkıra ağladıklarını belirtti. Onların bu halini dışarıdan gören birisi eşim evden uzak bir yere gelin gittiğini sanırdı. Ayrı eve taşındıktan sonra eşime “bak biz şimdi gerçekten evlendik” diye memnuniyetini belirttiğini ifade etti.

Benzer durumlar siyasette ve iş dünyasında da görülür. Siyasi tarihimiz bunun başarılı ya da başarısız örnekleriyle doludur. Partisinden istifa ederek yeni parti kuran birçok siyasetçi örneği vardır. Bu konudaki ilk ciddi ve başarılı örnek Celal BAYAR, Adnan MENDERES ve arkadaşlarının 1946 Yılında Cumhuriyet Halk Partisinden istifa ederek Demokrat Partiyi kurmaları ve 1950-60 yılları arasında Celal BAYAR'ın 3. Cumhurbaşkanı, Adnan MENDERS' inde Başbakan olarak iktidarda kalmalarıdır. 11. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip ERDOĞAN partisiyle vedalaşma açısından başarılı örnekler arasında yer almaktadır. Refah Partisi mahkeme kararıyla kapatıldığında bir grup arkadaşıyla birlikte Adalet ve Kalkınma Partisini kurmuş ve 2002 yılında katıldığı ilk genel seçimde iktidar olmuş, 13 yıl Başbakanlık yaptıktan sonra 2014 yılında Cumhurbaşkanı seçilmiştir.

Geçmişte, partisinden istifa ederek yeni parti kuran ancak başarısız olan birçok siyasetçi vardır. Örneğin Ada-

let Partisinden ayrılarak Demokratik Partiyi kuran Ferruh BOZBEYLİ, Cumhuriyet Halk Partisinden istifa ederek Cumhuriyetçi Güven Partisini kuran Turan FEYZİOĞLU, Bülent ECEVİT'in Demokratik Sol Partisinden İstifa ederek Yeni Türkiye Partisini kuran İsmail CEM, Milliyetçi Hareket Partisinden ayrılarak Aydınlık Türkiye Partisini kuran Tuğrul TÜRKEŞ gibi örnekleri çoğaltmak mümkündür. Şüphesiz ki bundan sonrada bu tür vedalaşmalar yaşanacaktır.

Kitabın 2. Basımını hazırladığım sıralarda Milliyetçi Hareket Partisinden ihraç edilen Eski İçişleri bakanlarından Meral AKŞENER yeni bir parti kurma girişimlerini hızlandırmıştı.

Vedayı her ne kadar ayrılık üzerinden açıklamaya çalışsak da aynı şey değildir. Ayrılık vedalaşarak da vedalaşmadan da olabilir. Her ayrılık bir parça özlem saklar içinde. Vedalaşmadan gerçekleşen ayrılık ise insanın ruhunda ne zaman kanayacağı belli olmayan bir yara olarak kalır. İnsan yaşamında vedalaşmanın olmadığı zaman yok gibidir. Aslında konuyu gelişim psikolojisi açısından ele aldığımızda insanın vedalaşarak büyüdüğünü, geliştiğini ve yaşlandığını görürüz. Geçmişinin bir dönemiyle vedalaşamamış kişide bu durum hemen fark edilir.

Aslında her veda yeni bir merhabadır.

Doğum

İnsanın ilk vedalaşması doğumla gerçekleşir. Bebek doğum zamanı geldiğinde istese de istemese de anne rahmiyle vedalaşmak durumundadır. Çocukla anne arasındaki en önemli bağ olan göbek kordonu kesildiğinde ilk ciddi vedalaşma gerçekleşmiş olmaktadır. Belki de en büyük vedalaşma dünyaya merhabayla başlamaktır. Doğum esnasında veda ve merhaba aynı anda yaşanır. **Bunun içindir ki her veda aynı zamanda bir merhabadır.** Bebek doğarak ceninliğe veda etmektedir. Kadın doğurduğu andan itibaren hamilelikle vedalaşmakta ve anneliğe geçiş yapmaktadır. Bundan sonra yaşamın çeşitli evrelerinde vedalar birbirini izleyecektir.

Birçok doktor, çocuğun normal zamanında doğması gerektiğini, zamanından önce gerçekleşen doğumun sağlıklı olmadığını savunmaktadır. Burada doktorlar olayı sağlık açısından değerlendirerek çocuğun normal gelişimini tamamlamasının beklenmesini kastetmektedirler. Hatta Sağlık Bakanlığının bu konuda ciddi uyarıları vardır. Sezaryenle doğum oranını düşürmek için; çeşitli yasal önlemler alma yoluna gidilmiştir. Sağlık Bakanlığının aldığı önlemlerin nedeni olarak; sezaryenle doğumun normal doğumdan daha pahalı olması nedeniyle Sosyal Güvenlik Kurumunun (SGK) ödediği ücreti düşürmek olarak görülmektedir. Bazı özel hastanelerin yüksek ücret alabilmek için sezaryenle doğumu özendirdikleri yönünde iddialar da vardır. Doğum olayının normal zamandan önce olması belki de bebek ve anne arasındaki vedalaşmayı zorlaştırmaktadır. Olayın psikolojik yönünün

de araştırılmasında yarar vardır. Çünkü, doğum biyolojik olduğu kadar psikolojik bir olaydır. Bazı kadın doğum uzmanları olayın psikolojik yönünün önemini göz önünde bulundurarak doğum anında doğum psikoloğunun da bulunması gerektiği görüşünü ifade etmektedirler.

Bebek, beslenme ihtiyacını anne memesini emerek karşılamaktadır. Zamanla ek besinler almaya başlayabilir. Bebeğin anne memesi ile olan ilişkisi yalnızca beslenme amaçlı değil aynı zamanda bir güven ve bağlanma ilişkisidir. Bebeğin ilk ciddi vedalaşması annesinin memesiyledir. Bazı bebekler memeyle vedalaşmak istemediğinde çeşitli yöntemlerle zorla memeden kesilirler. Bunların başında yalancı meme gelmektedir. Annenin memesine acı biber sürmek eski ve pratik bir yöntemdir. Bebeğin yaşamındaki ilk bilinçli veda anne memesiyle olmaktadır. Sonra odasının ayrılması, anne babanın gündüz işe gitmesi, kreşe başlaması içinde veda barındıran gelişmelerdir. Çocuğun, bu vedalaşmaları sağlıklı olduğu oranda sonraki gelişim dönemlerindeki vedalaşmalarının sağlıklı olma olasılığı artacaktır.

Okul

Yaşamdaki en önemli vedalardan biri de okula başlamaktır. Çocuk okula başladığı andan itibaren tüm yaşamı boyunca sürecektir ciddi vedalar zincirine de başlamış demektir. Okula başlayan çocuk önce kendisiyle sonrada yaşadığı ev ortamıyla vedalaşır. Artık hiçbir zaman eski çocuk olmayacaktır. Öncelikle anne-babasıyla varsa kardeşiyle ve diğer akrabalarıyla vedalaşır. Okula başladığı andan itibaren o artık bağımsız bir bireydir ya da öyle olmalıdır. Sosyal bir ortamda tek başına yaşamak durumundadır.

Okul başarısında vedalaşma çok önemli bir yer tutmaktadır. Bu vedalaşmanın sağlıklı olması, çocuğun geleceği açısından çok önemlidir. Çocuk okula başladığında evden ayrıldığını, artık bağımsız hareket edebildiğini, annesiz de kalabildiğini anlamalıdır. Eğer çocuk evden uzaklaştırıldığını, annesinin onu tek başına dışarıda bıraktığı duygusuna kapılırsa kaygı düzeyi yükselecek ve okul fobisi, sürekli ağlama, eve gitme isteği gibi çeşitli sorunlar yaşamaya başlayacaktır. Okula alışma sorunları olan birçok çocuğun küçük kardeşi olduğu ve okul fobisi ile kardeş kıskançlığının aynı anda yaşandığı gözlenmektedir. Bu durumda anne çocuk arasında güvenli bağlanma olup olmadığı önem kazanmaktadır. İlkokula yeni başlayan bazı öğrencilerde görülen okul fobisi sonucu anne-baba ya da bir başka yakını sürekli okulda beklemek zorunda kalmaktadır. Çocuk yakını okulda göremediği anda okulu terk edip evine gitmek istemektedir. Bu isteğinin yerine gelmesi engellendiğinde sanki birisi canını yakıyormuş gibi ağlamakta, bağırmakta hatta kendini yerlere atmaktadır. Milli Eği-

tim Bakanlığının 2006 yılında aldığı bir kararla; ilkokul birinci sınıfa başlayan öğrencilerin okula alışmaları amacıyla bir hafta önce okula gelmeleri uygulamasına geçilmiştir. Çocuğun okula başlarken ailesiyle sağlıklı vedalaşması için yapılan bu uygulama başarılı olmuştur. Bu süre zarfında isterlerse veliler okulda bekleyebilmektedir. Birçok öğrencinin bir süre sonra anne-babasına “Sen artık okula gelme, ben büyüdüm kendi başıma okula gidebilirim.” dediği görülmektedir. İşte o zaman vedalaşma sağlıklı bir şekilde gerçekleşmiş demektir. Buna rağmen ısrarla okula gelen ebeveyn profiline sıklıkla rastlamak mümkündür. O zaman anne-babanın vedalaşmaya hazır olmadığı anlaşılmaktadır.

Bazı öğrencilerin okula alışamadığı ve anne-babalarının devamlı okulda olmasını istedikleri de sık rastlanılan bir durumdur. Bu yüzden okullarda veli bekleme odasında, koridorda veya kantinde devamlı çocuğunu bekleyen velilere rastlamak mümkündür. Bu tür durumlarda vedalaşma okul rehber öğretmenin devreye girmesiyle ya da psikolog desteğiyle mümkün olmaktadır.

Uzun yıllardır çeşitli okullarda rehber öğretmen ve okul müdürü olarak görev yapmış bir eğitimci ve psikolog olarak gözlemim, okul fobisinin her zaman çocuktan kaynaklanmadığı çoğunlukla aileden yani anne-babadan kaynaklandığı yönündedir. Çocuğundan ayrılmaya hazır olmayan bazı annelerin çocuğuyla vedalaşmak yerine sürekli okulda olma davranışı göstermeleri sık görülmektedir. Bu durumlarını gizleyen bazı ebeveynlerin sınıf temsilciliği (sınıf anneliği-baballığı) okul aile birliğı yönetiminde görev alma gibi olumlu kabul edilebilecek bazı yollarla yine okulda bulunmaya devam ettikleri, her teneffüste çocukları ile birlikte oldukları da sık görülen durumlardır. Bu konu üzerinde “Geçinmeye Gönllün var mı?” ve “Evliliğın İlk 50 Yılı Zor-

dur” adlı kitaplarımda ayrıntılı olarak durmuştum. Bu kitabımda da konuya değinmeden geçemeyeceğim.

Bu şekilde davranan ebeveynlerin çocuklarının gelişimine olumsuz etki ettiklerinin bilincinde olmaları gerekmektedir. Çünkü anne ile çocuğun sağlıklı bir şekilde vedalaşamamaları ömür boyu sürecek sorunlara neden olabilmektedir. Örneğin, birçok çiftin boşanma nedeninin altında çocukluk döneminde vedalaşmanın gerçekleşmemesi yatmaktadır. Bu konulara ileride ayrıntılı olarak değinilecektir.

Mezun Olurken Vedalaşma

Her öğrencinin hedefi okuldan bir an önce mezun olarak bir üst okula devam etmek, sonunda da çalışma hayatına başlamaktır. Öğrenciler, yıllarca birlikte geçen okul yıllarının sonunda mezuniyet töreniyle hem okula hemde birbirlerine veda ederler. Mezuniyet töreni sırasında kep ve cübbe giyilmesi eski bir gelenektir. Temsili diplomalar verilir. Kep atma töreni yapılır. Rektör, dekan ya da okul müdürü, öğretmenler ve öğrenciler konuşma yaparlar. Bu vedaanın resmi kısmıdır. Bir de özel kısmı vardır ki asıl vedalaşma burada yaşanır. Genellikle akşamları müzikli ve yemekli olarak planlanan mezuniyet balosu, mezuniyet partisi asıl vedalaşmanın yapılacağı yerdir. Günlerce ne giyileceğı planlanır. Mutlaka o gün için yeni elbise alınır. Kimin kiminle dans edeceğı diğerk arkadaşlarının ne giydiğı hepsi önemlidir. Çünkü bu vedalaşma partisi insanların yıllar sonrada bir araya gelebileceğinin bir işaretidir. Birçok okulun eski mezunlarını bir araya getirdiğı mezunlar günü, pilav günü gibi etkinlikleri vardır. Bu tür günlerde insanlar eski günlerini yâd ederler. Bu tür faaliyetlere katılan kişiler çoğunlukla mezun olurken okullarıyla yani arkadaşlarıyla vedalaşmış demektir. Zaman zaman çeşitli vesilelerle bir araya gelmeleri kendilerini daha iyi hissetmelerini sağlar. Örneğın okuldan mezun olalı neredeyse 50 yıl geçmiş insanların bile 4-C sınıf buluşması diye sosyal medyadaki paylaşımlarını görebilirsiniz. Belki de bu sayede arkadaşlar arasında bitmemiş konular tamamlanır. Kısacası insanın ruhuna iyi gelir bu tür buluşmalar.

Mezun olurken herhangi bir etkinlik düzenlememiş sınıf ya da okul arkadaşlarının daha sonra bir araya gelmeleri çok zordur. Onun içindir ki mezun olacak kişilerin mutlaka bir etkinlik yapmaları ileride ruh sağlıklarını olumlu yönde etkileyecektir. Özellikle velilerin, çocuklarının mezuniyet töreni ve benzeri etkinlikler düzenlemesini desteklemesi gerekir. Çocuğun yada gencin vedalaşarak okuldan ayrılması onun ilerideki yaşamına olumlu katkı sağlayacaktır.

Bu arada gerek eğitimlerimde gerekse özel sohbetlerimde mezuniyet sırasında hiçbir arkadaş yada hocayla kūs ayrılınması gerektiğini özellikle vurguluyorum. Bir daha barışma şansı bulamayabilirsiniz ve bu durum sizin görünmez yükünüz olarak hep sırtınızda kalabilir.

Birçok kişi gibi ben de üniversitedeki sınıf arkadaşlarımla çeşitli nedenlerle bir araya geldiğimizde doğal olarak okul günlerindeki anılarımızdan bahsediyoruz. Söz dönüp dolaşp niye bir mezuniyet töreni yapmadığımız ve niçin kep ve cüppe giymediğimize geliyor. Acaba geç kalmış olsa bile böyle bir organizasyon yapsak nasıl olur diye düşünüyoruz. Mezun olurken kep atma töreni yapamamış olsak ta aslında birçok hocamızın bizi onurlandırdığı güzel bir veda yemeği düzenledik ve çok eğlendik. Hala, ara sıra baktığım kızıma göstermekten gurur duyduğum bir yıllığımız da var. Yemekte çekilen resimleri zaman zaman sosyal medya da paylaşıyoruz. Bazı sınıf arkadaşlarımız nedendir bilmiyorum bu faaliyetlere katılmadılar ancak daha sonra bazılarının bundan pişmanlık duyduklarına bizzat tanık oldum.

Kitabımın ikinci baskısını hazırlarken geç kalmış bir mezuniyet törenini gerçekleştirdiğimizi gururla yazabilirim. Hacettepe

Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü 1987 yılı mezunları olarak 30 yılımızı farklı kutlamak istedik. Üç günlük bir etkinlik düzenledik. Kendimize kep, cübbe ve madalya yaptırдық. Bölüm Başkanı, bizden bir dönem sonra mezun olmuş olan arkadaşımız Profesör Banu CANGÖZ, bizi psikoloji bölümünde konuk etti. Onun elinden cübbe ve keplerimizi giydik madalyamızı aldık. Kendiside o günün hatırasına hazırlatmış olduğu birer dosyayı bizlere hediye etti. Sınıfın yarısı bu törene gelmişti. Kısacası çocuklar gibi şen ayrıldık okulumuzdan. Bizim bu etkinliğimizden sonra 30. Yıl kutlamaları gelenek haline gelecek diye tahmin ediyorum. Dilerim kitabımın sonraki baskılarında bu durumu yazarım. Daha sonra kendi aramızda yemek ve eğlence gibi etkinliklerimize iki gün daha devam ettik. Bu buluşma hepimize iyi geldi. Bir sonraki yıl İstanbul da buluşmak üzere vedalaştık.

Günümüzün bir modası da mezuniyet kınasıdır. Yaygınlığı konusunda çok bir bilgiye sahip olmamakla birlikte bazı üniversitelerde mezun olacak kız öğrenciler arasında mezuniyet kınası töreni yaptıkları ve bunun gittikçe yaygınlaşmaya başladığı bilinmektedir.

Okuldan sonraki en önemli vedalaşmalardan biride erkekler açısından askerliktir denebilir.

Yaşamı incelediğimizde aslında bir veda zinciri içinde olduğumuz gerçeğiyle karşılaşırız.

Asker Oldum

Erkeklerin askerlik anıları başladığında kadınlar hemen oradan uzaklaşırlar, “Yıllardır bitmedi bunların askerliği, sanki düşmanı yurttan kovdular, iki erkek bir araya gelmeye görsün, bilen bilmeyen de sanki muharebeye katıldılar sanır.” gibi sözlerle yakınırlar. Aslına bakarsanız hiçte haksız sayılmazlar. Nedir bu kadar anlatmakla bitirilemeyen derin konular? Askerlik savaş ve ölüm tehlikesi olmadığında sporcu ya da izci kamplarından çok da farklı olmayan bir yerdir. Süresinin uzun olması ve katı disiplin kurallarının bulunması belki biraz daha farklı hale getirebilir. Daha ötesi yok. Askerlik anlatıldığı kadar zor olsaydı profesyonel olarak seçilmemesi gerekirdi. Hele benim gibi çocukluğunda Birinci Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı gazilerini görmüş, onların anılarını, savaşın zorluklarını gerek kendilerinden gerekse yakınlarından dinlemiş biri olarak askerliğin bu kadar sık anlatılması olsa olsa bazı kişilerin yaşamındaki tek adrenalin kaynağı olmasıdır diye düşünüyorum. Yine bazıları için aileden ilk defa ayrılmamanın zorluğu olabileceği gibi askeri disiplin ve hiyerarşi içinde bir iş başarma ve sorumluluk alma anlamında ilk defa yaşanan olaylar olabilir.

Bu kitabı yazdığım sırada ülkemizin bir bölümünde uzun süredir devam etmekte olan ve bazılarınca savaş bazılarınca da terör olarak nitelenen ancak adı ne olursa olsun ölüm ve yaralanmalara neden olan acı olayları konunun dışında tutuyorum.

Ülkemiz açısından ele aldığımızda 1800 yılların sonunda başlayan ve 1922 yılına kadar süren Osmanlı İmparatorluğunun

yıkılması Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasıyla sona eren savaşlar şüphesiz ki askerliğe farklı bir anlam yüklenmesine neden olmuştur. Askere giderken yapılan uğurlama törenleri çok güzel bir vedalaşma örneğidir. Askere gidecek olan genç, asker kinasında yaşlıları ile vedalaşır. Akraba ve dostların katıldığı yemek düzenlenir ve davul zurna eşliğinde uğurlanır. Bu uğurlama esnasında hem askere giden genç hem de onu uğurlayan ailesi gururludur. Çok zor ve çileli geçmesine karşın yıllarca askerliğin anlatılmasının, hatırlanmasının altında da vedalaşmalar vardır. Yoksa bizim bir astsubay vardı çok sertti ya da bölük komutanı sık sık cezalandırırdı gibi ifadelerin tatlı bir anı olarak anlatılması insanın aklına başka sorular getiriyor. Acaba bu insanların tümü mazoşist mi ki çektikleri çileyi ya da gördükleri eziyeti hatta yedikleri dayığı gülerek anlatmaktadırlar.

Askerliğini yapmış her Türk erkeği gibi bende bir askerlik anımı anlatarak bunun nedenini açıklamaya çalışayım. Denizli’de 8 aylık kısa dönem er olarak başladığım askerliğimin daha ilk günleriydi. Çevreyi çok iyi tanıımıyordum. Öğlen molasında sıkıştım ve en yakındaki tualete gittim ancak başka bir bölüğe ait olan tuvaletin kapısındaki görevli asker beni içeri almadı. Çünkü çok yetkili biriydi. Kim bilir kaç aydır o tuvaletin sorumlusuydu. “Yasak” dedi daha başka bir şey demedi. Bense iyice sıkıştım kıvranıyordum. Derdimi anlatmaya çalışıyorum, adeta yalvarıyorum fakat boşuna. Tam o sırada üç asker daha geldi “Ne haber tertip” deyip geçtiler. Ben iyice sinirlendim. Onlara niye bir şey demediğini sordum “Onlar usta asker, sen onlarla bir misin?” diye bir cevap aldım. Ben daha da öfkeliyim anacak elimden bir şey gelmiyor. Benim sıkıntılı durumumu fark eden askerlerden birisi geri döndü “Sen nerelisin” diye sordu. Kütahyalıyım deyince

gözleri parladı. “ zaten konuşmandan belli, tamam, kırk üçü bulduk dedi. Yanındaki ve kapıdaki askerler ve ben ne olduğunu anlamaya çalışırken “Çabuk bizim Tekirdağlı Ramazan’ı bulun, bugün sabah ‘şafak 43 Kütahyalı tanıdığınız var mı?’ diye soruyordu”. Ben iyice şaşırdım kardeşim, ne şafağı, ne kırk üç’ü, ne Ramazan’ı derken mutluluğu gözlerinden okunan bir asker koşarak geldi. Ben artık kontrolü bıraktım ne derlerse yapmaya başladım. Çünkü ortam yumuşadı ve yüzlere bir gülümseme geldi, tuvalete girmeme izin vereceklerini anladım. O anda benim için en önemli ihtiyaç tuvalete girebilmektir. Ramazan ile karşılıklı selam durduk. Askerlerden biri, rahat- hazır ol çektikten sonra söylediklerini tekrar etmemi istedi. Hatırlayabildiğim kadarı ile sözler şöyleydi:

Gün doğdu, gün battı.

Denizli’den kalktı tren,

Kütahya da yaptı fren,

Kütahya’nın tüm çinicileri ve kızları

Emir ve görüşlerine hazırdır komutanım!

Sonra ben de diğer askerlerle birlikte Ramazan’ı kutladım. Çünkü Ramazan’ın askerde geçireceği süre bir gün daha azalmıştı. Artık 42 plakalı ilden birisini aramaya başladılar. Yanımdan ayrılırken “Bizim bölükte Konyalı var mı?” diye birbirlerine soruyorlardı. Bende ise, tuvalete giriş iznini almış olmanın rahatlığı vardı.

Sonradan bu eğlenceli ritüeli öğrendim. Askerler, en yüksek plakalı ilin plaka sayısı kadar günü kalınca şafak say-

maya başlıyor ve her gün bir ilin temsilcisinden tekmil alıyordu. Askerlik süresi tamamlanınca sivillerini giyiyor, tüm komutan ve asker arkadaşlarının katıldığı bir veda töreni düzenleniyordu. Burada herkesle tek tek vedalaşıyor, en sonunda eller üzerinde nizamiye kapısından dışarı çıkarılarak uğurlanıyordu. Böylece askerliğini bitirmiş olan genç, çok özlediği ailesine kavuşmak için acele ederken asker ocağını vedalaşmış olarak terk ediyordu. Bu mutlu günün gelmesini herkes sabırsızlıkla bekliyordu. Benimde hayalim bu şekilde kışladan ayrılmaktı.

Askerliğimin bitmesine on iki gün kalmıştı. Artık günleri geçirmekte zorlanmaya hatta sıkılmaya başlamıştım. Teskere sine az günü kalanlara karşı daha hoşgörölü davranılıyordu. Tam bu sırada bir arkadaşım “Müjdemo isterim, şimdi radyodan duydum, Milli Eğitim Bakanlığı, öğretmenlik sınavını yedek listeden kazanan tüm adayların atamasının yapılacağını ilan etti.” dedi. O arkadaşım ve ben öğretmenlik sınavını yedek listeden kazanmıştık ve sıramızı bekliyorduk. O güne kadar genellikle yedeklere sıra gelmeden bir sonraki yılın sınav başvuruları başlar ve yedek olmanın bir anlamı kalmazdı. Milli Eğitim Bakanlığı, ilk defa tüm yedek listeden kazanan öğretmen adaylarını aynı anda göreve çağırıyordu. Bu benim için müthiş bir haberdı. Askerliğim biter bitmez hemen öğretmenliğe başlayacaktım. Zaten işe giremediğim için askere gelmişim. Bari askerlik aradan çıksın diye erken başvuru yapmışım. Öğretmenlik başvurusu için bir haftalık bir sürem vardı. Benim acele olarak gerekli belgeleri tamamlayıp sonrada Ankara'ya gidip Milli Eğitim Bakanlığına teslim etmem gerekiyordu. Normal izin alma süreci uzun süreceğinden ya da az bir süre kaldığı için izin verilmeyeceği

kaygısıyla erkek kardeşimden acil olarak “Babam çok hasta acele gel.” diye bir telgraf çekmesini istedim. Bu askerde çok sık kullanılan bir izin alma şekliydi. Amacım bir haftalık izin alarak öğretmenlik başvurusunu yapmak arkasındanda bir tanıdık bulabilirsem rapor alarak askere dönmemektir. Bu tür hareketlere çok kızan üsteğmen rütbesinde bir bölük komutanımız vardı. Onun niyetimi anlamasından korkuyordum ve bu düşüncemi hiçbir arkadaşşıma da söyleyemedim. Rapor alamadığım takdirde geri dönmem gerekecekti ve komutan en ufak bir hatasında birçok arkadaşımı disiplin ceza evine yollamaktan çekinmemiştir. Bizim bölükte aynı durumda olan iki arkadaştık. Beraberce kimseyle vedalaşmadan izne çıkar gibi ayrıldık kışladan. Aslında ikimizde geri dönme niyetindeydik. Ben tanıdıklar vasıtasıyla rapor aldım ve bir daha geri dönmedim. Arkadaşımanın rapor alamadığı için geri dönerek askerliğinin kalan süresini tamamlamak zorunda kaldığını ve niyetini anlayan bölük komutanının sıkıntı yaşattığını da sonradan öğrendim. Ben askerlikten kurtulmuştum ancak birlikte sekiz ay geçirdiğim arkadaşlara veda edememiştir. Yaklaşık sekiz ay birlikte askerlik yaptığım birçok anımızın olduğu arkadaşlarımla vedalaşmadan ayrılmanın üzüntüsünü hala yaşıyorum. Çünkü çoğunu bir daha görme şansım hiç olmadı. Ben erken ayrıldığım için adreslerini alamadım. Hâlbuki birçoğuyla sivil hayatta da görüşme, birbirimizin düğünlerine gitme planımız vardı. Nikâh törenimde yalnızca bir asker arkadaşım bulunabilmiştir.

Evlilik borsaya benzer, hayaller alınır gerçekler satılır.

Evlenirken Vedalaşma

İnsanın hayatında yaşadığı en önemli ayrılıklardan birisi evlenerek evinden, kök ailesinden ayrılmasıdır. Bence insanın en önemli sınavıdır. Çünkü burada iki temel vedalaşma söz konusudur. Birincisi kök aileyle ikincisi ise bekârlıkla vedalaşmadır. Bu vedalaşma sağlıklı olduğu oranda yeni kurulan yuva da sağlıklı olacaktır. Vedalaşmanın olmaması ya da eksik olması her zaman bir sorun olarak gündeme gelecektir. Evlilikte “hoşça kal” ve “güle güle” töreninin tam olarak yapılması gerekir. Bu yapılmadığında hep bir eksiklik hissedilecektir.

Örneğin görünüşte hiç sorunları olmayan sağlıklı bir kadın ile asker bir erkek olan karı-koca, ilkokula giden kızları için başvurmuşlardı. Sorun olarak ilettikleri konu kızları ile ilgili kararlarda anlaşamamalarıydı. Altı seans süren danışma süreci sonucunda anlaşıldı ki her ikisi de kök aileleriyle vedalaşmayı gerçekleştirememişlerdi. İkisi de liseyi yatılı okumuş ve evden erken ayrılmak zorunda kalmışlar, mezun olur olmaz çalışma hayatına başlamışlardı. Kadın dört kardeşin en büyüğü idi. Sorumsuz bir baba ve ezilen bir annesi vardı. Kadın çalışmaya başladıktan sonra banka kredisi ile annesine bir ev almış, annesinin ve kardeşlerinin her sorununda yanlarında olduğunu ve her gün annesiyle telefonda en az yarım saat konuştuğunu belirtmişti. Benzer durum erkekte de söz konusuydu. Erkek ortaokulu bitirince; girdiği askeri okul sınavını kazanması sonucu evinden erken yaşta ayrılmıştı. Bu nedenle devamlı anne-baba özlemi içinde ol-

muş, işe başladıktan kısa bir süre sonra babası vefat edince annesi yalnız kalmıştı. Sorumsuz bir abisinin olduğunu annesinin aklının gidip geldiğini belirtiyordu. Neredeyse tüm enerjilerini ailelerine ayırdıklarından kendilerine zaman kalmıyordu. Kalan enerjilerini de iyi bir çocuk yetiştirmek için harcıyorlardı; ancak kendilerini bu konuda başarısız buluyorlardı. Zaten onun için danışmaya gelmişlerdi. Danışma sürecinde öncelikle kadın olmak üzere kök aileleriyle vedalaştılar ve kendi yaşamlarını düzenlemeye başladılar.

Aslında evlilik ve düğün aşamasındaki vedalaşmalar hepimizin bildiği davranışları kapsamaktadır.

Örneğin ana-kız vedalaşması kına gecesinde gerçekleşir. Kına gecesinde söylenen türkülerin sözleri incelendiğinde ne demek istediğim daha iyi anlaşılacaktır.

Kınayı getir aney,

Parmağı batır aney,

Bu gece misafirem,

Yanında yatır aney,

Ya da

Yüksek yüksek tepelere ev kurmasınlar,

Aşrı aşrı memlekete kız vermesinler,

Annesinin bir tanesini hor görmesinler,

Uçan da kuşlara malum olsun

Ben annemi özledim,

Hem annemi hem babamı

Ben köyümü özledim.

Bu türküler söylenirken kız ve annesi başta olmak üzere diğer yakın akrabaların ağlaması gelenekselleşmiştir. Kınada özellikle gelin olacak kızın arkadaşları, akrabaları azda olsa erkek tarafından da kadınlar vardır. Kız annesi biraz zor olsa da artık durumu kabullenmektedir. Bir arkadaşım kendi kınasında, kınayı getir aney türküsünü söylemeye başlar başlamaz annesinin şak diye düşüp bayıldığını gülerек anlatmıştı. Gelin olacak kız, annesi, arkadaşları ve diğer akrabalarıyla vedalaşmaktadır. Kadınların düğün merasimi kadar belki de daha fazla kına gecesini önemsedikleri görülür.

Yine düğün esnasında baba kız vedalaşmasının önemi ayırdır. Evin kızı, o güne kadar hayatındaki en önemli erkek olan babasından ayrılarak bundan sonra yaşamını birlikte sürdüreceği erkeğe yani kocasına gitmektedir. Bu esnada babanın kızına bazı öğütler vermesi, her daim kızının arkasında olacağını belirterek kızına “**güle güle**” demesi gelenekselleşmiş davranışlardır. Genellikle babalar kızlarını: “**İnşallah yeni yuvanda mutlu olursun, bugün bu evden çıkıyorsun; ama şundan emin ol ki bu kapı her daim sana açıktır, başın sıkışınca geleceğin yer, sığınacağın limanıdır, haydi şimdi sana güle güle, yolun açık olsun.**” gibi sözlerle uğurlarlar. Yoksa “**Bu kapıdan beyaz gelinliğinle çıkıyorsun ancak beyaz kefeninle geri dönersin.**” gibi tehdit içeren sözlerle uğurlamamalıdır. Bu kesinlikle bir vedalaşma

değil, çocuğunu evden kovma ve gözdağı verme davranışıdır. Bu tür bir uyarı kadında ciddi bir travma etkisi yaratacağından evliliğinde mutlu olma olasılığı düşecektir. Hatta sırf bu yüzden şiddete maruz kaldığı halde mutsuz bir evliliği sürdüren örnekler mevcuttur.

Aynı şekilde kardeşlerle vedalaşmakta önemlidir. Kardeşlerine sarılması ve karşılıklı ağlamaları sağlıklı vedalaşmanın göstergeleridir. Kızın beline babası ya da erkek kardeşi tarafından kırmızı kurdele bağlanması yine bir vedalaşma töreni olsa da kadına sorumluluk yükleyen, birazda hakaret içeren eskimiş bir veda davranışıdır. Çünkü burada kadına bir birey olarak saygı duyulmamakta ve eşya muamelesi yapılmaktadır. **Vedalaşılması gereken ilkel bir adettir.**

Düğün esnasında benzer vedalaşma davranışları erkekte de görülür. Çünkü, erkek de bekârlıktan vedalaşmaya hazırlanmaktadır. En önemli kısmı da gerdek geçesidir. Bazı bölgelerimizde güvey salmada denilen bu ritüel biraz abartılmaktadır. Damadın arkadaşları gerdek için evin önünde damadın sırtına vurarak onu içeri atarlar.

Gerdek ya da zıfaf gecesi denilen gelin ve damadın ilk kez birlikte geçirecekleri bu geceye büyük önem atfedilmektedir. Çünkü, bu ilk gecede ilk cinsel ilişkinin olması beklenmektedir. Gelin, bu ilişki sonrası kızlığa veda edip kadınlığa geçecektir. Bazı bölgelerimizde dışarıda erkeğin yakınları tarafından kanlı çarşaf beklenmektedir. Ülkemizin bazı bölgelerinde dama testi konması ve daha sonra bunun ateş edilerek kırılması gerdek gecesinin başarılı geçtiğinin göstergesidir. Erkek ise evlendiği anda bekârlığa veda ettiğini ilan etmiş olmaktadır.

Bir seminer esnasında katılımcılardan birisi ilk gece yaşadığı sıkıntıyı şöyle paylaşmıştı. “Gelin gittiğim ev, gecekonduya sonradan eklenmiş bir odaydı. Odada tuvalet yoktu ve evin tek tuvaleti de bahçedeydi. Damadın gelme zamanı yaklaşınca odadaki kadınlar dışarı çıktı. Eşim arkadaşları tarafından adet olduğu üzere pata küte sırtı yumruklanarak resmen odaya atıldı. Baş başa kalmıştık. Eşim benden de heyecanlıydı. Bahçeden müzik sesi geliyordu. Dışarıda kanlı çarşaf bekleyen eşimin akrabalarının eğlence gürültüsü duyuluyordu. Bense uzun süredir üzerimde gelinlikle tuvalete gidemediğimden çatlayacak hale gelmiştim. Eşıme durumu söyledim. O da “Şimdi dışarı çıkamayız, herkes bahçede bizden kanlı çarşaf bekliyor.” dedi. Haklıydı herkesin meraklı bakışları altında üzerimde gelinlikle bahçedeki tuvalete gidecektim. Çok hoş bir görüntü olmazdı. İyice gerildim. Sonra ne mi yaptım? Adet olduğu üzere gece acıktığımızda yememiz için odamıza çeşitli yemekler bırakılmıştı. Tencerelerden birini boşalttım, içine çişimi yaptım ve odanın penceresinden döktüm. Tencereyi de yıkadım ve yerine koydum. Bu olayı da kimseye anlatmadık. Kayınvalidem o tencereyi her kullandığında eşimle göz göze geliriz. Yüzümüzde muzip bir ifade oluşur.”

Gerdek gecesi erkekler içinde ayrı bir stres kaynağıdır. Yüzüne bakan herkesin yüzünde muzip bir gülüş vardır. “Hadi yine iyisin, şanslı herif, biraz sonra vuslata ereceksin, koçum benim” der gibi bakarlar ya da erkek böyle hissetmektedir.

Bir düğünde damat arkadaşlarıyla birlikte evinin önüne kadar gelir ve gerdek için içeri girmeden arkadaşlarıyla tek tek vedalaşmaya başlar. Tam o sırada şakacı bir arkadaşı

kulağına eğilerek “Biliyor musun buradaki herkes, hatta annen-baban bile biraz sonra içerde ne yapacağını biliyorlar.” der. Erkek içeri girdiğinde ne yapacağını şaşırır ve geceyi panik halde geçirir. Tabi ki cinsel birleşme başarısız olur. Çok sonra psikolojik yardım alarak normal cinsel yaşamını sürdürür.

Düğün töreninin tamamı incelendiğinde; her aşamasının hem erkek hem de kız tarafı açısından bir vedalaşma töreni olduğu görülür. Düğün sırasındaki ikramlar, çeşitli yerel adetler, oyunlar, eğlenceler kız ve erkeğin ailelerinden ayrılarak yeni bir yuva kuracaklarının herkes tarafından bilinmesi ve kabul edilmesi içindir.

Unutulmaması gereken husus evlenen kişi en önemli vedayı kendisiyle yapmalıdır. Eğer evlenen erkek ve kadın kendisiyle vedalaşmazsa yani tek olmaktan çift olmaya, kök ailesinden kendi ailesine geçiş konusunda daima sıkıntı yaşayacak ve evlilikte biz olma aşamasına geçişi zorlaşacaktır. Birçok evlilikteki en temel sorun kişinin bekârlığıyla vedalaşmamasıdır.

Bazen katılmış olduğum radyo ve televizyon programlarında, eş seçimi konusunda nelere dikkat edilmelidir, şeklinde sorular gelir. Verdiğim cevap önce bir şaşkınlık yaratır sonra da rahatlama. Evlenmeyi düşünen kişi önce kendini sorgulamalıdır. Evliliğe hazır mıdır? Yoksa ailesi ve çevresinin baskısıyla mı evlenmek istemektedir. Bu soruya cevabı evet ise ondan sonra eş adayında aradığı özellikleri belirlemelidir. Eş adayının fiziksel görünümü, eğitimi, siyasi görüşü, etnik yapısı, dini inancı, ekonomik durumu gibi özellikler göz önünde bulundurulmalıdır. Tabi bu arada anne-babanın hayalindeki damat-gelin adayını da göz önünde tutmak gerekir.

Birçok boşanma olayının ardında yatan temel neden; kişinin evliliğe hazır olmaması yani bekârlıktan vedalaşmamış olmasıdır. Örneğin, bazı kişiler evlendikten sonrada eski alışkanlıklarını sürdürme çabasıdadırlar. Bekâr arkadaşlarıyla sık görüşmek, geceyi dışarıda geçirmek gibi davranışlar göstermeye devam ederler. Bu davranışlar bazen kök ailenin yanında fazla zaman geçirmek şeklinde de olabilir. Bekârlığıyla vedalaşmayan daha da önemlisi bunun farkında olmayan evli kişiler başka nedenlerden sıklıkla kavga ederler ya da evliliklerini bitirme yoluna gidebilirler.

Örneğin, daha önceki bölümlerde ilkokulda çocuğuyla vedalaşamayan annelerden bahsetmiştik. Aynı durum evlilikte de geçerli olabilmektedir. Evli çocuğundan ayrılamayan annelerin çocukları; bir süre sonra eşlerinden ayrılmayı tercih etmektedirler. Yine oğlunun kullandığı arabanın önüne oturan annelerin durumu espri konûsu olmaktadır. Çünkü bu anneler oğluya vedalaşmadığı için kendini birinci kadın, gelinini ise el olarak görmektedir. Eğer annenin buna benzer davranışları oğlu ya da kocası tarafından sınırlandırılmazsa kendini el olarak gören kadın mutlaka o aileden ayrılır. Fiziksel olarak ayrılmazsa ruhen ayrılır. Vedalaşmayı da çok önce gerçekleştirir. Burada annenin vedalaşmasından bahsetmek daha doğru olur. Evlenen çocuğuyla vedalaşamayan anneler, evlilik dinamiklerini bozmaktadır.

Bir danışan eşinin annesinin kendisine dönerek “Oğlum çok rahatsız ediyorsun, çocuklarını al annenin evine git, oğlumun eski nişanlısı boşanmış, devlet dairesinde işe girmiş, onunla evlendireceğim” der.

Yine, torunlarını kendi çocuğu gibi sahiplenene ve bu konuda gelinine söz düşürmeyen kayınvalideler vardır. Bazen

şaka yollu sorarım. “Çocuklar kimin” diye. Bazen gelen cevaplar ilginç olur.

-Valla Hocam bende bilmiyorum. Hatta evde, bende oldum bir çocuk.

Kadın bir öğretmeninin paylaşımı;

-Doğuda kendi memleketimiz olan bir ilde eşim ve ben öğretmenlik yapıyorduk. Kayınpederim vefat ettiğinden kayınvalidem bizimle oturuyordu ya da biz onunla... Kayınvalidem çocuklarımı aşırı sahiplendi. Sanki ben yoktum orada, benim evim değildi. Çocuklarımı sık sık gezmeye, alışverişe götürür ancak beni hiç çağırmaırdı. Bende çocukları örgütlerdim. Bensiz giderseniz anneniz olmam, sizi bırakır giderim diye. Bu sefer iki çocuk babaannelerine yalvarırlardı. ‘Ne olur annemizde bizimle gelsin’ diye. Çünkü küçük yerde yalnız başınıza gezdiğinizde sizin hakkınızda dedi kodu çıkma olasılığı yüksek olduğundan ya kocanızla ya da kayınvalidenizle dışarı çıkacaksınız. Herkes bir birini tanıyor.”

-Peki, bu durum karşısında eşinin tutumu ne oldu?

-Hiç karışmazdı. Annesinin karşısında konuşamazdı. Genelde kaçmayı tercih ederdi. Sürekli kahvede oyun oynayarak zaman geçirir, genellikle akşam saat 11 de herkesin yattığı saat de eve gelirdi. Kayınvalidem vefat ettikten sonra eşim bana aşırı düşkün oldu ancak ben değilim. Onu affedemiyorum, çok kırgınım. Ben çocuklarıma çok düşkünüm onlarda bana.

Yeni evlenen çiftlerin ekonomik güçleri oranında balayı denilen kısa bir tatile çıkma geleneği ülkemizde de gittikçe yaygın-

laşmaktadır. Amaç eşlerin birlikte baş başa güzel zaman geçirmesi, birbirlerini daha iyi tanımaları, mutlu ve güzel anılarının olmasıdır. Yeni evliler, balayı tatilinde birlikte bekârlığa, önceki yaşamlarına veda etmeye, birbirlerini daha yakından tanımayaya çalışırlar ya da bunun için gayret etmelidirler. Ancak balayı tatiline, eşlerden birisinin bir yakını ya da annelerden birisi ve zaman zaman rastlanılan eşlerden birinin tüm kök ailesinin katılması gibi durumlarda vedalaşma gerçekleşmeyeceğinden yeni evlilerin sağlıklı bir evlilik ilişkisine başlamaları ve yürütmeleri zorlaşacaktır. Bazen de iki tarafın ortak arkadaşlarının da bu tatile katıldığı durumlar olabilmektedir. Akıldan çıkarılmaması gereken husus; balayı denilen tatil iki kişiliktir. Kim olursa olsun asla üçüncü ve daha fazla kişi olmamalıdır. Ama benim canım sıkılır annem, kardeşim hiç değilse bir arkadaşım gelsin, birlikte ne güzel eğleniriz anlayışı yanlıştır.

Balayında eşlerin canının sıkılması iyidir. Birbirlerini daha iyi tanıma ve birlikte güzel zaman geçirme konusunda önce çatışma yaşayabilir daha sonra uzlaşma ve çözüm arayışına girebilirler. Bu tür olaylar sağlıklı bir evliliğin başlaması için iyi bir fırsattır.

Evden Ayrılırken Vedalaşma

Ayrılık; insan yaşamının doğal bir parçası ve olması gereken bir davranış şeklidir. Çocukların, büyüdülerinde sağlıklı bir şekilde evden ayrılmaları gerekir. Bu ayrılık üniversiteye gitmek, askere gitmek, iş için başka bir şehre gitmek, evlenmek şeklinde olabilir. Askerlik konusuna daha önce bir parça değinmiştim. Evlilik konusu ise ileride ayrı bir başlık halinde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Hangi şekilde olursa olsun, vedalaşma olmadan gerçekleşen ayrılık tamamlanmamış demektir. Onun için, ayrılık öncesi akrabalar birbirlerini yemeğe davet ederler. Örneğin, askere giden genç vedalaşmak için akrabalarını dolaşır, onların da harçlık vermeleri bir gelenektir. Bu bir vedalaşma davranışıdır. Askerlik dönüğü bu seferde hoş geldin demek için ev ziyareti yapılır. Günümüzde gençler; hala eskiden olduğu gibi davul-zurna çalınarak araç konvoyu eşliğinde askere gönderilmektedir. Asker eğlenceleri yurdumuzun birçok yerinde devam eden geleneklerimizdendir. Asker kınası, asker yemeği ve sağlıklı gidip gelmesi için dua edilmesi yine devam eden vedalaşma adetleri arasındadır.

Başka bir şehirde üniversiteyi kazanan gencin evinden ayrılırken tüm aile bireyleri, akraba ve komşularla vedalaşması adettendir. Geride kalanların, gideni güler yüzle uğurlamaları **“Yolun açık olsun, Allah zihin açıklığı versin, derslerinde başarılar diliyorum”** gibi iyi dilekte bulunmaları ayrılan kişiyi rahatlatır. Kişi gördüğü değerden dolayı kendini iyi hisseder. Yeni hedefi-

ne yüksek motivasyonla gider. Evine döneceği zaman içinde bir kaygı yoktur. Tam tersi onu sevgiyle uğurlayan insanlara karşı içinde her zaman bir sevgi ve özlem vardır.

İnsanlar bazen de çalışmak için evden ayrılmak zorunda kalabilirler. Bu ayrılık bekârken kök aileden ayrılma şeklinde olabileceği gibi evliyen de olabilmektedir. Evini, eşini ve çocuklarını bırakarak uzak bir yere çalışmaya giden ve fırsat buldukça evine gelebilen insanları da çevremizde sıklıkla görmek mümkündür. Örneğin, genellikle Ankara'da bulunan bakanlık müfettişleri denetim ve inceleme için sıklıkla taşraya gider ve orda günlerce bazen de haftalarca kalabilirler. Uzun yol şoförleri, gemilerde çalışanlarda benzer durumdadır. Yine arazide çalışmak durumunda olan inşaat, maden, jeoloji mühendisi, arkeolog gibi birçok meslek sahibi uzun süre evinden ayrı kalmak durumundadır. Özel görevli bazı asker ve polislerde uzun süre evlerinden ayrı kalabilirler. Resmi görevli olarak ya da iş nedeniyle yurt dışında bulunan kişilerde evlerinden uzaktırlar. Bekâr olanlar nerede iş bulduysa oraya gitmekte ve yerleşmektedir. Örneğin öğretmen olan bir genç, genellikle kök ailesiyle vedalaşarak tayininin çıktığı yere gitmektedir. Aynı şey diğer memurluklar içinde geçerlidir.

Eğer insan evinden vedalaşmadan ayrılmışsa içinde hep bir burukluk, bir hüzn olacaktır. Ayrıldığı yere geri dönme konusunda çok istekli olmayacaktır. Bu olumsuz ruh hali kişinin tüm iş ve özel ilişkilerini olumsuz etkileyecektir.

Alışkanlıklarla Vedalaşma

Birey ve toplumun, uzun sürede öğrendiği, belleğinde yer etmiş bazı davranış biçimleriyle vedalaşması zaman alır. Buna eski alışkanlık denir. Çünkü yeni olan bilinmezdir ve insanı kaygılandırır. Eski alışkanlıklarla vedalaşma konusunda ülkemizde son 30-40 yıl içinde ciddi değişimler yaşanmıştır.

Bunlardan hemen akla gelen örnekleri sıralarsak; eskiden devlet memurlarının maaşları kurumlarda görevli mutemetler tarafından elden nakit olarak ödenirdi. Sık sık mutemetlerin soyulması haberleri gündeme gelirdi. Önlem olarak ta özellikle maaş günleri bankadan işyerine kadar mutemetlere polis eşlik ederdi. Şener ŞEN'in başrolünü oynadığı "Namuslu" filminde bu konu işlenmektedir.

Bankacılık alanındaki gelişmeler sonucunda Avrupa ve Amerika'daki gibi bizde de maaşların banka tarafından ve bankamatik kartıyla ödeme uygulamasına geçildi. Bu durum insanları uzun süre telaşlandırdı. Bankamatik eksik ödeme yaparsa ne olacak, hakkımızı nasıl arayacağız? Her yerde bankamatik mi var, nasıl paramızı alacağız, küsuratları bankamatik ödemiyor, paramız bankada mı kalacak? gibi kaygıları içeren sorular devlet memurları arasında uzun süre sohbet konusu oldu. Daha komik olan durum ise üst düzey memurların maaşını nasıl alacağıydı. O güne kadar, maaşı mutemet tarafından bir zarfa konularak ayağına getirilen amir yada müdür konumundaki bu kişilerin durumu ne olacaktı? Koskoca müdürler, amirler emrinde çalışan memur-

larla birlikte bankamatig n önünde maaşını çekmek için sıraya mı girecekti? Bu nasıl bir zul md ? Birçok insan uzun süre bankamatigi kullanamadı. Hep birilerinden yardım almak zorunda kaldılar ya da paralarını bankadan doğrudan çekmeyi tercih ettiler. Bugün gelinen noktada birçok kişı gibi memurlarında önemli bir kısmı artık internet bankacılığını kullanmaktadır. Eskisi gibi aybaşında maaşı eline alarak tek tek faturaları ödemek için uğraşılmamakta onun yerine bankalara verilen talimatla faturalar düzenli olarak ödenmektedir.

Benzer durum cep telefonlarının yaygınlaşması aşıamasında da yaşınmıştır. Cep telefonları kullanılmaya başılandığında normal ev telefonu mantığıyla düşünülerek her eve bir cep telefonu şeklinde yaygınlaşmaya başılamıştır.    nk  tıpkı ev telefonu gibi bir cep telefonu tüm aileye yetmektedir. Sonra eşler kendilerine özel telefon almaya başıladılar ve en sonunda çocuklar kendilerine telefon istemeye başıladılar. İsteklerinde başıarılıda oldular. Bugün birçok kişı birden fazla cep telefonu kullanmaktadır. Sonunda ev telefonlarıyla vedalaşıma gerçekleşti. Günümüzde sabit telefonlar daha çok işyerlerinde aktif olarak kullanılmaya çalışılmaktadır.

2017 yılı itibariyle Türkiye'nin bilişim alanında oldukça ileri bir düzeyde olduğu söylenebilir. Yani  lkemiz teknolojisini kendisi üretmese de tüketim açısından bilişim devrimini gerçekleştirdi diyebiliriz. Ancak bu devrim oldukça pahalıya mal olmuştur. Ülkemizde bürokratik gelenek çok eskiye dayanır ve katı kuralları vardır. Bilgisayar teknolojisi geliştikçe bürokrasi ve eğitimde kullanılması yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır. Örneğin okullara kurulan bilgisayar laboratuvarları eskimesin ve zarar görmesin düşüncesiyle okul müdürleri tarafından kilit altında

tutulmuş, öğrenci ve öğretmenler tarafından hiç kullanılmadan teknolojik açıdan ömrünü tamamladığı için hurdaya çıkarılmıştır. Bilişim alanında farkında olmadan öğrenmenin en pahalı şeklini seçtik diyebiliriz.

Yine Ülkemizde, devlet dairelerinde bilgisayar kullanılmaya başlandığında ilk yapılan işler arasında arşivlerdeki dosyaların bilgisayar hafızlarına kaydedilmesi vardır. Amaç arşivlerdeki yığılmanın azaltılmasıdır. Ancak uygulamada görülmüştür ki bilgisayara kaydedilen bir arşiv evrakı yok edilmeden önce bir fotokopisi alınmakta ve tekrar dosyalararak saklanmaktadır.

Bu örneklerle yenileri eklenebilir. Önceleri hastanede muayene olmak için beklenirken bugün internet ortamında randevu alınmaktadır. Ancak hala eski sistemi kullanan çok sayıda kişi vardır. Bazı alışkanlıklarla veda oldukça uzun sürmektedir.

Bunların yanında isteyerek ya da istemek zorunda kalınan ayrılıklar da vardır. Bir türlü vedalaşma gerçekleşmez ve yıllarca sürer gider. Yurtdışına işçi göçü buna örnek verilebilir.

Avrupa'ya İşçi Göçü

Yurt dışına çalışmaya giden yurttaşlarımızın vedalaşması 50 yılı aşkın bir süre geçmesine rağmen hala gerçekleşmemiştir. İkinci Dünya savaşı sonrası hızla kalkınan başta Almanya olmak üzere Avusturya, Hollanda, Fransa, Danimarka, Belçika gibi Avrupa ülkeleri kendi sanayilerini kurmuş ve iş gücü açığını karşılamak için bazı azgelişmiş ülkelere işçi almaya başlamışlardır. Türkiye de bu ülkeler arasındadır. 1960 yılında Türkiye'den de işçi göçü başlamış ve yıllar içinde bu sayı giderek artmıştır. Kısa süre diye başlayan bu süreç sonunda bu gün yani 2017 yılında Avrupa'da 4 milyondan fazla Türk nüfusu oluşmuştur.

Çoğunluğu köylü olan bu insanlar, kısa süre sonra memleketlerine geri dönmek üzere Avrupa'ya gitmişlerdi. Hayalleri sınırlıydı. Bir çift öküz, kendi ailesinin ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek büyüklükte bir tarla alacak ya da evlenecek kadar para biriktirdiklerinde köylerine döneceklerdi. Hele bir de beline takıp caka satabileceği yeni model bir tabanca alabilirse, ondan bahtıyarı olmayacaktı. Başlangıçta çoğunun traktör alma hayali bile yoktur. Birçoğu ilk etapta bu özlmlerinin bir kısmını gerçekleştirmiştir. Ancak zaman geçtikçe durum hiç de planlandığı gibi olmamıştır. Avrupa ülkelerine kısa süreliğine çalışmak için gidenlerin çok azı geri dönebilmiştir.

Bugün torunları olan bir karı-koca ilk zamanlarını şöyle anlatmaktadır: Almanya' ya kısa süreliğine gitmiştik. Birlikte çok çalışıp para biriktirecek ve ülkemize geri dönecektik.

Almanların haym adını verdikleri tek göz odadan oluşan bir yerde kahyorduk. 15 yıl boyunca valizimiz hazır bekledik. Bu arada memleketten bir ev satın aldık. İlk çocuğumuz doğduğunda dönmeyi biraz daha erteledik ve normal bir eve çıktık. Sonra ikinci ve üçüncü çocuklar olunca anladık dönemeyeceğimizi. Artık Almanya'dan ev almamız gerektiğine karar verdik. Bugün torunlarımız büyüdü ve biz hala Almanya'dayız.

Köyüyle vedalaşmadan ayrılan bu insanlar bir süre sonra yeni yerlerine alıştılar ya da alışmak durumunda kaldılar. Artık karınlarının doyduğu yerle vedalaşmak zamanla daha da zorlaştı. Bu zorluk bugünde devam etmektedir. Gurbetçi yada Alamancı dediğimiz bu insanlar, arada kaldılar. Akılları yürekleri anavatan-da, mantıkları bedenleri acı vatanda yaşamlarını yarı Türkiye'de yarı Avrupa'da sürdürmeye çalışmaktadırlar. Sanırım Avrupa da doğup büyüyen yeni kuşak Türkler bu eksik kalan vedalaşmayı daha uzun süre hissedeceklerdir.

Benzer durumlar iş dünyası içinde geçerlidir. Bazen oğul babasının işini devralmak yerine kendi işini kurar. Bazen ortaklar ayrılırlar. İş ve siyaset dünyasında vedalaşmak güçlü olmayı gerektirir. Onun içindir ki herkes aklından geçirse de vedalaşmayı göze alamaz.

Yeni Bir İş Kurarken Veda

İnsan yaşamının belirli evreleri vardır. Sıranın bozulmadan devam etmesi beklenir. Okula başlama, ilköğretim, orta öğretim, üniversiteden mezuniyet ve karşınızda gerçek dünya. Yani, iş yaşamının başlaması gerekir. Çünkü, insanın en azından kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir gelire ihtiyacı vardır. Bu sıra bazen farklılaşabilir. Eğitim sürecine son verilir ve çıraklık, kalfalık ve ustalık aşamalarını ilgilendiren alaylı tabir edilen bir usulle de iş yaşamı başlayabilir. Bu tamamen kişilerin tercihinə, aile durumuna ve ekonomik koşullara göre belirlenen durumlardır.

Halk arasında “hayata atılma” denilen kişinin kendi yaşamını idame ettirecek kadar gelir getirecek bir işe başlaması ve o işte başarılı olması içinde gerekli ön şartlardan birisi de vedadır. Serbest bir iş kuracak olan kişinin önce belirli koşulları yerine getirmesi gerekir. Nedir bunlar? Yapacağı işi iyi bilmek ilk koşuldur. O işteki çıraklık, kalfalık ve ustalık dönemlerini başarıyla tamamlamış olması gerekir. Tarihi çok eskiye giden Türklere ait ahilik geleneği ve lonca sisteminde bu konu çok önemsenmektedir. Çıraklıktan kalfalığa, kalfalıktan ustalığa geçiş esnasında kuşak bağlama töreni yapılmaktadır. Belirli bir zanaat ve ticaret alanında çıraklığını tamamlayan kişi kalfalığa geçişte o mesleğin ustaları tarafından onaylanmaktadır. Kişi de bu onaydan sonra çıraklığıyla vedalaşmış olmaktadır. Aynı şey kalfalıktan ustalığa yükselirken de geçerlidir. Halk arasında bu duruma uymak istemeyen, aceleci davrananlar için kullanılan, **emeklemeden yürümeye kalkmak, çiğnemedenden yutmak gibi deyimler vardır.**

Yine eskide kalan lonca geleneğinde yeni bir işyeri açacak olan kişi öncelikle ustasının onayını ve iznini almak durumundadır. Bu onay isteme/onay verme ritüelî usta çırak vedalaşmasıdır. Bu vedalaşmayı gerçekleştiren iki tarafta artık rahattır. Ustası çırağına sen yetiştin bu işi benim kadar iyi yaparsın demektedir. Hatta böyle durumlar için **boynuz kulağı geçer**, şeklinde bir deyim kullanılmaktadır. Bu söz ustanın çırağıyla vedalaştığını gösterir. Bu olayın tersi bir durum oluştuğunu hayal edelim. Usta çırak ilişkisi bozuk olduğunda vedalaşma davranışı gerçekleşmeyecektir. Bu durumda yeni iş yeri kurmakta olan çırak, ustasının iznini, onayını almadığında hep bir eksiklik hissedecektir. Bu eksiklik diğer insanlarla olan ticari ve özel ilişkilerine de yansıtacaktır. İşine vedasız bir şekilde devam edecektir.

Geçmişte yaygın olarak kullanılan bu vedalaşmanın günümüze uyarlanmış haline de bir göz atalım. Kişi eğitimini tamamladı ve artık iş yaşamına atılmak istemektedir. Peki, hazır mıdır? Vedalaşmasını gerektirecek durumlar var mıdır? Birçok genç insan, üniversiteden teorik bilgilerle donanmış olarak mezun olmaktadır. Bu bilgilerin ne kadarının iş yaşamına uyarlanabileceği zamanla anlaşılacaktır. Kişinin birinci önceliği öğrencilikle vedalaşmak olmalıdır. Onun için mezuniyet balosu ve diploma töreni yapılmaktadır. Sonra ne iş yapacağına karar vermelidir. Sabit gelirli bir işe mi girecektir yoksa kendi işini mi kurmayı planlamaktadır? Burada devlet memurluğunu başka bir bölümde ele almak üzere vareste tutuyorum.

Çalışma hayatına yeni başlayan kişi herhangi bir özel şirkette işe başladığında öğrencilikle vedalaşmış olması gerekir. Tamamen kendisini işini öğrenmeye vermelidir. Çünkü, kariyer basamaklarını çıkmak için her basamakta durmak ve sonraki

basamağa başarılı bir şekilde geçmek vardır. İş yaşamında buna pozisyon denmektedir. Örneğin mühendis unvanıyla işe başlanan bir şirkette zamanla şeflik, bölüm amirliği, müdür yardımcılığı, müdürlük, genel müdürlük, yönetim kurulu üyeliği, yönetim kurulu başkanlığı gibi pozisyonlarda görev almak mümkündür. Her yükselme bir önceki pozisyonla vedalaşmaya bağlıdır. Bazı insanlar çeşitli yollarla iş arkadaşlarına fark atarak yükselmede onların önüne geçebilirler. Ancak bir önceki pozisyonuyla vedalaşmamış ise sonraki pozisyonunda başarısız olma olasılığı yükselecektir. Yani kişinin öncelikle mevcut pozisyonunu içselleştirmesi gerekir. Buna “**olgunlaşma**” ya da eski adıyla “**pişme**” denmektedir.

Büyük şirketlerde; kimin hangi pozisyonda görev yapacağı konusu çok ciddi bir şekilde ele alınmaktadır. Bunun için özel olarak kurulmuş insan kaynakları bölümü, gerekli çalışma ve planlamayı yapmaktadır. Bazen bu konuda profesyonel bir şirketten hizmet satın alınabilmektedir. Açık olan bir üst düzeydeki pozisyon için birçok aday olabilir. Bu adaylar arasından birisinin seçilmesi gerekir. Bazı durumlarda bu kişinin kim olacağı çok açıktır. Bu konuda genel bir mutabakat oluşur. Bu işi en iyi şu kişi yapar gibi. Bazen de adaylar arasından hiç kimse o işe uygun bulunmaz ve dışarıdan birisi o göreve atanır. Burada bir çok kriter aranmaktadır. Ancak tüm bu kriterlerin ortak noktası ya da toplamı vedadır. Kişi mevcut pozisyonundan vedalaşmaya hazır mıdır ya da vedalaşmış mıdır? Bu temel belirleyicidir. Hiçbir işveren yeni işe girmiş, deneyimsiz bir kişiyi ne kadar eğitimi olursa olsun işin en tepe noktasından başlatmayı tercih etmez. Bazı holding veya büyük şirketlerde; patronlar, kendi yakınlarını doğrudan karar verici pozisyonlarda görevlendirmezler. Daha alt düzeyde görev verirler. Kişinin eğitim açısından eş değeri olan

birisi ile aynı pozisyonda başlatırlar ki her bir pozisyon ile bire bir vedalaşarak yükselsin. Birçok olumsuz örnek kişileri bu yola sevk etmiştir. Örneğin, babasının tüm hayatını harcayarak kurduğu büyük bir şirketi hazırlıksız olarak başa geçen oğlu ya da kızının çok kısa sürede iflasa sürüklenmesi karşılaşılan durumlardır. Üstelik bu kişiler yurt dışında çok iyi eğitim görmüşte olabilir. İş deneyimi konusunda en güzel örneklerin Kayseri iş kültürü içinde olduğu kabul edilir. Kayseri filaraları bunu anlatmaktadır.

İnsaflı Patron

Kayserili patron, memnun bir halde karşısındaki gence döndü:

-Siz iyi bir tahsil yapamadınız ama sebat ve azim içinde çalışmanız şu kısa zamanda bana ümit verdi. Buraya bekçi olarak girdiniz, kısa bir zamanda nöbetçi amirliğine yükseldiniz. Başarınız devam ettiği için şimdi sizi fabrika müdürü yapıyorum.

Genç mutlu bir şekilde cevap verir.

-Teşekkür ederim babacığım.

Sabit gelirli bir işe girip çalışmaktansa hiç vakit kaybetmeden kendi işimin patronu olayım anlayışında olan kişiler vardır. Okulu bitirmiştir ve elinde kapı gibi diploması vardır. Hemen bir büro ya da atölye kurarak işe başlamayı planlar. Gerekli sermayeyi ve çalışacak personeli de bulabilir; ancak tecrübe, deneyim denilen gerçek hayat bilgisi eksiktir. Genellikle kısa sürede kapağı kilit vurulur çünkü vedalaşma tamamlanmamıştır. Öğrencilikten veda edilmiştir ancak bu veda serbest bir iş kurmak için yeterli değildir. Kişinin öncelikle yapacağı iş konusunda piyasa deneyimi kazanması gereklidir. Onun için de, kuracağı iş ile ilgili alanda faaliyet gösteren bir işyerinde çalışmalı, yeterli deneyimi kazanmalı, kendini hazır hissettiğinde; o iş yerine ve iş görenliğe veda etmelidir. Burada da veda, zamanında ve doğru şekilde olmalıdır. Çünkü erken bir veda, kişinin hatalı kararlar almasına

neden olabileceği gibi geç veda etmek aşırı temkinli bir hale gelmesine neden olabilir.

Vedalaşma konusunu işlerken her izlediğimde beni güldüren Şener ŞEN'in başrolünü oynadığı "Züğürt Ağa" filminin final sahnesi aklıma gelir. Filmin sonunda çok hoşuma giden iki mesaj vardır.

Ağa, köyünü satıp İstanbul'a geldikten sonra bakkallık, manavlık, pazarcılık gibi işlerde şansını dener; ancak başarılı olamaz, dolandırılır, parası çalınır ve sıfırı tüketir. Karısı, çocukları da alıp babasının evine dönmüştür. Hiç parası kalmadığından kâhyasını da serbest bırakmak zorunda kalmıştır. hatta kahyası ile ayrılırken köstekli ssatini ona verir. Kahya almak istemez. Bunun üzerine

-Kahya ben ağayım, bir ağa asla borçlu kalmaz der ve onu yolcu eder.

Yanında yalnızca yaşlı anası ve genç analığı kalmıştır. Analığı olan genç kız, köydeyken yanlarında çalışan marabalardan Kekeç Salman'ın kız kardeşi Kiraz'dır. Uyanık birisi olan Kekeç Salman, başlık parası için sürekli ortalıkta "karı isterem" diye dolaşan ve kulağını kaşıyan Ağa'nın ihtiyar babasına kız kardeşini satmıştır. Yaşlı adam, tam gerdek zamanı kalp krizinden ölünce kiraz dul kalmış ancak kız geri dönmek istememiş, hep ağanın yanında kalmıştır. Daha doğrusu, tek terk etmeyen odur. Ağa kıza acır ve abisine göndermek ister, ancak kız bunu kabul etmez. "Her kızın gönlünde bir ağa yatar" diye cevap verir. Bir sonraki sahnede kız ağaya sorar.

-Ağam senin hiç bildiğin bir iş yok mudur?

-Aslında vardır. Çiğ köfte yapmak, ancak malzeme alacak parayı nereden bulacağız.

O zamana kadar Ağa sürekli ayağında çizmelerle gezmektedir. Satılacak başka bir şey kalmadığından çizmeleri sokaktan geçen bir eskiciye satarlar. Ağanın o güne kadar köyü başta olmak üzere her şeyi satılmış olmasına rağmen hiçbirinde bu kadar üzülmemiştir. Çizmelerini geri almak için eskicinin arkasından gitmek ister ancak Kiraz onu engeller.

Filmin son sahnesinde, Ağa elinde çiğ köfte tepsi, ayağında terlik ve gülümseyen bir ifadeyle eğlence mekânlarının çok olduğu bir pasaj önünde gezerek satış yaparken yine orada seyyar satıcılık yapan eski marabalarından biriyle karşılaşır. Hiç istifini bozmadan satışına devam eder. Maraba ağasını bu halde görünce çok şaşırır. Çünkü ağası çiğ köfte satmaktadır. Züğürt Ağa ancak çizmeleri ayağından çıkarınca ağalığıyla vedalaşabilmiştir.

Devlet yönetim kademelerinde de vedalaşmanın olması beklenir. Hatta liyakat diye savunulan ve pek uyulmayan genel bir kabul de vardır. Bu konu kanunlarla düzenlenmiştir. Kişinin başladığı işte zamanla şef, müdür yardımcısı, müdür, daire/grup başkanı, genel müdür yardımcısı, genel müdür müsteşar gibi mevki ve makamlara gelmesi beklenir. Burada siyasi etki ve tercihler ön plana çıktığından vedalaşma kriteri yok sayılmaktadır. Onun için sıklıkla o kişi, bu makama nasıl gelmiş sorusu gündeme gelmektedir. Arkasından gelecek cevap bellidir. Torpille, çünkü falanca siyasinin bir yakınıdır.

Toplumumuzdaki önemli vedalaşmalardan biride hacıya gitmektir. Hac görevi İslam'ın şartlarındandır. Ekonomik durumu iyi olan ve hac koşullarına uyan her Müslüman'a farzdır.

Hacı Uğurlaması

Vedalaşma bireysel ya da toplumsal da olabilir. Örneğin günlük yaşantımızda hacı uğurlar gibi ya da hacı karşılar gibi deyimler çok sık kullanılır. Motorlu ulaşım araçlarının olmadığı dönemlerde hac ziyareti aylarca sürdüğünden, hacı uğurlaması ve karşılaması çok önemli birer tören halinde yapılmış çünkü hac ziyareti ortalama altı ay kadar sürermiş.

Kendi köyümüzde hacca gidenleri köylünün, imam öncülüğünde köyün dışında bir yere kadar ilahiler ve dualar eşliğinde uğurlaması ve dönüşte köyün dışında aynı şekilde karşılaması olağan davranışlardı. Bu günde benzer törenler yapılmaktadır. Örneğin hacdan dönen kişi, teşekkür anlamında onu karşılayanlara tespih, yüzük, başörtüsü gibi çeşitli hediyeler vermektedir. Bu hediyeler halk arasında “hacı yüzüğü, hacı örtüsü, hacı tespihi, hacı yağı” diye adlandırılmaktadır. Yurdumuzun bazı bölgelerinde “hacı pilavı” denilen yemek düzenlenmektedir. Tüm bu davranışlar aslında hacca gidenle uğurlayanlar arasındaki vedalaşma törenidir. Bu ritüeller yerine getirilmediğinde kişi ve toplum rahat olmayacaktır. Yine hacı örneğinden devam edersek hacı olmaya niyetlenen kişinin ekonomik durumunun iyi olması yanında mutlaka çocuklarının da rızasını alması bir ön koşuldur. Çocukların anne-babalarına “Bizim maddi durumumuz iyi, siz hac görevinizi gönül rahatlığıyla yerine getirebilirsiniz” demeleri gerekir. Eğer çocuklardan birisinin ekonomik durumu kötü olduğu için rıza göstermezse artık hacca giden rahat olmayacaktır. Sonuçta bir kişinin benim ekonomik durumum iyi diyerek kim-

seye haber vermeden hacca gidip gelmesi de mümkündür; ancak başka insanlar tarafından uğurlanmadığı ve karşılanmadığında hep kendinde bir eksiklik hissedecektir.

Hacca gidecek kimse, vedalaşırken aile efradına şöyle der: “ Dünya ve ahiretinizi ve bütün işlerinizin sonuçlarını ALLAH Teâlâ’ya emanet ediyorum.” Hac için vedalaşan kimseye de aile efradı: “ALLAH Teâlâ’nın muhafazası ve himayesi altında git! ALLAH Teâlâ, seni takva ile rızıklandır-sın ve seni bütün pisliklerden ve adiliklerden uzaklaştırsın. Günahlarını bağışlasın! Her nerede bulunursan ve her nere-ye yönelirsen seni hayra yönlendirsin.” şeklinde dua ederler ve kendilerine dua etmesini isterler.

Hac ziyareti; aynı zamanda kişinin, o zamana kadar olan ya-şantısıyla da vedalaşmasını gerektirir. Borcu varsa ödemeli, kûs olduğu kişilerle barışmalı, haksızlık yaptığı kişilerle helalleşme-lidir. Hac görevini yerine getiren kişinin adının önüne hacı unva-nı eklenir. Toplum içinde önemli bir statü göstergesidir. Bundan sonra hacı olmanın gereklerine göre yaşamını şekillendirmesi gerekir. Hacca gidip gelen bir kişi dini inancı gereği İslam’ın şartlarından birini yerine getirdiği gibi yaşamda ekonomik an-lamda başarılı olduğunu da ilan etmektedir. Çünkü hacca gitmek ciddi bir ekonomik güç gerektirmektedir. Yine erkeğin tek başı-na değil sağlık sorunu yoksa eşiyle birlikte hacca gitmesi uygun olacaktır. Hacı olmak bazen bu kişinin çocukları ve torunları için bir gurur kaynağı olacaktır. Hatta ticaretle uğraşan kişiler bu ismi güven anlamında bir marka olarak tescil ettireceklerdir. Dikkatli incelendiğinde “hacı” unvanını kullanan “Hacı Ömer, Hacı Şakir, Hacı Bekir, Hacı Baba, Hacı oğulları” gibi birçok marka olduğu görülecektir.

Hac görevini yerine getirmiş ancak hacı olmanın gereklerini yerine getirmemiş kişiler için **“Onun adı hacı, o zaten ad değiştirmek için hacca gitti”** denir. Bazı kişiler her ne kadar hac ziyaretini yapmış olsalar da eski yaşantıları ile vedalaşmamışlardır. Bu ne demektir? Kişi, hacı unvanını aldığı andan itibaren aslında bir takım koşullara uymayı da kabul etmiş demektir. Örneğin dinin gereklerine eksiksiz uyacağına, daha çok ibadet edeceğine, kimsenin malına, ırzına ve canına kastetmeyeceğine, insanlara karşı hoşgörölü, saygılı ve adaletli olacağına, dünya malına tamah etmeyeceğine, ihtiyacı olanlara maddi ve manevi yardım edeceğine söz vermektedir. Eğer hacıya gidip gelen kişi bunları yerine getirmemezse eski yaşantısıyla vedalaşmamış dolayısıyla hacı olmanın gereğini yerine getirmemiş demektir. Dini anlamda kişinin sorumluluğu artmaktadır.

Örneğin kendi çevremde duyduğum bir olayı buna örnek verebilirim. Kadın hacı olmayı çok istemektedir. Kocasına “ Çok şükür, ekonomik durumumuz uygun, birlikte hac ibadetini yerine getirelim” der. Ancak adam “Sen oğlunla ya da kardeşinle git, ben hacılığın gereklerini yerine getirebileceğimi sanmıyorum, daha çok günaha girerim.” diyerek karısının önerisini geri çevirir.

En Büyük Veda; Ölüm

Ayvalar olanda gel,

Bahçeye dolanda gel.

Hastalandım gelmedin anam,

Bari can verende gel.

Anadolu Kültüründe vedayı ve özlemi anlatan daha birçok türkü ve bu konuyu işlemiş birçok ünlü şairimiz vardır. Bunlardan birer örneği burada paylaşmayı uygun buldum.

Sessiz Gemi

*Artık demir almak günü gelmişse zamandan
Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan.*

*Hiç yolcusu yokmuş gibi sessizce alır yol;
Sallanmaz o kalkışta ne mendil, ne de bir kol.*

*Rıhtımda kalanlar bu seyahatten elemli,
Günlerce siyah ufka bakar gözleri nemli,*

*Biçare gönüller! Ne giden son gemidir bu!
Hicranlı hayatın ne de son matemidir bu.*

*Dünya da sevilmiş ve seven nafile bekler;
Bilinmez ki giden sevgililer dönmeyecekler.*

*Birçok gidenin her biri memnun ki yerinden,
Birçok seneler geçti; dönen yok seferinden.*

Yahya Kemal Beyatlı

Ölüm, belki de yaşamdaki en zor vedalaşma şeklidir. Ölenin geride kalanlarla vedalaşması ayrı, hayatta olanların ölenle vedalaşması ise daha farklıdır. Birçok insanın içinde; ölmeden önce yakınlarıyla, sevdikleriyle vedalaşma isteği vardır. Ölümün yakın olduğunu bilen kişi yakınlarıyla vedalaşmaya başlar. Aynı zamanda yakınları da ölümü yaklaşmış olan kişiyle vedalaşmak için ziyarette bulunurlar. Bazı insanlar ise vedalaşmaya çok önceden başlarlar. Hayattayken kendi mezar yerlerini satın alır, hatta mermerini, kaidesini de yaptırırlar, nerede ve nasıl gömülmek istediklerine dair vasiyetname bile hazırlarlar.

Bu kitabı yazdığım sırada haberlerde, 89 yaşında vefat eden Ressam, Yazar ve Gazeteci Fikret OTYAM'ın vasiyeti üzerine alevi olmamasına rağmen cenaze töreninin cem evinde yapıldığı ve Ürgüp'te toprağa verileceği belirtiliyordu.

Çevremizde bazı insanların çok yaşlı ve hasta olmasına karşın ölmedikleri ve bekledikleri bir şey olduğu gözlenir. Ölmeden önce çok özledikleri son bir kez görmek istedikleri bir sevdikleri, eşi, çocuğu ya da daha özel biri olabilir. “Gözü açık gitmek” deyimini bu durumları anlatmak için kullanılır. Özellikle umutsuz durumda ölüm döşeğinde olan kişilerle tüm yakınları vedalaşır. Bizim toplumumuzda vedalaşma genellikle karşılıklı olarak yapılır.

-Hakkını helal et.

- Helal olsun,

-Sende hakkını helal et

-Benden yana da helal olsun, şeklinde karşılıklıdır.

Bazen de “**çok ekmeğini yedim, senin bende emeğin çoktur, hakkını helal et**” şeklinde tek taraflı bir dilek de olabilir. Helalleşme davranışı aynı zamanda bir alçak gönüllülüğü, olgunluğu gerektirir. Çünkü helalleşen kişiler “**Sana karşı hatalarım oldu, senin kalbini çok kırdım, sana çok haksızlık yaptım, çok pişmanım, hakkını helal et**” ve benzeri itiraflarda bulunabilirler.

Farklı toplumlarda, dinlerde, farklı etnik ve siyasi kültürlerde ölümle vedalaşmanın değişik şekilleri olabilir. Ancak vedalaşmanın amacı ve özü değişmez. Onun içindir ki vedalaşma insan için çok önemlidir. Tüm toplumlarda ölümle vedalaşma konusu- na ayrı bir önem verilmektedir.

Vedalaşmanın yaşamımızdaki önemini ele aldığım bir eğitim esnasında kadın katılımcılardan birisinin anlatmış olduğu bir anısını burada paylaşmak istedim.

Teyzemin Elbisesi

“Dedem rahmetli, hasta yatağında sürekli en küçük çocuğu Zeynep Teyzemin adını sayıklıyordu; fakat Teyzem başka bir şehirdeydi, kardeşleri haber yolladılar. “Babam sürekli senin adını sayıklıyor, acele gel” diye ama teyzem gelmedi. Huysuz bir kocası vardı. Sonradan öğrendik ki o göndermemiş teyzemi. Dedemin bu kadar çok Teyzemin adını sayıklaması üzerine annem ve kardeşleri aynı şehirde oturan teyzemin kızından, annesinin bir elbisesini getirmesini istediler. Bu elbise teyzemin mi yoksa kızının mıydı tam hatırlamıyorum. Tek hatırladığım elbise göğsüne konduğunda dedemin çok rahatladığıydı. O kadar ki herkes ruhunu teslim etti diye dua ederken birden canlandı. Kısa bir süre sonra huzur içinde öldü. Zavallı Teyzem ancak dedem ölünce gelebildi. Babasının son hali kendisine anlatıldığında saatlerce hıçkırma hıçkırma ağlamasını hiç unutamam.

Cenaze törenlerinin her aşaması, birer vedalaşma davranışı örneğidir. Cenazenin yıkanması aşamasında yanında olmak, imama yardım etmek, tabutu taşımak, son bir kez yüzüne bakmak, sarılmak, mezarlığa gitmek, mezarın üzerine toprak atmak, mezarına su dökmek, dua etmek birer veda davranışıdır. Hatta bu veda davranışlarına ölenin giysilerinin fakirlere dağıtılması da eklenebilir.

Babam, sağlık sorunları nedeniyle sıklıkla Ankara’ya yanıma gelirdi. Kalp rahatsızlığıyla başlayan süreçte, yıllar

inde zehirli guatr, bron it olu mu  ve bunların neden olduğu daha başka hastalıkları vardı. Zaten ya lılık sürecinde her hastalık bir başka hastalığı da tetikler ve bu durum son nefes verilinceye kadar devam eder. Babam, bron it hastalığından dolayı iyice zorlanmaya başlayınca yine tedavi olmak için Annemle birlikte Ankara'ya gelmişti. Her zaman olduğu gibi, iyileşme umudu vardı. Ancak bu kez Babamın umudu bo a çıkmıştı. Hastanenin yoğun bakım ünitesinden sağ ıkamamı tı.

Babamın cenazesini ertesi günü köyümüze götürmek için hazırlıklara ba lamı tım. Annemde yanımdaydı. Hastane imamı; “İsterseniz yıkama ve kefenleme işlemini burada yaptırın ve k y n ze gittiğinizde bu i lerle uğra mazsınız, namazı kılınır ve defnedilir” dedi. Bu öneriyi annemde uygun buldu. Ertesi günü erkenden imamla birlikte babamın cenazesini morgdan aldık ve gasilhaneye getirdik. İmam yalnızdı, “Cenazeyi yıkamam esnasında sizden bana yardım edecek bir kişi lazım” deyince ben yardım ederim diyerek içeri girdim. Zaten annem ve benden başka kimse yoktu. Cansız yatan babama ilk dokunduğumda kendimi kötü hissettim. Çünkü babamın vücudu soğuktu. Bu hiç alı kın olmadığım bir durumdu. Babamın yıkama işlemini bitirdik. Ben babamla vedala mı  oldum.

Köyümüzde babamın gömülmesi sırasında erkek kardeşim mezara indi. O da babamızla vedala masını yapmış oldu. Annem bu olayı çevresine şöyle anlatıyordu. “İki oğlu da evlat olarak üzerine d  eni yaptı. Birisi yıkanırken yanımdaydı, diğeri de mezara konulurken.” Peki, birde kız karde imiz vardı. O da babamızın cenazesi evde bekletildiği sırada

yüzünü açıp bakmıştı. Babamızı son görüşüydü. Halam ve amcamda oradaydı.

Babamın vücudunun soğukluğunun bende bıraktığı etkiyi hiçbir zaman unutamadım. Kavgalarımız, küslüklerimizde olsa baba-oğul ilişkimiz daima iyi oldu. Onunla gurur duyardım. Ben de onun gurur duyduğu bir evlat olmaya gayret ettim. Başardığımı sanıyorum. Üniversiteye başladıktan sonra baba-oğul ilişkimize arkadaş ilişkimizi de ekledik ve ölünceye kadar öyle kaldık.

Bir kişi öldüğünde öncelikle eşi, çocuğu, kardeşi, anne-babası, torunu, yeğeni, kuzeni gibi yakınlarına haber verilir. Eğer uzak yerlerde ikamet eden veya Almanya, Fransa, Belçika gibi Avrupa ülkeleri başta olmak üzere yurt dışında olan yakınlarının gelmesi beklenir. Anadolu'nun birçok köyünde cenazenin bozulmadan bekletilmesi için seyyar morg yaptırılmıştır.

İkinci kitabım olan “Evliliğin İlk 50 Yılı Zordur” için düzenlediğim bir imza gününde yanıma gelen ve 76 yaşında oluşunu söyleyen bir beyefendi, kitabın isminden çok etkilendiğini, kendi evliliğinin tam elli yıl mutlu bir şekilde sürdüğünü ve eşinin eli elindeyken vefat ettiğini, eşinin vücudunun soğuduğunu bizzat hissettiğini gözleri dolarak anlattı. Eşiyle, son vedalaşması üzerine bir süre sohbet ettiğim bu kişi, tarım aletleri üreten ünlü bir firmanın sahibi olan bir işadamıydı.

Son Görev

Cenaze namazı, yakınların; yani akrabaların, dostların, arkadaşların ve diğer tanıdıkların ölen kişiyle vedalaşmasıdır. Çünkü ölen kişinin vedalaşması daha önce gerçekleşmiştir. İmam cenaze namazını kıldırırken kişi adına helallik ister. Bu ritüele genel olarak **“son görev”** denilmektedir. Son görev toplumun tüm kesimleri tarafından çok önemsenir. Cenaze töreni mümkün olduğunca duyurulmaya uğraşılır. Burada ölen kişinin yaşı, mesleği, ekonomik durumu, siyasi görüşü, dini ve etnik özelliği ve yaşarken insanlarla olan ilişkileri gündeme gelmektedir. Kişinin sağlığında arayıp sormayan, ilgilenmeyen hatta küs olan akraba, arkadaş ve daha birçok kişi son görevi yerine getirmek ya da getirdiğini göstermek için cenaze töreninde bulunmaktadır. Bazen kişinin vedalaşma töreni mesleği ile ilgili olabilir. Örneğin siyasetçinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde, oyuncunun sahnede, askerin kışlada, öğretmeninin okulda cenaze töreninin yapılması gibi daha birçok örnek sayılabilir.

Özellikle iş adamı, siyasetçi, sanatçı gibi toplum tarafından bilinen tanınan kişilerin cenazesine çok kişi katılır. Katılamayanlar telefon ya da diğer iletişim araçlarıyla taziyelerini bildirirler. Bu son veda'dır. Cenaze töreninin adı her ne kadar ölen kişiye karşı **“son görev”** olarak ifade edilse de aslında geride kalanların vedasıdır. Geride kalanlar ölenle vedalaşmak için orada bulunmaktadır. Yoksa ölen kişinin, kimin cenaze törenine katıldığı, kimin katılmadığı, kimin çelenk gönderdiği ile ilgilenecek bir durumu söz konusu değildir. Ancak son görev için gelenler ölenin

yakınları tarafından bunun bilinmesini isterler. Çünkü bu tören; aynı zamanda bir vefa ve veda seremonisidir.

Son görev her zaman saf ve temiz duygularla yapılmaz. Zaten böyle bir zorunluluk da yoktur. Bazı kişilerin ölümü, geride kalan bazı insanları mutlu edebilir. Bu farklı şekillerde olabilmektedir. Sağlığında çevresine ve topluma zarar vermiş bir kişi öldüğünde gizli yada açıktan duyulan memnuniyet dile getirilir. “Dünya bir kötüden kurtuldu” denir. Bazen de ağır bir hastalık geçirmekte olan kişinin ölümü, onun için bir kurtuluş olarak görülmesinden dolayı bir memnuniyet söz konusu olabilir. Bu konu üzerinde ileride ayrıntılı olarak durulacaktır.

Örneğin toplumsal içerikli taşlamalarıyla ünlü halk ozanı Kazak Abdal’ın söylediği şu dizeler bugünde hala birçok sanatçı tarafından gerek halk müziği gerekse rock müzik tarzında sevilerek çalılıp söylenmektedir.

Eşegi saldım çayıra,

Otlaya karnın doyura,

Gördüğü düşü hayıra

Yoranında anasını,

Münkür Münafiğin soyu

Yıktı harap etti köyü,

Mezarına bir tas suyu,

Dökeninde anasını,

*Dağdan tahta indirenin,
Iskatına oturanın,
Mezarına götürenin,
İmamın da anasını*

*Derince kazın kuyusun,
İnim inim inlesin,
Kefenin diken iğnesin,
Verenin de anasını,*

*Müfsidin birde gammazın,
Malı vardır da yemezsin,
İkisin meyit namazın,
Kılanın da anasını,*

*Kazak Abdal nutkeyledi,
Cümle halkı ta'neyledi,
Sorarlarsa kim söyledi,
Soranın da anasını,*

Buna benzer hiciv ya da taşlamalara edebiyatımızda sıklıkla rastlamak mümkündür.

Bir kişinin, ölümüyle, toplumda yarattığı öfke ve tepkiye daha açık bir örnek ise 12 Eylül 1980 Askeri Darbesini gerçekleştiren ve 7.Cumhurbaşkanı olan Kenan EVREN' in durumudur. Cenazesine ailesi dışında kimse katılmamıştır. Ölümü üzerine birçok yerde aleyhine protesto gösterileri düzenlenmiştir. Resmi törene, görevleri gereği yalnızca askeri erkân katılmıştır. Ölümü üzerine yapılan yorumların neredeyse tamamı aleyhtedir. Çünkü, 12 Eylül Askeri Darbesinin başındaki kişi olarak birçok insanın ölümünden, yaralanmasından, işkence görmesinden, kaybolmasından ve yıllarca hapiste yatmasından sorumlu tutulmaktadır. Bu konuda açılan davalar devam etmektedir. 12 Eylül Askeri Darbesinin yarattığı acılar hala toplumun belleğinde yerini korumaktadır. Hatta bugün Türkiye 12 Eylül Anayasasıyla vedalaşamamanın siyasi sancılarını yaşamaktadır. Yıllardır iktidara aday partilerin seçim öncesi vaatleri arasında yeni bir sivil anayasanın yapılması gelmektedir. Bu kitabı kaleme aldığım 2015-2016 yıllarında yeni bir anayasa hazırlanması Ülkemizdeki en önemli gündem maddeleri arasında yer alıyordu. Kitap bittiğinde yeni bir anayasa yapılması tartışması bitmemişti. Umarım siyasiler 12 Eylül Anayasası ile vedalaşma konusunda uzlaşırlar.

Not: Bu kitabın ikinci baskısını hazırladığımda Türkiye 16 Nisan 2017 tarihinde hazırlanan yeni bir anayasa için halk oylamasına gitmiş ve yeni anayasa yüzde 51 gibi bir oranla kabul edilmiştir. Eski anayasa ile vedalaşılıp vedalaşılmadığı ilerleyen zaman içinde kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Bazen bir insan onulmaz bir hastalığa yakalanır. Hastalığın çaresi yoktur. Kaçınılmaz son bellidir. Bu kişi sürekli acı çekmekte ancak bu durum karşısında çevresindeki kişilerin yapabileceği fazla bir şey yoktur. Kişi kendisi yaşadığı acılardan kurtulmak için bir an önce ölmeyi dilemektedir. **“Allah yatırdı ta**

kapılara baktırmasın, bir an önce canımı alsın” gibi dileklerde bulunur. Ölümü kurtuluş olarak görmektedir. Böyle durumlarda bazı ülkelerde yasallaşmış olan ötenazi hakkının tanınması konusu tartışılmaktadır. Hatta kişinin birinci derece yakınları çok fazla belli etmeseler de gizliden bunu isteyebilirler. Bazı insanlar **“Allah kurtarsın, daha fazla acı çektirmesin, Allah emanetini alsın”** ve benzeri dileklerde bulunurlar. Bu dilekler vedalaşmaya hazırlıktır. Bu durumdaki bir kişi öldüğünde **“kurtuldu”** denir. Böyle bir durumda iki taraf açısından vedalaşma gerçekleşmiş demektir. Ölüm her zaman kötü değildir. Bazen de bir kurtuluştur.

Bir danışanın paylaşımından;

“Babam, onulmaz bir hastalığa yakalanmış, hastanede öleceği günü bekliyordu. Annem babamın ikinci eşiydi. İlk eşinden yaşı benden oldukça büyük bir ablam vardı. Onunla aramızda çok muhabbet yoktu, fazla görüşmezdik çünkü Annemle araları iyi değildi. Babamın hastanede yattığını öğrenince her gün ziyaret etmeye başladı. Babama, ablamın da baba demesi çok garibime gidiyor ve kıskanıyordum. Açıkçası hastaneye gelmesini ve babamla ilgilenmesini hiç istemiyordum. O gelince ben dışarı çıkıyordum. Babamın tek çocuğu, küçük kızı olarak kalmak istiyordum.

Babam bir süre sonra vefat etti. Ben gerçekten babamın tek çocuğuymuşum gibi davrandım ve defin işlemlerini tek başıma üstlendim. Ablamın ve diğer akrabalarımın hiçbir şekilde karışmalarına izin vermedim.

Bir süre sonra acımız biraz hafifledi ve babamın yedisi için mevlit okutuyorduk. Ablam hem ağlıyor, hem ağıt yakıyordu.

-Ah babam bıraktın gittin beni, doyamadım sana, ne güzel sarıldım sana öldüğün gün. Gittim babamın başına, yüzünü sevdim, okşadım öptüm.

Bu sözleri duyunca çok geçirmediğim desem yalan olur. Babamın cenazesini hastaneden eve getirmiştik. Cenaze evde beklerken ben defin işleri için uğraşıyordum ve kimsenin işlerime karışmasını istemiyordum. Çok da gergindim. Bu arada ablam babasının cenazeyle vedalaşmıştı. Bu benim hiç aklıma gelmedi ve bunu duyunca çok kötü oldum. Sonra kendi kendimi teselli etmeye çalıştım. “Olsun babam sağlığında hep benimleydi” diye.

Bazı insanlar, ölümün tıpkı doğum gibi normal bir süreç olduğunu baştan kabul ederler ve vedalaşmalarını bilinçli bir şekilde yaparlar. Özellikle ileri yaşlarda görülen bu davranışları, şu şekillerde görmek mümkündür. Kişi sağlığında mezarını yaptırır. Kefenini hazır tutar. Anadolu köylerinde, evde bir yaşlı varsa hazırda bekletilen bir top kefen bezi mutlaka vardır. Beklenmeyen bir ölüm halinde ödünç kefen bulmak hiçte zor değildir. Yine bazı kimseler sonradan çocukları arasında husumet yaşanmaması için sağlığında mallarını paylaştırır. Özellikle çok varlıklı kişilerin ölümünden sonra yaşanan miras kavgaları basına yansımaktadır. Ölümünün yakın olduğunun farkında olan bazı kişiler çocuklarından ya da yakınlarından istekleri varsa, bunu sağlığında kendisi ifade edebilir. Bu istekler kişinin konumuna ve ihtiyaçlarına göre değişebilmektedir. Birbirinizi daima sevin, ayrılmayın, birbirinize sahip çıkın, annenize yada babanıza iyi bakın ve benzeri iyi niyet öğütleri olabileceği gibi iş, miras, kan davası gibi ciddi konularda olabilir.

Örneğin 9. Cumhurbaşkanı Süleyman DEMİREL'in anıt mezarı sağlığında yapılmıştır. Öldüğünde Devlet Töre-ni yapılarak doğduğu köy olan Isparta'ya bağlı İslamköy de hazır olan anıt mezara defnedilmiştir.

Bazen de toplumsal nedenlerden dolayı gerçekleşemeyen vedalar sürekli gündemde kalmaktadır. 1960 Askeri Darbesi so-nucunda idam edilmiş olan 1950-60 yılları arasında Başbakanlık yapmış Adnan MENDERES'in naaşı Yassı Ada'dan yıllar sonra İstanbul'a getirilmiş ve tartışmalar bitmiştir. Aynı şekilde Osman-lı İmparatorluğunun 1914-1918 yılları arasında devleti yönetmiş, en önemli üç kişiden biri olan savunma bakanı Enver Paşa'nın naaşı da Rusya'dan Türkiye'ye getirilmiştir. Ancak dünyaca ünlü Şairimiz Nazım Hikmet'in mezarı hala yurt dışında Rusya'dadır. O da memleketinden vedalaşmadan ayrılanlardandır. Bu konu; hala birçok insanın içinde bir yaradır ve bir gün kendi vasiyeti doğrultusunda naşının Anadolu'da bir köy mezarlığına defnedil-mesi beklenmektedir.

Saman Tahtaları

Ölüme hazırlık konusunda Annemin yaptıklarını ilginç birazda cesurca bulmuşumdur. Köyde yaşamış olanlar bilirler saman tahtalarını. Saman, ot, mısır sapı gibi yükte hafif, ancak hacmi geniş olan yüklerin taşınması için traktör römorkunun dört tarafına takılan yükselti tahtalarıdır. Traktör satıldıktan sonra atıl durumda depoda bekleyen bu tahtaları, traktörü olan birkaç komşu istemiş; ancak annem, bize lazım diye vermeye yanaşmamıştı. Babam dahil kimse nedenini tahmin edememişti. Kimi komşular; “Yahu bu yaştan sonra yeniden traktör mü alacaksınız, ne işinize yarayacak?” diye annemi ikna etmeye çalışmış ancak başarılı olamamışlardı. Sonradan bunun nedeni anlaşıldı.

Babamın sağlığı iyi değildi. Hem kalp rahatsızlığı hem de başka hastalıkları onu iyice yıpratmıştı. Annem, elinden marangozluk da gelen bir komşumuza rica ederek saman tahtalarını mezar tahtası olacak şekilde kestirmiş ve saklamaya başlamıştı. Babam bunu öğrendiğinde “sen, beni ölmeden mezara sokacaksın.” diye anneme çok kızmıştı. Kısa bir süre sonra, babam öldüğünde gerçekten bu tahtaları mezarında kullanmıştık.

Babamın ölümünden sonra annem kışları benim yanımda kalmaya başladı. Yazın köye dönüyordu. Sonra kanser olduğu ortaya çıktı. Hastalık ilerleyince devamlı yanımda kalmaya başladı. Benim evimde, çok beğendiği bir düdük-

lü tencere vardı. 20 dakikada nohut yemeğini pişirmesi çok hoşuna giderdi. O tencereye hayrandı. Sırf o tencereyi test etmek için zaman zaman nohut pişirirdi. Kendisinin 50 yıllık düdüklü tenceresinin bir saatte pişirmediğinden dert yanar ve başlardı tencerenin hikayesini anlatmaya: “Baban 1968 de muhtar olunca almıştı bu tencereyi. Köy Konağına (Muhtarlık binası) gelen her misafire yemek hazırlamak gerekirdi. Bizim evimiz tek gözdü, odun ocağımız yoktu. Gaz ocağı da sık sık bozulurdu. Yine bir gün yeni emeklemeye başlayan erkek kardeşin, üzerinde tencere kaynayan gaz ocağını devirmesi ve yanmaktan tesadüfen kurtulması üzerine, bıktım senin misafirlerinin yemeğinden diye babana kızmış ve ağlamıştım. Bunun üzerine hem üç gözlü aygaz ocak hem de düdüklü tencere almıştı. Çok sevinmiştim çünkü yemek yapmak çok kolaylaşmıştı. Düdüklünün şakırtısı tüm mahalleden duyulurdu, dokuma tezgahı çalışır gibi ses çıkarırdı. Meraklı komşular yakından görmek için eve gelirlerdi.” diye hala anlatır.

Yaşama umudunu güçlendirmek için bir gün; sana iyi bir düdüklü tencere alayım dediğimde annem: “Oğlum ben bu yaştan sonra ne yapayım tencereyi, çeyiz mi yapacağım, sen iyisi mi bana mezar tahtası al, köydeki evin bir köşesine koy, öldüğümde hemen tahta bulamazsınız, sıkıntı yaşarsınız.” dedi. Annem, yaşama o kadar bağlı olmasına karşın vedalaşacak kadarda cesur ve kendiyle barışıktı.

Annem hakkında yazmış olduğum ve sosyal medyada paylaştığım veda yazısını kitabımın ikinci baskısına koymamın uygun olacağı düşüncesiyle bu bölüme ekledim.

Annemle Vedalaşırken

Annem yaklaşık yedi yıldır rahim kanseriyle mücadele ediyor. Tedavisi Ankara da sürüyordu. Artık hiçbir tedaviye olumlu yanıt vermiyor. Doktorlar doğrudan söylemese de sanırım mücadeleyi kaybetmek üzereyiz. Geçtiğimiz Ramazan Bayramında Annemi köyümüze getirdim ve kapalı duran köydeki evimizi açtık. Amacım annemin yaşamının son evresinde akraba, komşu, eş dost ve arkadaşlarıyla görüşmesi ve vedalaşması sonra tekrar Ankara'ya dönmekti. Ancak durum hiç planladığım gibi olmadı.

Ramazan Bayramı için geldiğimiz köyümüzden kurban bayramı gelmiş olmasına rağmen hala ayrılamadık. Kendimi hiç planlamadığım halde köydeki eski evi tamir ettirirken eksiklerini tamamlarken yeni eşyalar alırken buldum. Peki neydi beni 35 yıl önce ayrıldığım bayramlarda birkaç günden fazla kalamadığım köyümde, iki aydan fazla kalmamı sağlayan neden?

Öncelikle annem kendi evinde ve köyünde olmaktan dolayı çok mutluydu. Bahçede oturmak ve gelip geçen insanları, hayvanları ve araçları seyretmek, akrabalarının, komşularının ve köylülerinin ziyaretleri çok hoşuna gitti. Gelenler genelde eli boş gelmiyorlardı. Kimisi süt-yoğurt, çorba, yumurta kimisi bahçesinde yetişen domates, biber, kabak, salatalık, semiz otu, erik, elma, armut, kavun, karpuz gibi meyve ve sebze getiriyordu. Bu gelen hediyeler için buzdolabı yetersiz kaldı. Bir ara evde ki kavun miktarı o kadar arttı ki neredeyse yarım traktör römorkunu dolduracak hale geldi. Yıllardır görmediğim, konuşmadığım kö-

yümdeki insanlar annemi ziyarete geliyor, kimisi teselli etmeye çalışıyor, kimisi dua ediyor, kimisi helalleşiyordu. Edilen dualar “Allah şifa versin, Allahım iki iyilikten birini versin”, ve en çok hoşuma giden dua ise “Allah çocuklarının göğsüne merhamet versindi”

Kısacası evimizin önü hiç boş kalmıyordu. Bir ara, iki saatliğine komşu köydeki bir tanıdığın düğününe gitmem gerekmişti. Giderken karşı komşuya ara sıra kapıdan annemi kontrol etmesini rica etmiştim. Geri döndüğümde evin önünde oturan geçmiş olsun ziyaretine gelen annemin yeğenleri, komşular ve başka misafirlerle karşılaştım. Annemi ziyarete gelenleri gören komşularımız onları karşılamışlar, evin bahçesine oturtmuşlar kendi evlerinde çay demleyip ikramda bulunmuşlar ve bizim eksikliğimizi hiç hissettirmemişlerdi. Bu manzara karşısında ne kadar duygulandığımı sanırım anlatmama gerek yok. Kaldığımız süre için köyde yapılan düğün ve mevlitlerde hasta ve yaşlı olduğu için evine mutlaka yemek getiriliyordu. Acil durumlarda yardım isteyebileceğimiz birilerini bulmak sorun olmuyordu. Daha birçok olumlu durumu buraya eklemek mümkündü.

Peki Ankara'daki durumumuz neydi? Kocaman bir yalnızlık. Benim arkadaşlarım dışında annemin görüştüğü kimse yoktu denebilir. Tüm gün televizyonda evlilik programlarını takip ediyordu. Köye geleli hiç televizyon seyretmedi. Birkaç kez teklif etmeme rağmen odasına televizyon istemedi. Gelen ziyaretçilerinden dolayı ihtiyaç hissetmediğini, canının hiç sıkılmadığını söyledi.

Peki bizim kaybettiğimiz sonra 40, 50 katlı binalarda aradığımız değerler neydi? Olumlu komşuluk ilişkileri, güvenli mahalle vurgusu, birer pazarlama stratejisi, yada reklam malzemesi

haline geldi. Unutulan husus ise; insani değerleri bir kere kaybettiğiniz zaman tekrar canlandırmanın çok zor hatta imkansız olduğuydu. Sonradan değer yaratmak veya öğretmek moda deyimle ancak “akma” olarak adlandırılabilir.

ocuk yetiştirirken ailenin ve devletin en önemli amacı merhametli, vicdan sahibi insani değerlere sahip bireyler yetiştirmek olmalıdır. Asıl o zaman eğitimde gerçek başarayı yakalamış oluruz.

Bu gün öncelikle köylerimizde son dönemini yaşamakta olan komşuluk, yardımlaşma, vefa, minnet, koşulsuz yardım, ve benzeri insani değerleri kaybolmadan önce korumak gerekir. Çünkü bu saydığım kavramlar market raflarından alınabilecek şeyler değildir. **Sonuçta; insanlığınız, insani değerleriniz kaddardır.**

Not: Bu yazıyı yazdıktan 10 gün sonra 14.09.2016 tarihinde Kurban Bayramının 3. günü saat 11 civarında Gediz Devlet Hastanesinde annem yaşama veda etti. Mekanı cennet olsun.

Ölüm Beni Korkutamaz

Ölüm sonrasında geride kalanların vedası bazen gerçekleşmez, kişi üzerindeki olumsuz etkileri yıllarca sürebilir. Özellikle küçük yaşta anne-babasını kaybeden kişilerde bu durumun görülme sıklığı fazladır. Bu travmatik durum kişinin tüm yaşamını ve tercihlerini etkileyebilir. Herkes yasını yaşamalı ve travmasıyla vedalaşmalıdır. Hiç kimse tüm yaşamını hem travmatik hem de sağlıklı yaşayamaz. Birçok psikoterapi tekniği içinde vedalaşma çalışması vardır. Başarılı bir psikoterapist, bu vedayı gerçekleştirmede kişilere yardımcı olabilir. Kişinin etkilendiği bazı travmatik olaylarla vedalaşamaması; yaşamının geri kalan kısmını sağlıklı bir şekilde yürütmesine olanak vermez. Bu durum kendini farklı davranış ve düşünce biçimlerinde gösterebilir.

On yıl kadar önce; Ülkemizde her yıl Bergama Antik Kenti Asklepion’da düzenlenen psikodrama kongresinde, “Ölüm Beni Korkutamaz” temalı çalışma atölyesine katılmıştım. Atölyenin yöneticisi psikodrama alanında ün yapmış yabancı bir kadın akademisyendi. İngilizce yapılan sunumu bir kadın Türkçeye çeviriyordu. Ben bu kadının çevirisinden ve psikoloji literatürüne hâkimiyetine hayran kalmıştım. İlk mola verildiğinde yanına giderek kendisini kutladım. Çok güzel bir çeviri diliniz var. Sanırım bizim alanımıza yakınsınız diye bir övgüde bulundum ancak çamın devrildiğini anlamam fazla uzun sürmedi. Kendisinin bir psikiyatri profesörü olduğunu söylemesi üzerine düştüğüm komik durumu hiç unutamam. Çok zevkli geçen bu çalışma esnasında za-

man zaman grup üyelerinin gönüllü katılımıyla gerçek yaşam hikayeleri canlandırılıyor ve o kişinin travması üzerinde duruluyordu.

Atölye çalışmalarının üçüncü gününde, her gün olduğu gibi uygulama esnasında kendi hikayesini paylaşmak isteyen gönüllü bir katılımcı arandı. Arkadaşlarının cesaretlendirmesi sonucu 27 yaşında psikolog bir kadın çıktı. Annesini üç yıl önce kaybettiğini söyledi. Grup üyelerinin katılımıyla o kişinin aile geçmişi oluşturuldu. Bu çalışma esnasında aslında genç kadının annesiyle vedalaşmadığı, hatta annesinin de annesiyle vedalaşma sorunları olduğu ortaya çıktı. Yine hocanın ve grup arkadaşlarının desteğiyle vedalaşma gerçekleşti. Sanırım bu kişinin ne kadar ağladığını anlatmama gerek yok. Kadın rahatladı ve çalışma bitti. Ancak bu genç kadın, hocaya dönerek “Size çok teşekkür ederim. Beni büyük bir yükten kurtardınız. Annemin ölümünün benim yaşantımı bu kadar olumsuz etkilediğini şimdi daha iyi fark ettim. İzninizle bir şey daha yapmak istiyorum.”dedi. Boynunda asılı duran kolyesini çıkarttı ve “Bunu annem hediye etmişti artık taşımama gerek kalmadı.” dedi ve gücünün yettiği kadar uzağa, boş araziye fırlattı. Ben kolyeyi temsili olarak attığını düşünmüştüm; ancak kadının kolyesini aramaya gitmemesinden gerçekten attığını anladım. Kolyeden de ruhundaki yükten de kurtulmuştu.

Demek ki bazı şeyler yük oluşturmaya başladığında ne kadar değerli olursa olsun atmak gerekiyor.

Savaş, insanoğlunun en kötü buluşudur.

Savaşta Veda

Savaş, bazılarına yok etmeyi, yok olmayı, ölmeyi, öldürmeyi, acıyı, üzüntüyü çağırıştırır. Bazıları için ise zafer, şan, şeref, gurur ya da güç ve para demektir. Savaş ne şekilde olursa olsun geride, yıllarca etkisi sürecektir acı ve gözyaşına neden olur. Bazen bu acılar kuşaklar boyunca devam eder gider.

Günümüzde, asker uğurlamalarına büyük önem verilmesinin altında yatan temel neden; geçmişte askere gitmekle savaşa gitmenin aynı anlama gelmesidir. Osmanlı İmparatorluğunun son döneminde yaşanan çok sayıda savaş vardır. Osmanlı-Rus Harbi, Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve son olarak Kurtuluş Savaşı sayılabilir. Bu savaşlar içinde birçok cephe ve savaş söz konusudur. Özellikle Birinci Dünya Savaşı dört yıl sürmüş ve birçok cephede savaşılmıştır. Çanakkale Cephesi, Kafkas Cephesi, Filistin, Suriye ve Irak Cephesi, Sina Cephesi, Kanal Harekâtı gibi savaşın yoğun yaşandığı bölgelerin yanı sıra; Yemen, Trablusgarp, Galiçya, Makedonya, Romanya gibi uzak bölgelerdeki bazı savaşlar, askere gidip de dönmemek anlamını taşımaktadır. Neredeyse asker olmak eşittir şehit olmak gibi bir durum söz konusudur. Bu konudaki dramı, acıyı ifade etmek için söylenmiş birçok türkümüz vardır. Bu türküler içinde; en bilinenlerinin başında Yemen Türküsü gelmektedir.

Havada bulut yok bu ne dumandır

Mahlede ölüm yok bu ne figandır

Şu Yemen elleri ne de yamandır

*Ah o yemendir gülü çemendir
Giden gelmiyor acep nedendir*

*Burası Muş'tur yolu yokuştur
Giden gelmiyor acep ne iştir*

*Kışlanın önünde redif sesi var
Bakın çantasında acep nesi var
Bir çift kundurayla bir al fesi var*

*Ah o yemendir gülü çemendir
Giden gelmiyor acep nedendir*

Yine Çanakkale Savaşı üzerine yazılmış Kaşamonu yöresine ait “Çanakkale içinde vurdular beni” türküsü bugünde dinleyenlerin içini burkmaktadır.

*Çanakkale içinde vurdular beni,
Ölmeden mezara koydular beni,
Of gençliğim Eyvah,*

*Çanakkale içinde aynalı çarşı,
Ana ben gidiyom düşmana karşı,
Of gençliğim eyvah*

*Çanakkale içinde bir dolu testi,
Analar babalar ümidi kesti
Of gençliğim eyvah*

Bu ve benzer türkülerin hepsi de vedalaşmayı anlatmaktadır. Bu nedenlerden dolayıdır ki vedalaşmanın belki de en önemlisi evden ayrılırken yapılmaktadır. Anne-baba, kardeş, eş, çocuklar, diğer akraba, dost ve komşularla vedalaşmaktadır. Hatta halk arasında buna helalleşme de denilmektedir.

Savaş esnasında askerlerin birbirleriyle vedalaşmaları yaygın bir davranıştır. Örneğin, kendisine bir şey olduğu takdirde eşyalarının ya da yazdığı mektubun sevdiklerine ulaştırılması istediği birçok yerli ve yabancı filme konu olmuştur. Günümüzde de savaş tehlikesi söz konusu olduğunda savaşa katılması olası olan askerlere şehit oldukları takdirde en yakınlarına ulaştırılacak bir mektup yazmaları istenmektedir. Askerlerin sürekli boyunlarında taşıdıkları metal künye, şehit olması halinde kimliğinin tespit edilmesi içindir. Asker şehit olduğunda künye ağzına dışerinin arasına yerleştirilir.

Çanakkale Savaşında destan yazan askerlerimizin taarruza kalkışmadan önce namaz kılıp komutanlarıyla ve birbirleriyle helalleşerek düşmana saldırımları da birer veda davranışıdır. Örneğin ünlü 57. Alayın komutan ve askerlerinin taarruza başlamadan önce Cuma namazı kılmaları ve komutanın yapmış olduğu konuşma sonrasında tümünün şehit olması öncesi çekilen son fotoğraf, birçok tarih kitabında ya da tabloda **“Dönmeyi hiç düşünmediler”** başlığı altında yer almakta ve tablo olarak bazı resmi binaların duvarlarını süslemektedir. Komutan konuşma yaparak askerleriyle, askerlerde namaz kılarak kendileriyle ve-

dalaşmaktadırlar. Çünkü biraz sonra kalkışacakları taarruz sonrasında şehit olacaklarını çok iyi biliyorlardı ve yanılmadılar. Çanakkale Savaşında kendi cenaze namazını kılan askeri birlikler, tarihteki şanlı yerlerini almışlardır. Ancak; biz millet olarak Çanakkale Destanıyla vedalaştık mı? Emin değilim. Çünkü üzücü bir şekilde her daim siyasete alet edildiğini gözlemliyorum.

Çanakkale Savaşı, tarihteki en büyük savaşlar arasındadır. Aynı zamanda çok büyük acıların ve travmaların yaşandığı, etkilerinin günümüzde bile hissedildiği kanlı bir savaştır. Örneğin Mustafa Kemal' in tarihe geçmesine neden olan olayların başında gelen **“Ben size savaşmayı değil, ölmeyi emrediyorum.”** sözü aslında net bir vedalaşma ifadesidir. Söz Mustafa Kemal ATATÜRK' ten açılmışken o büyük komutanın, Kurtuluş Savaşı sırasında söylemiş olduğu: **“Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri”** ve **“Ya istiklal ya ölüm”** sözleri vedalaşmanın en açık ve net örneğidir. Bu kararlılık, zaferi getirmiştir.

Osmanlı Padişahlarının, savaş öncesinde askerleriyle vedalaşması da bir gelenektir. İstanbul'un fethi öncesinde Fatih Sultan Mehmet'in askerlerine karşı yapmış olduğu veda konuşması sahnesinin birçok fetih filminde tekrarlandığı görölmektedir. Savaş öncesinde askerin motivasyonunu artırmak, moralini yükseltmek için yapılan ve aynı zamanda bir veda konuşması da olan bu tür konuşmalar birçok komutan tarafından yapılmıştır.

Bu benim hikayemdir; “Biz Çanakkale'ye Hiç Gitmedik”

1915 yılı. Çanakkale yanıyor. Dünyanın gördüğü en kanlı savaşlardan biri devam ediyor. Çanakkale Boğazını geçmek isteyen yedi düvele karşı Türkler kahramanca savaşıyor. Savaşta her gün binlerce asker şehit oluyor. Savaş uza-

dıkça asker ihtiyacı da artıyor. Osmanlı İmparatorluğu, önce seferberlik ilan ediyor. Ekonomik durumu iyi olanlar “bedel” ödeyerek askere gitmekten kurtuluyorlar. Bir süre sonra asker ihtiyacı o kadar fazlalaşıyor ki seferberliğin kapsamı genişletiliyor. Hem yaşı küçük, hem de büyük olan neredeyse eli silah tutan her erkek, askere alınıyor. Sekiz ay sonra İngilizler ve müttefikleri Türkleri yenip Çanakkale’yi geçemeyeceklerini anlayıp binlerce kayıp vererek geri çekiliyor. Sonuç olarak Çanakkale Destanı yazılıyor. Türk tarafında rakamlar tartışmalı olmakla birlikte geriye yaklaşık 58 bin şehit 20 bin kayıp ve binlerce yaralı, on binlerce dul ve yetim kalıyor. Çanakkale Savaşı’nın kişiler açısından olumsuz, psikolojik etkileri bugün bile devam etmektedir.

Rahmetli Babaannem de Çanakkale Savaşının yetimlerinden. Babası Hacı İbrahim oğlu Halil Çanakkale Savaşı için ilan edilen seferberlik çağrısından önce bedel ödeyerek askere gitmemiştir. Bu tarihte otuz dört yaşında evli ve iki kız babasıdır. Çanakkale Savaşı uzadıkça şehit sayısı artmış dolayısıyla asker ihtiyacı arttığından eli silah tutan herkes yaşı küçük de olsa büyük de olsa zorla ya da gönüllü olarak askere alınmıştır. Büyük dedem askere gittikten kısa bir süre sonra şehit olduğu haberi gelmiştir. İki küçük kızı Emine ve Akile yetim, karısı Hacer, dul kalmıştır. Bir süre iki kızıyla yaşamını sürdüren Hacer tacizlerden korunmak için bekâr olan küçük kayın biraderiyle evlenmiş ya da evlendirilmiştir. Bu evlilikten de iki oğlu olmuştur.

Babasız büyüyen babaannem, büyük amcasının oğlu olan dedemle evlenmiş ve üç çocukları olmuş, kardeşi Akile ise yine köyden biriyle evlenmiş İsmail adında bir oğlu olmuş

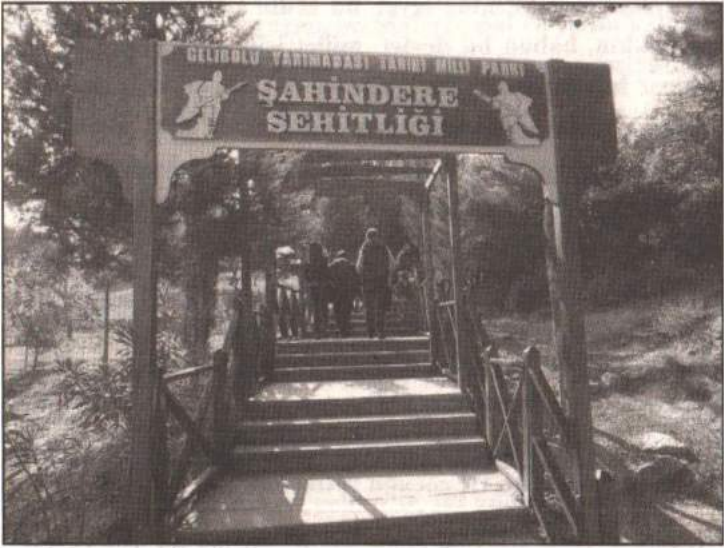
ve yakalandığı amansız hastalıktan dolayı genç yaşta hayatını kaybetmiştir.

Rahmetli babaannem çok az hatırladığı babasına olan özlemini sürekli dile getirirdi. Onun mezarını ziyaret edemeyişine çok üzülmüştü. Osmanlı döneminde almaya başladığı yetim maaşı evlendiğinde kesilmiş ve dedemin öldüğü 1986 yılında banka emeklisi bir akrabamızın uğraşarak eski kayıtları bulması sonucunda maaşı tekrar bağlandı. Babaannem haram diyerek uzun süre maaşını almadı. Daha sonra köy imamının: “Emine teyze bu senin babanın parası, senin hakkın, baban bu devlet, millet için şehit olmuş ve sen babasız büyümüşsün, devlet borcunu ödüyor, bu para sana helaldir.” diye açıklamasından sonra ikna oldu. Babasının Çanakkale’de şehit olduğunu biliyordu. Bu konuda başka bir bilgisi yoktu. Hiç Çanakkale’ye gitmedi, daha doğrusu gidecek imkânı hiç olmadı demek daha doğru olur sanırım. Ömrü hep yokluk içinde geçti. Gitmek ister miydi? İşin daha da ilginç yanı babam, amcam, halamda gitmedi. Babaannemin kız kardeşi Akile teyzenin tek çocuğu olan İsmail abi ise Almanya’ da çalışıyordu. 1973 yılında arabasıyla izne gelirken köyümüze yaklaştığı sırada geçirdiği trafik kazasında yaşamını yitirmişti. Üç çocuğu yetim kaldı.

Rahmetli Babam 70 ve 80’li yıllarda zaman zaman Çanakkale’ye gitmek istedi. Ancak Çanakkale’ye atalarının mezarını ziyaret için gidenlerin söylediği; mezarların yerlerinin olmadığı ve aranılan bir şehit mezarının çok zor bulunduğu ya da hiç bulanamadığı yönündeki bilgiler cesaretini kırdı.

Büyük Dedemizin mezarının yerini ancak 2013 yılında öğrenebildik. Turizm rehberi olan Babaannemin küçük kar-

deşi Akile Teyzenin oğlu İsmail Abi'nin adını taşıyan torunu İsmail büyük dedemizin mezar yerini buldu. Büyük Dedemiz Çanakkale Şahindere Şehitliğinde yatıyordu. Burası Fransız askerlerinin Kirte Körfezi çıkartmasına karşı koyarken yaralanan askerlerin getirilmiş olduğu sargılık denilen hastane ya da tedavi merkeziydi. Büyük dedemiz kendisi gibi Ege Bölgesi'nden acele askere alınan ve eğitim görmeden cepheye sürülen askerlerdendi. İlk çatışmada yaralanmış ve tedavi olması için getirildiği Şahindere de şehit olmuştu.

Benim dünya da olmamın sebebi olan Büyük Dedemin mezarını tam yüz yıl sonra 2014 yılında ziyaret etmiştim. Keşke babaannem ve babamda ziyaret etmiş olsalardı. Benimki çok geç kalmış bir vedaydı.

Babaannemin babasız büyümesi ruhunda ne gibi tahribatlar yapmıştır? Babasının yerine amcasının geçmesi onu

nasıl etkilemiştir? Yaşadığı travmayı çocuklarına nasıl yansıtmıştır? Bu travmanın üçüncü ve dördüncü kuşaklara aktarımı ne şekilde olmuştur?

Babaannemi bugün daha iyi anladığımı düşünüyorum. Tüm bu olayların, onu, evliliğini ve çocuklarını nasıl etkilediğini bugün daha iyi değerlendirebiliyorum. İyi insan olmak, kendini güvende hissetmek ve sevgi görmek için nasıl çabaladığını, kötü giden bir evliliği nasıl sürdürdüğünü ve yaşadığı travmanın çocuklarının yaşamına nasıl yansıdığını da görebiliyorum. Hatta geçmiş sürecin benim yaşantımı nasıl etkilediği konusunda kendimi de değerlendirmeye başladım diyebilirim.

Burada yazmadan geçemeyeceğim bir konu ise; savaş, şehitlik, kutsallık ve ölüm kavramlarıdır. Bu gün bile Çanakkale Savaşı, Çanakkale Destanı diye anlatılmaktadır. Aradan yüz yıl geçmiş olmasına karşın hala yalnızca şanlı tarihimiz diye övünülmekte ancak gerçekçi bir değerlendirme yapılmamaktadır. Bazı soruların cevabı tam olarak bulunmadıkça vedalaşma gerçekleşmeyecektir.

Bu savaş niçin yapılmıştır? Hangi yanlış politikalar izlenmiştir? Bu savaş olmak zorunda mıydı? 58 bin genci Çanakkale’de şehit vermek zorunda mıydık? Almanya ile işbirliği gerçekçi bir politika mıydı? Birinci Dünya Savaşına girmek zorunda mıydık? Çünkü baştan kaybeden tarafta savaşa girmiştik ve bu savaş bize 400.000 şehit olmak üzere 1.150.000 ölü ve yaralıya mal oldu. 1918 de İngilizlerin İstanbul’u işgal etmelerinin anlamı son Osmanlı Meclis-i Mebusan’ın da alınan Misak-ı Milli sınırlarının önemi üzerinde çok fazla durulmaz. Tüm bu konu ve sorular açıkça tartışılmalıdır. Bu

tartışma ve yüzleşme yaşanmadan Çanakkale Savaşını yalnızca bir zafer gibi kutlamak hamaset edebiyatından öte bir anlam taşımayacaktır.

Bu savaşın birey ve toplum açısından ne gibi psikolojik etkileri olmuştur? Bu konularda bir çalışma yapılmış mıdır? Bilmiyorum. Çanakkale de şehit olan atasının, çocuğunun, kardeşinin mezarını ziyaret edemeyen kişilerle ilgili devletin bir çalışması hiç olmamıştır. Ancak kuru kuru hamaset edebiyatı yapılmış ve bugünde yapılmaya devam edilmektedir. Çanakkale savaşını hiç görmemiş kişilerin yazdığı kahramanlık şiirleri okunmaktadır. Ölen başkasından olunca konuşmak kolaydır. İstedığınız kadar şehitlik edebiyatı yapmakta bir beis yoktur ancak kendinizden olduğunda durum farklıdır.

Yemen yolu çukurdandır,

Karavana bakırdandır,

Zenginimiz bedel öder,

Askerimiz fakirdendir.

Birinci Dünya Savaşı sırasında söylenmiş olan bu türkü acı bir gerçeği ortaya koymaktadır. Bazı gerçeklerin bugünde hiç değişmediği görülüyor. Onun içindir ki devleti yönetenler doğru politikalarla öncelikle insanı yaşatmayı esas almalıdırlar.

Çanakkale’de şehit olan büyük dedemle ilgili elimdeki tek belge Gediz Belediyesi tarafından Kurtuluş Savaşı Şehidi diye en büyük erkek torunu olan Rahmetli Babama tak-

dim edilen bir plakettir. Oysa büyük dedem; İbrahim Oğlu Halil Çanakkale’de şehit olmuştur. Unutulmamalıdır ki ateş düştüğü yeri yakar. Ölümün olumsuz izleri yıllarca sürebilir. Hiç kimsenin ne ad altında olursa olsun ölümü ve öldürmeyi kutsama hakkı yoktur. En temel hak yaşama hakkıdır. Mustafa Kemal ATATÜRK’ ün söylediği gibi “Savaş ancak ulusun hayatı tehlikeye girince yapılmalıdır, onun dışında yapılan savaş cinayettir.” Özellikle kısaca AVM denilen bazı büyük alış-veriş merkezlerinde Çanakkale Savaşı’nı anma bahanesiyle, yabancı isimli mağazaların önünde, Osmanlı asker kıyafetleriyle devriye gezilmesi ve bunun sosyal medya da rekor düzeyde paylaşılması içimi sızlatıyor. Bunun için mi öldüler ve biz bu acıları niçin çektik diye sormadan edemiyorum.

Çanakkale şehitleri; bazı AVM lerde sırf satışları artırmak için bu tür gösterimler düzenlendiğini bilselerdi eminim yerlerinden kalkar ve şöyle derlerdi; “biz bu vatanın bağımsızlığı için canımızı verdik. Sizler daha çok mal satıp daha çok kar etmek için bizim anımızı kullanasınız diye değil. Orası bir AVM değildi. Evet Çanakkale’ de bir alışveriş vardı. Yalnız biz can alıyorduk, can veriyorduk. Sizler bugününüzü bizlere borçlusunuz.” Bazı değerlere saygı duymak ve korumak önemlidir.

Çanakkale Savaşı’nın önemi ve farkı yıllar geçtikçe daha çok anlaşılmaktadır. Başta Avustralya ve Yeni Zelanda olmak üzere savaşa katılmış ülkelerin vatandaşları, her yıl, burada ölmüş atalarının mezarlarını ziyaret etmek, vedalaşmak amacıyla Çanakkale’ye gelmektedirler. Bu durum belki de Dünyadaki tek örnektir. Buda göstermektedir ki Çanakkale’de vedalaşma daha

uzun yıllar devam edecektir. Belki de birçok insan travmasının farkında bile değildir.

Biz millet olarak yalnızca Çanakkale Savaşıyla değil, Sarıkamış Harekatıyla, Balkan Savaşlarıyla, Kanal Harekatıyla Filistin, Irak, Suriye Cephesiyle henüz vedalaşmadık. Daha sonra sırada Yemen var, Galiçya var, Mısır var. Bu örnekleri daha da artırmak mümkündür. Büyük millet olmak kolay değildir. Bedel ödemeyi gerektirir. Bu Millet, bu bedeli fazlasıyla ödemiştir.

Vedalaştığımız tek savaş ise Kurtuluş Savaşıdır. Üç yıl süren bir mücadelenin sonunda Türkiye Cumhuriyetini kurduk ve yaşattık. Bu sayede bağımsız bir devletin özgür bireyleri olarak yaşıyoruz. Her yıl Ulus olarak; 29 Ekimde, 23 Nisanda, 19 Mayıs'ta, 30 Ağustosta düzenlenen törenlerle Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu kutluyoruz. Bunun yanında; ayrıca düşman işgaline uğramış her kentimiz her yıl kurtuluş gününü kutlamaktadır. Başta Mustafa Kemal ATATÜRK ve silah arkadaşları olmak üzere savaşarak canları pahasına bu devleti kuranlara minnettarız.

Tıpkı devletler ya da milletler gibi bireylerin yaşamında da zaman zaman kısa ve uzun süreli vedalaşmalar söz konusu olabilmektedir.

Kısa ve Uzun Süreli Vedalaşma

Evden ayrılma, genellikle kısa, uzun ve temelli ayrılma şeklinde olmaktadır. İşe gitmek, okula gitmek gibi kısa ayrılıklarda vedalaşma kısa olmaktadır. Örneğin “Hadi sana iyi çalışmalar, kendine iyi bak, akşama görüşürüz, hoşça kal,” ya da “derslerinde başarılar dilerim” gibi dilekler kısa süreli ayrılıklarda söylenir. Tabi ki evden çıkarken size bu dileklerde bulunan birisi varsa çok şanslısınız demektir. Kıymetini bilmek gerekir. Böyle dileklerde bulunacak birisi yoksa, bulmak kişiye düşmektedir. Kişi istediğinde kendisine bu dileklerde bulunacak birisini evlilik yoluyla yaşamına katabilir.

Askere gitme, eğitim için başka bir şehre gitme, tayin nedeniyle evden ayrılma, iş nedeniyle başka bir şehre gitme, herhangi bir nedenle yurt dışına çıkma uzun süreli ayrılıklara örnek teşkil etmektedir.

Maden ocağında çalışan insanlar, evlerinden çıkarken her defasında eşi ve çocuklarıyla helalleşerek ayrılırlar. Uzun yola çıkanlar, geride kalanlarla helalleşerek ayrılırlar. Yine uzun yola gidenin arkasından su dökülmesi de bir vedalaşma davranışıdır. Uzun yolculuğa çıkan kişi geride kalanlara temsili bir miktarda selamet parası vermesi de vedalaşmadır.

Evlenmek ya da boşanmak ise temelli ayrılıklara örnek verilebilir. Kişinin evlendiğinde kök ailesinin yanına dönmemesi ancak zaman zaman ziyarette bulunması beklenmektedir. Eğer

kişi evlendiği halde kök ailesiyle birlikte olmaya devam ediyor-
sa evlilik sorunları gündeme gelebilir. Boşanmada da tam tersi
bir durum söz konusudur. Boşanan eşlerin bir araya gelmemesi
beklenir. En azından eşlerden biri diğer eşin bulunduğu eve ya da
yere gidiyorsa vedalaşma gerçekleşmemiş demektir.

Sevgiliyle Vedalaşma

Karşı cinsten birisini duygusal anlamda sevmek çok güzel bir duygudur, hele birde sevginiz karşılıksız değilse daha da güzeldir. Karşı cinse duyulan sevgi insanlık tarihi kadar eskidir. İki cins birbiri için yaratılmıştır da denebilir. Birbirini seven iki insanın birlikte zaman geçirmesi, birbirini özlemesi, mesajlaşması çok güzeldir. Birlikte ileriye dönük çeşitli planlar yapılması, hat-ta pembe panjurlu ev hayali bile çok güzeldir. Dünya da sizin için bir o vardır. Romantizm son aşamadır. Sosyal medya üzerinden kurulan ilişkiler sürekli birbirini takip etmeler ve daha benzerle-ri. Bu mutluluk tablosu evlilikle sonlanırsa artık ilişkinin ikinci ve üçüncü boyutuna hazırlanmak gerekir. nce karı-kocalık son-rada anne-babalık. Eğer sonuç farklı olursa ne olur?

Birbirini seven ve evlenme kararı veren kişilerin bazı veda davranışlarını yerine getirmeleri gerekir. Öncelikle kök ailesiyle daha sonrada yaşadığı ev, evre, akraba ve komşularıyla vedalaş-ması gerekir. Tüm bunlardan daha da önemlisi, kişi kendisiyle ve-dalaşmalıdır. Bu, evliliğe hazır olmak olarak da değerlendirilebilir. Evlilik, insanın yaşamında önemli bir dönüm noktasıdır. Kişinin nceki yaşantısıyla vedalaşması gerekir. Bekâr ve tek başına iken yapılan davranışlarla evliyen yapılan ya da uyulması gereken ku-rallar birbirinden farklıdır. Dğnlerdeki kına ve bekârlığa veda partileri bunun ilanıdır. Eğer, evlenen kişi önceki yaşantısıyla ve-dalaşamamışsa evliliğinde sorun çıkması kaçınılmazdır.

Zaman zaman çevremizde yeni evlenmiş bazı çiftlerin kısa süre sonra boşandığına tanık oluruz. Bunun bir çok nedeni ola-

bilir. Bu nedeler arasında eşlerden birinin geçmiş yaşantısıyla vedalaşmaması da sayılabilir. Örneğin bazı kişiler evlenmek için acele ederler, ailelerini zorlarlar, eş adayını ikna etmek için inanılmaz güzel gösteriler hazırlarlar. Bu gösterileri hazırlamakta ustadırlar. Çoğunlukla erkekler tarafından yapılan bu gösterilerin, kadınları etkileme olasılığı oldukça yüksektir. Bu gösteriler; kalabalık bir restoranda herkesin duyacağı şekilde veya televizyon programında evlilik teklifi yapmak ve hemen orada nikâh kıymak şeklinde olabilir. Yine bulunan ortamı balonlarla, çiçeklerle süslemek, kocaman oyuncak ayı almak, hatta herkesin göreceği şekilde “**Aşkım benimle evlenir misin?**” yazan pankart asmak, havai fişek patlatmak benzeri hediye ve davranışlar gerçekten romantik, duygusal bir ortam yaratabilir. Ancak bunların hiçbiri bekârlığa veda davranışı değildir. Sadece beğenilen kişiyi etkilemeye yönelik davranışlardır. Bu romantik davranışlardan etkilenerek evlenmiş olan kişi evlilikte de benzer jestleri bekleyebilir. Diğer kişi evlendikten bir süre sonra benzer davranışları başkalarına da göstermeye devam edebilir. Bu davranışları yapmakta hiç bir sakınca da görmeyebilir. Sonuçta hem evlendiği kişiye hem de romantizmin hedefi olan yeni kişiye yazık olmaktadır. Gerek bazı erkek danışanlarımda gerekse çevremde gördüğüm bazı örneklerde bu alışkanlığın otomatik hale geldiğini gözlemlemekteyim. Ne zaman eşiyle bir sorun yaşasalar barışmak ve ilişkiyi düzeltmek için evi süsleyerek eşlerine sürpriz yapma yolunu tercih etmektedirler. Bu tür davranışlar belki ergenlik döneminde etkili olabilirdi. Belki ilk defasında karşıdaki kişinin hoşuna da gidebilir ancak her sorunda tekrarlanması kişinin ergenlik döneminde takılı kaldığını gösterdiğinden bu davranış da sorun olarak görülmeye başlar. Onun içindir ki; bekârlığıyla vedalaşamamış ya da buna hazır olmayan kişiyle evlilik konusunu çok iyi değerlendirmek gerekir. Bazı evlilikle-

rin sonucunu görmek için kâhin olmaya gerek yoktur. Kişinin evlilik sorumluluğunu taşıyıp taşıyamayacağı baştan bellidir. Bu tür kişilere evlenmeden “veda” etmek en doğrusudur. Çünkü bu evliliğin sonu baştan belli olduğundan boşanma gibi travmatik bir süreci yaşamamak için baştan ilişkiyi bitirmekte yarar vardır. Böylece kişi hem kendine hem de karşıdaki kişiye büyük bir iyilik yapmış olacaktır.

Örneğin genç bir erkek danışanım, eşiyle olan küslüklerinde barışmak için evi süsleyerek eşiyle arasını düzeltmeye çalışıyordu. İlk başlarda işe yarayan bu yöntem zamanla etkisiz kalmaya başlayınca bir süre sonra eşinin işyerindeki odasını da süsleme girişimine dönuştü. Aynı şeylerin tekrarı bir süre sonra sıkıcı hale gelebilir ve bu vedalaşma zamanının geldiğini göstermektedir.

Sabaha Görüşeceğiz

Vedalaşmanın yaşamımızdaki önemini ele aldığım bir eğitim esnasında bir kadın katılımcının anısı şöyleydi: “Düğün esnasında ailemden ayrılırken herkesle vedalaştım. Annemin-babamın ve diğer aile büyüklerinin elini öptüm. Onlarda “Kızım inşallah mutlu olursun, bu kapı sana her daim açık.” dediler. El sallayarak birazda buruk bir şekilde beni uğurladılar.

Sonra gelin arabasına bindim ve evimden, ailemden ayrıldım. Eşimin tarafı da bir eğlence düzenlemişti. Çok güzel eğlendik. Eğlence sona erdikten sonra biz ayrılırken büyüklerin ellerini öptüm, diğerleri ile el sıkışarak ayrıldık. Ancak eşim bunların hiç birini yapmadı. Öylece dikildi ve benim onun akrabalarıyla vedalaşmamı izledi. Büyüklerin elini öpmesini, kardeşleri, akrabalarıyla vedalaşmasını söylediğimde, “Ne gerek var canım, nasıl olsa sabah görüşeceğiz.” dedi. Ben, o anda her ne kadar bu sözü yadırgamış olsam da sahidenden de ertesi sabah eşimin kök ailesiyle görüştük.

Yıllar geçti hala görüşüyoruz, sürekli iç içeyiz. Kendi özelimiz yok denecek kadar az. Kendi başımıza karar veremiyoruz. Acaba o gün eşim ailesiyle vedalaşmadığı için mi bu sorunları yaşıyoruz ?”

Boşanma davalarının kazananı olmaz, iki tarafta kaybeder.

Karı-Kocanın Vedalaşması

Karı-koca arasındaki kesin vedalaşma iki şekilde olabilir. Ölüm ve boşanma. Boşanma; insan yaşamındaki en ciddi travmalar arasındadır. Aldatma, şiddet, ekonomik ceza, mahrum bırakma gibi bazı boşanma nedenleri travmanın etkisini daha da artırabilmektedir.

Tıpkı evlenme aşamasındaki gibi boşanma aşamasında da çok uzun süren belirli davranışlar vardır. Nasıl bir günde evlenilmediyse, bir günde de boşanma gerçekleşmez. Olumsuzluklar aylarca hatta yıllarca sürebilir. Bazı insanlar vedalaşmaya hazır değildir. Bazen ekonomik sorunlar, bazen toplumsal baskı, bazen de bir gün düzelir umudu ile evlilik devam ettirilir. Genellikle çocuk bahane edilerek mutsuz bir evlilik sürdürülmeye çalışılır. Ancak sonuç çok değişmez. Vedalaşma, bazen evliliğin içinde gerçekleşir. Aynı ev içinde iki yabancı durumunda olan birçok karı-koca vardır. Aslında karı-kocalığa çoktan veda etmişlerdir ancak çeşitli nedenlerden dolayı aynı evde yaşamak zorunda kalmış olabilirler. Yatağı ve odayı ayıran çiftler buna en güzel örnektir. Özellikle 50 yaşından sonra bu durum çok net açığa çıkar.

Lise öğrencisi bir kız olan danışanımın anlattıkları bu konuyla örtüşmektedir. Görüşmeye başlamadan bana iletilen sorun; kızın erkek arkadaşı olması ve bu yüzden babasının kızının cep telefonuna el koymasındı. Babayla, kızının ilişkileri bozulmuştu. Kız öğrenci, ailesini anlatırken annemle biz otururken ya da babamın odası kelimelerini sık kullan-

maya başladığını fark ettim. Bunun nedenini sorduğumda, annesiyle babasının ayrı odalarda yattıklarını ve evde birlikte aynı odada oturmadıklarını, zorunlu haller dışında da birbirleriyle konuşmadıklarını ifade etti. Sorun belli olmuştu. Öğrenciyle danışmayı sonlandırdım ve anne-babayı davet ettim. Her ikisi de eğitimli ve üst düzeyde resmi görevleri olan bir çiftti. Evlilik bitmiş olmasına karşın henüz vedalaşmaya hazır değillerdi. Üç dört seans sonra çeşitli mazeretlerle her ikisi de danışmayı bıraktılar. Bir süre sonra resmi olarak boşandıklarını öğrendim. Sanırım danışma süreci veda kararını vermelerini kolaylaştırmıştı.

Ayrılığın daha travmatik hali olan boşanma sonrasında, eşler kendileri ve eski eşleriyle vedalaşmazlarsa bir ömür boyu bu sorunla yaşamaya devam etmeleri kaçınılmazdır. Evlilikleriyle vedalaşamayan kişiler kendilerine yeni bir yaşam kurmakta oldukça zorlanacaklardır. Örneğin yeniden evlilik yapmak istediğinde tercihlerinde sürekli olarak eski eşiyle olan ilişki biçimini referans olarak almaya çalışacaktır. Bu seferde yeni ilişki, yeni olmaktan ziyade eski ilişkinin taklidi durumuna düşecektir. Eski ilişkideki sorun davranışları yeni ilişkide giderme, çözme yollarını aramaya başlayacaktır. Asıl sorun işte o zaman başlayacaktır. Çünkü, yeni kişi ilişki içindeki birçok sorunun nedenini anlayamayacaktır. Argo deyimle geçmişteki arızı davranışların bir sonraki ilişkiye olumsuz etki etmesi kaçınılmazdır.

Örneğin, alkol aldığı anda davranışlarını kontrol edemeyen bir eşten ayrılmış olan bir kadın; yeniden evlilik yaptığı anda, yeni eşinin alkol almasına aşırı bir tepki gösterebilir. Yeni eş bu tepkiyi anlamakta zorlanabilir. Yine eski eşinin küsme ya da kontrolsüz para harcama davranışından bıkmış olan bir erkek yeni-

den evlilik yaptığında en ufak bir olayda bu kaygılarını ortaya koyabilir. Tabi ki yeni eşin bu durumu anlaması ya da anlayış göstermesi çok mümkün değildir. Kayınvalidesiyle yaşadığı sorunlar nedeniyle evliliği biten bir kişi, yeniden evliliğinde yeni kayınvalidesine karşı ön yargılı davranabilir ve evlilik sorunlu başlayabilir.

Çevremizde resmi olarak boşanmış ancak evlilikle ilgili sorunları devam eden birçok insan vardır. Bu insanların en temel sorunları evlilikleriyle ve eski eşleriyle vedalaşmamış olmalarıdır. Daha da önemlisi vedalaşmadıklarının farkında bile değildirler. Bir türlü kısır döngüden çıkamazlar ve aynı konular etrafında dönüp dururlar. Sonraki yaşamlarını kurgulamakta zorlanırlar. Hem kendilerini hem de çevresindeki insanları yıpratırlar. Bazıları yeniden evlenirler ancak bu evliliklerin sağlıklı ve uzun süreli olma olasılığı düşüktür. Kısa sürede sona erebilir. Özellikle erkeklerde görülen boşanma sonrasında kısa bir süre sonra yeniden evlenme davranışı çoğunlukla başarısızlıkla sonuçlanır. Çünkü kişi evliliğiyle henüz vedalaşmamıştır. Yeniden evlilik için acele edilmesi kişinin evliliğinden henüz vedalaşmadığının açık göstergesidir. Bu tür bir evlilik kararı daha çok eski eşe bir mesaj olarak değerlendirilebilir. **“Sen beni istemedin ancak hala beni isteyenler var.”** Bu durumun en açık örneği son zamanlarda moda olan sosyal medya üzerindeki resim paylaşımlarında görülebilir. Aceleyle yeniden evlenen kişi sürekli yeni eşiyile ilgili paylaşımlarda bulunur. Bu aslında eski eşle vedalaşmanın gerçekleşmediğinin göstergesidir. Bu vedalaşma aşamasının en azından bir yılı geçmesi gerekir. Özellikle başka birisi için ya da birisini bularak boşanmak ve o kişiyle evlenmek ayrı bir hata olacaktır. Çünkü, bu garantici anlayış yanıltıcı olabilmektedir. Eski evlilikle vedalaşmadan yapılacak evliliğin sağlıklı olma

ihtimali oldukça düşüktür. Bu tür evliliklerin sağlıklı yürümesi çok zordur. Bu seferde kişi, “Ben evliliği yürütme konusunda başarısızım.” gibi bir düşünceye kapılabilir. Panik halde başarılı olduğunu göstermeye yönelik kararlar alabilir ya da tamamen kendi içine kapanma veya varsa çocuklarına yoksa anne-babasına; kardeşlerine, yeğenlerine kendini vakfetmeye yönelebilir.

Boşanan kişinin mutlaka evliliğiyle vedalaşması gerekir. Vedalaşmanın olup olmadığı nasıl anlaşılır? Veda gerçekleşmediğinde sürekli olarak eski eş takip edilmeye başlanır. Ne yapıyor? Nerede yaşıyor? Kiminle görüşüyor? Ekonomik durumu nedir? Nerelerde geziyor? Tekrar bir araya gelebilir miyiz, beni tercih ettiği kişiye zarar verebilir miyim? ve benzeri soruları çoğaltmak mümkündür. Yine eski eşle iletişim kurmak için çocukların kullanılması sık görülen durumlardır. İnsanın terk ettiğinde ya da terk edildiğinde geride neler bıraktığını merak etmesi doğaldır. Ancak bu duygusunu kontrol etmesini de bilmesi gerekir.

Boşandıktan sonra kök ailesinin yanına dönen kişiler incelendiğinde; birçoğunun evlenirken kök ailesiyle vedalaşmadığı görülecektir. Çünkü kök ailesiyle vedalaşmış olan bireyler boşandıklarında çocuk bakımı, ekonomik güçlük gibi bir zorunlulukları yoksa kendilerine ayrı bir yaşam kurmayı tercih ederler.

Yaşanılan Yerle Vedalaşma

İlk doğduğumuz yerden başlayarak yaşadığımız, alıştığımız, özellikle de mutlu olduğumuz yerden ayrılmak zordur. Bu tür ayrılıklar genellikle bir zorunluluktan kaynaklanır ve kısa süreli olabileceği gibi bazen de bir daha dönmemek üzere kesin ayrılma söz konusu olabilir.

Ayrılık hiçbir zaman unutulmaz. Özellikle yaşanılan yerden yapılan ayrılık kuşaktan kuşağa anlatılmaya devam eder gider. Bu durum, bazen vatan, bazen de ata toprağı diye tabir edilir. Çevremizdeki insanların kendilerini tanımlarken yaptıkları, “**Bizim aslımız şuradan gelmiş**” ya da “**Bizim kökenimiz bilmem nereye dayanıyor.**” benzeri konuşmalar yaşanılan yerden ayrılmamanın hiçbir zaman unutulmadığını göstermektedir. Tıpkı okyanusta büyüyen somon balıklarının kendi asıl yaşama alanı olan nehirlerin doğduğu yerlere dönüşleri gibi insanlar çocukluklarının geçtiği ya da atalarının yaşadığı yerleri zaman zaman ziyaret etme ihtiyacı hissederler.

Amerika da yaşayan Meluncan olarak bilinen bir grup insanın, kendilerini Türk olarak değerlendirdikleri için zaman zaman Türkiye’yi ziyaretler etmeleri bunun en açık örneklerinden biridir. Halbuki Türk olduklarını gösterecek bir takım söylencelerden başka somut bir veri yoktur. Kendilerini Türk olarak görmek ve atalarının toprağı olarak gördükleri yerleri ziyaret etmek onların kendilerini iyi hissetmelerini sağlamaktadır.

Ülkemizde, köyden kente göç nedeniyle köyler büyük ölçüde boşalmış, üç beş ev de, az sayıda yaşlının zorunlu olarak yaşadığı yerler durumuna gelmiştir. Yaz mevsiminde bu köylerin ziyaretçileri artmaktadır. Hiç köyde yaşamamış üçüncü kuşaklar bile burası ata yadigârı diyerek köylerini ziyaret etmektedirler. Hatta daha önce hiç tanımadığı kaç kuşak önceki akrabalarını arayıp bulmakta ve onlarla tekrar bağ kurmaya çalışmaktadırlar. Muhtemelen köyden zorunluluktan ayrılan kişilerin vedalarının tamamlanmamış olması ve sonraki kuşaklara aktarımı söz konusudur.

Kendi köyümde de bu türden ziyaretlere rastlamakta ya da duymaktayım. Yıllar sonra köyüne ziyarete gelen yaşlı kadın ya da erkekler akrabalarını aramakta ölüm ya da köyden kente göç nedeniyle genellikle bulamamakta ve hayal kırıklığına uğramaktadırlar. Aradıkları akrabalar yerine üçüncü kuşak yakınlarıyla karşılaşmaktadırlar. Çocukluğunda ya da gençliğinde gezdiği yerleri tekrar gezmekte ve geri dönmektedirler. Örneğin yıkılmak üzere olan bir evi ya da boş bir alanı göstererek, burada filancaların evi vardı, önünde de kocaman bir dut ağacı vardı, onların çocuklarıyla şunları yapardık gibi anılarını paylaşmaktadırlar. Bu tür ziyaretler kişinin ruhuna iyi gelmektedir. Uzun yıllar sonra köyüne ziyarete gelen bu kişilerin bu davranışı uzun süre devam ettirmedikleri görülür. Çünkü köy, onların bildiği köy değildir artık. **Daha doğrusu köy gidenlerle vedalaşmasını çoktan yapmıştır da gidenlerin bundan haberi yoktur demek daha doğru olur sanırım.** Köy özlemini anlatan bir çok türkü vardır.

*Asr-ı gurbet harap etmiş köyümü
Bülbül gitmiş baykuş konmuş gel hele
Ben ağayım ben paşayım diyenler
Kapıları kitlemişler gel hele*

*Bir ev burada, bir ev karşıda kalmış
Hele sorun bizim komşular n'olmuş
Kırk senelik ağaç kurumuş kalmış
Bizim köye benzemiyor gel hele*

Köyden Kente Göç

Ülkemizde sanayileşmenin başlamasıyla köyden kente göç başlamış ve yıllarca sürmüştür. Kente göç etmenin çeşitli ekonomik, sosyolojik ve psikolojik nedenleri vardır. Köydeki toprağın artan nüfusa yetmemesi, tarımda makineleşmenin artması sonucu insan gücüne olan ihtiyacın azalması, gelişen sanayinin insan gücüne olan ihtiyacı, kentte daha iyi yaşam koşulları bulma umudu, çocukların okul ihtiyacı, devletin şehirleşme oranını artırma politikası, kan davasından kaçma ve daha benzeri birçok neden sayılabilir.

Ancak şehre göç kolay olmamıştır. Örneğin köyden şehre gelen bu insanlar nerede ikamet edeceklerdir? Devletin yeteri kadar konut ve arsa üretme konusunda ne bir hazırlığı ne de bu konuda oluşturulmuş bir politikası vardır. Zor şartlarda yaşadıkları köylerinden büyük umutlarla geldikleri kentlerde, onları daha büyük bir hayal kırıklığı ve daha zor koşullar beklemektedir. Ancak bu insanların geri dönme umutları kalmadığından kendi çözümlerini kendilerinin bulmasından başka bir yol da kalmamıştır. Nedir bu çözüm yolu? Kendi evini yapmak, kendi mahallesini kurmaktır. Kısacası; gecekondular olarak tabir edilen, kendi ihtiyacı için derme çatma da olsa bir konut inşa etmektir. Yavaş yavaş bu yapılar çoğalmaya başlamıştır. Köyden gelen bu insanlar kent yaşamına ayak uydurmakta zorlandıkça kendi bilgileri ile yol almaya başlamışlardır. Çünkü onları, kentte karşılayacak, yol gösterecek bir sistem yoktur. Daha doğrusu devleti yönetenlerin böyle bir hazırlığı hiç olmamıştır. Zaten şehirde de iyi karşılandıkları söylenemez. Uzun süre hor görülüş, neredeyse yok sayılmışlardır.

Onlar da, bu durum karşısında köyde çok iyi bildikleri “imece” yöntemini kullanmaya başlamışlardır. Zaten Anadolu köylerinin ayakta kalmasını sağlayan en önemli faktör imece denilen işbirliğinin sağlıklı işlemesidir. Bu sayede; kısa sürede, yani bir gecede bir ev kondurmayı öğrenmişlerdir. Bir gecede konut inşa ederek; sosyal destek sağlamayan devletin, bürokratik kontrol mekanizmalarından kurtulmayı başarmışlar, bu arada kendi sosyal dayanışmalarını güçlendirmişlerdir. Şehrin yanı başında bir nevi köy oluşturmuşlardır. Köyden vedalaşmadan ayrılan bu insanlar kente uyumdan ziyade köyden getirebildikleri ne varsa onları da yanlarında getirmeyi tercih etmişlerdir. Böylece sosyoloji literatürüne “gecekondu, gecekondu, gecekondu mahallesi” gibi kavramları kazandırmışlardır.

Zamanla büyük şehirlerin çevresini saran ve gecekondu bölgesi diye adlandırılan bu yerleşim yerleri yarı köy yarı kent görünümüne bürünmüştür. Genellikle evlerin bir bahçesi vardır. Burada kendi ihtiyacı için sebze ekilmekte, meyve ağacı dikilmektedir. Tıpkı köydeki gibi salça, bulgur, tarhana yapıldığı gibi kışın kullanılacak sebzeler kurutulmaktadır. Birçok kişi yazın köydeki akrabalarının yanına gitmekte ve kışlık erzakını temin etmektedir. Kent yaşamı içinde kendine fazla yer bulamayan bu insanlar, zamanla her alanda kendi kültürlerini oluşturmaya örneğin; düğünlerini köydeki gibi yapmaya başlamışlardır. Yine arabesk denilen müzik türü bu insanlar arasında daha çok kabul görmüştür. Çünkü arabesk köyden vedalaşmanın müziğidir. Daha kentli bir müzik türüdür. Ancak kent kültürü içinde gelişen bir müzik türü değildir. Köyde kabul gören müzik türü halk müziğidir. Bu vedalaşma giyim şeklinde de kendini göstermektedir. Köyüne ziyarete gidecek olan kişinin, mutlaka yeni bir ceketi vardır. Kadınlar başını açmasa da yazmanın yerini eşarp almıştır. Etek ve bluz giymeye başlanmıştır. Yeni kuşaklarda vedalaşma

daha açık görülmektedir. Çünkü ilk kuşakların köyle vedalaşması çok fazla olmadığından emeklilik döneminde tekrar köye dönüşler başlamıştır. Özellikle yeni bir ev yaptırarak yaz mevsimini köyde geçirmek yaygın bir davranış halini almıştır. Öyle ki kışın üç beş yaşlıdan başka kimsenin kalmadığı bazı köylerde yazın festival düzenleyecek kadar büyük kalabalıklar oluşmaktadır.

Bu vedalaşma, çok uzun bir zaman almış ve bugünde farklı bir şekilde devam etmektedir. Köyden kente göç sırasında genelde hemşeri grupları aynı ya da yakın bölgelere yerleşmeyi tercih etmişlerdir. Kendi aralarında ve geldikleri yerle de iletişimi sağlamak için hemşeri derneklerini kurmuşlardır. Önce il adına kurulmuş olan bu dernekler zamanla ilçe adını almış ve son olarak da köy dernekleri olarak kurulmuştur. Örneğin Ankara'da aynı şehrin birden fazla derneği olduğu gibi bazı köylerinde Ankara, İstanbul, Mersin gibi farklı şehirlerde birden fazla derneği bulunabilmektedir.

Sosyolojik açıdan göç olgusu incelendiğinde, toplam nüfus içindeki köy nüfusunun oranı %80'lerden %10'lar düzeyine çekilmiştir. Ancak bu düşüş beraberinde çoğunlukla yaşlıların köyde kalması sonucu başta tarımsal üretimin düşmesi olmak üzere değişik sorunları gündeme getirmiştir.

Eskiden köylerin devlete hiçbir maliyeti yoktu denebilir. Tam tersi köylünün ülke ekonomisine çok büyük bir katkısı söz konusuydu. Tüm köyler tarım ve hayvancılık alanında birer üretim merkeziydi. Aynı zamanda devletin işsizlerini gizleme yeri idi. İnsanlar köyden çıkmadıkları sürece devlet onların farkında bile değildi. Yalnızca askerlik ve oy kullanma zamanında fark ediliyorlardı. Ne zaman köydeki insanlar kente göç etmeye başladılar, işte o zaman bu insanlar, devlet tarafından fark edilme-

ye başlandı; ancak bu fark etmenin olumlu olduğu söylenemez. Çünkü şehre, sorunlarıyla birlikte geldiler. O zamana kadar şehre uzakta olan ve bir karakol vasıtasıyla kontrol altında tutulabilen bu insanlar, kentin dinamiklerini etkilemeye başladılar. Kentler kısa sürede gelen bu kadar çok insanı barındıracak, iş imkânı sağlayacak şekilde planlanmamıştı. Gelenler de kente uymak yerine kenti kendilerine uydurdular. Onun için bugün kent görünümlü kocaman köylerimiz var diye kendimizi eleştirebiliyoruz.

Bugün, yani 2017 yılı baz alındığında köyden kente göç olgusu neredeyse durmuş hatta tersine dönmüş durumdadır. Ancak bu tersine dönüş, genç kuşaktan ziyade, daha önce köyden göç etmiş, emekli olmuş yaşlı kuşakta görülmektedir. Köydeki nüfusun yaşlı olması nedeniyle devletin sağlık harcamaları ve köylere dönük sağlık hizmeti artmıştır. Sağlık ocağı olmayan köyleri belli aralıklarla aile hekimleri ziyaret etmektedir. Yaşlı nüfusun artması nedeniyle çocuk sayısı azaldığından okullar kapatılmış ve taşınalı eğitime geçilmiştir. Taşınalı eğitimdeki öğrencilerin öğlen yemekleri ve servis ücretleri devlet tarafından karşılanmaktadır.

Kısa sürede büyük şehirlere çok sayıda insanın plansız bir şekilde göç etmiş olması köy yaşantısıyla vedalaşmayı da geciktirmektedir. Bu insanların kent kültürünün içinde gelişen sinema, tiyatro, müzik, resim, bale, dans ve benzeri birçok sanat dalı ile tanışmaları, sanatsal etkinlikler içinde yer almaları ancak bir iki kuşak sonra mümkün olmaktadır. Bunun yerini ise cemaat toplumu özelliklerini besleyen organizasyonlar almaktadır. Bunlar hemşeri grupları olduğu gibi çeşitli dini amaçlı dernek ya da vakıflar olabilmektedir.

Ne zamanki batı toplumlarında olduğu gibi sivil toplum örgütlerine üyelik nüfusun birkaç katı artar ve toplum bir cemiyet toplumu haline gelir ancak o zaman vedalaşma gerçekleşmiş olur.

İntihar (Öz Kırım)

İntihar, insanın bilerek ve isteyerek kendi yaşamına son vermesidir. Kişinin istemli olarak kendi ölümü ile sonuçlanan eylemine intihar; ölümle sonuçlanmayanlara intihar girişimi denmektedir. İnsan, yaşamını devam ettirmek için bir çok eylemi yapabilmekte; kendisi için olumsuz olan şartları olumluya döndürmek için elinden gelen tüm çabayı gösterebilmektedir. Fakat intihar eden bir kişi, bütün mücadele yollarını bırakarak, kendi yaşamına karşı bir eyleme girişmiştir. İşte intiharı diğer tüm olgulardan farklı kılan yön de budur: Kendi yaşamını devam ettirmeye çabalamamak...

İntihar etmek, bir veda mıdır yoksa kaçış mıdır? Bu cevabı zor bir sorudur. Çünkü, bazı durumlarda pasif bir saldırganlık olarak da ortaya çıkabilir. Amaç geride kalan bazı kişileri cezalandırmaktır. Genelde bu kişiler eş, anne-baba, kardeş, çocuklar gibi intihar edenin yakınları olabilir. Bunun dışında duygusal yakınlık duyulan kişiden karşılık göremeyen birinin intiharı, hem kendisine hem de diğer kişiye yönelik bir cezalandırma olabilir. Bazen de ekonomik sıkıntılar nedeniyle kendini çaresiz hisseden kişi yaşamına son verebilir. Borçlarını ödeyemeyen bir iş adamı bu yolu seçebilir. Böyle durumlarda bir kaçış söz konusudur. Japonya gibi bazı ülkelerde kişinin onurunu koruması amacıyla onaylanan bir davranış şeklidir. Örneğin 2015 yılında Ülkemizde Körfez Geçişi inşaatındaki bir olaydan dolayı kendini sorumlu hisseden bir Japon mühendisin intihar etmesi, bizi şaşırtmış ve günlerce gazetelere konu olmuştur.

Bazı durumlarda intihar eden kişilerin, belli etmeden çevresindeki insanlarla vedalaştıkları sonradan yapılan incelemelerde anlaşılmaktadır. Bazen de intihar etmelerine neden olan olay ya da kişilerle ilgili geriye bir not, mektup, belki bir görüntü kaydı bırakırlar. Böylece hayatta iken açıklayamadıkları, çözemedikleri sorunlarını, mesajlarını geride kalanlara iletmiş olurlar.

Rehber öğretmenliğe yeni başladığım dönemde bir ilköğretim okulunda görev yapıyordum. Ortaokul kısmındaki öğrenciler, aynı zamanda kütüphane de olan odama teneffüs saatlerinde sıklıkla gelirlerdi. İçlerinden bir erkek öğrenci ise her teneffüs aksatmadan odama gelir kitapları düzenlerdi. Benimle iletişimde olmaktan mutlu olduğu belliydi. Arkadaşlarıyla da arası iyiydi. Zaman zaman odama gelen anasınıfı öğrencileriyle ilgilenir onları eğlendirirdi.

Bir sabah okula geldiğimde bu öğrencimin intihar ettiği haberini alınca çok şaşırdım. Çünkü bu öğrencimle sorun odaklı bir görüşmemiz hiç olmamış daha çok gelişimsel rehberlik odaklı çalışmalarımız vardı. Okul Müdür Yardımcısı ve sınıf rehber öğretmeni ile birlikte öğrencinin evine taziye gittik. İlk defa görüştüğüm aile de şoktaydı. Onlar da çocuklarının bir sorunu olmadığını ve neden böyle bir şey yaptığını anlayamadıklarını söylüyorlardı. İntihar şeklide cinayet şüphesi uyandırıyordu. Çünkü apartmanın yangın merdivenine açılan kapının kolunda kendini asarak yaşamına son vermişti. Ben bu olayı takip etmeye çalıştım. Kapı kolunda bile olsa insanın ayakları yere değerken intihar edilebileceğini, olayı inceleyen polislerden öğrendim. Adli Tıp ta yapılan incelemede ölüm nedeninin intihar olduğu tespit edilmişti.

Öğrencimin evine taziye için gittiğimde beni en çok şaşırtan şey öğrencimin evlatlık olduğunu öğrenmemdi. Anne-baba yaşlıydı ve babası olacak yaşta iki abisi vardı. Bu durumdan haberim yoktu. Çünkü benimle ailesiyle ilgili hiçbir özelini paylaşmamıştı. Ölüm nedeni hakkında bir çok iddia ortaya atıldı ama hiçbiri kanıtlanamadı. Sonradan okulda konuyu değerlendirdiğimizde; öğretmenleri ve sınıf arkadaşları son zamanlarda öğrencinin içine kapanmaya başladığını söylüyorlardı.

Ne şekilde olursa olsun intihar, asla bir vedalaşma değildir. Çünkü intiharın bir telafisi yada geri dönüşü söz konusu değildir. Olsa olsa bir kaçış, kişinin kendisinde dahil olmak üzere her şeyden vazgeçme halidir. Yüzleşme imkanı ortadan kalkmaktadır. İntihar etmekten bahseden, intihar tehdidinde bulunan kişileri ciddiye almak, bunun aslında bir yardım çağrısı olduğunun bilinciyle yaklaşmak gerekir. Araştırmalar intihar etmekten bahseden kişilerin, bunu en az bir kez denedikleri yada deneyebileceklerini ortaya koymuştur. Özellikle kişide vedalaşma davranışları gözlenmeye başladıysa riski ciddiye almak gerekir.

İnsan karşılaştığı sorunlarda öncelikle kendisine şunu sormalı. Vedalaşmamış olabilir miyim?

İnsanın Kendisiyle Vedalaşması...

İnsan kendisiyle vedalaşabilir mi ya da böyle bir şey mümkün müdür? Aslında insan doğarken başlar kendisiyle vedalaşmaya. Doğduğunda anne rahmiyle yani ceninlikle vedalaşır ve tüm yaşamı boyunca sürecek vedalaşma serüveni böylece başlamış olur. Zamanla gelişir ve bebeklikle vedalaşır, çocukluğa adım atar. Çocukluk bittiğinde artık ergen bir gençtir. Sıkıntılı bir dönem olan ergenlik bittiğinde yetişkinliğe adım atmaya başlar. Yetişkinlik de kendi içinde çeşitli dönemlere ayrılmaktadır. Sonra ileri yetişkinlik ve yaşlılık dönemi gelmektedir. Bu veda zinciri, insan yaşamdan tamamen ayrılincaya kadar devam eder.

Bu yaşam evrelerinde vedalaşma niçin bu kadar önemlidir? Tıpkı fiziksel gelişim gibi psikolojik gelişimde belirli bir sıra ile yaşanmalıdır. Hatta her gelişim dönemi önceki ve sonraki dönemle uyum içinde olmalıdır. Bu dönemlerden birisi yaşanmadan geçildiğinde bu durum, kişinin tüm yaşantısını olumsuz olarak etkilemektedir. Örneğin, çocukluğunda annesi ya da babasını kaybettiği için bir yetişkin gibi evin ve kardeşlerinin sorumluluğunu almak zorunda kalan bir kişi, çocukluğuyla vedalaşmadan genç belki de yetişkin olmak durumunda kalabilir. Bu zorunlu durum onun sağlıklı bir yetişkin olmasını her zaman zorlaştıran bir etmen olarak duracaktır. Sürekli olarak çocukluğunu yaşayamamanın, getirdiği eksiklikleri hissedecektir. Sıklıkla yaşayamadığı o döneme ait özlemini dile getirecektir. Ben çocukluğumu yaşayamadım, babam ölünce ailenin sorumluluğu bana kaldı,

kardeşlerimi ben okuttum, ben babalık ya da analık yaptım gibi yakınmalar gündeme gelebilir.

En küçük oğlunun düğününü yapmakta olan yaşlı adam, misafirlerine dönerek:

-Biliyor musunuz? Bu benim yaptığım dokuzuncu düğün, inşallah bu son olacak.

Oradakilerden biri sordu:

-Senin beş çocuğun var, nasıl dokuzuncu düğün oluyor?

-Babam ben küçükken ölünce babalık görevi de bana kaldı. Kendimin ve üç kardeşimin düğününü de ben yaptım diye açıkladı.

Oğlumun Arkadaşı

Görev yapmakta olduğum ilkokul bünyesinde Halk Eğitim Merkezine bağlı usta öğreticiler tarafından açılmış çeşitli beceri kursları bulunmaktadır. Kursiyerlerinin tamamının kadınlardan oluştuğu bu kurslar bir çeşit rehabilite, rahatlama merkezi yada evden uzaklaşma işlevi görüyor da denebilir. Zaman zaman sohbet amaçlı ziyaretlerimden birinde kursiyer kadınlardan biri:

-Bir sorunum var size danışmak istiyorum, dedi.

-Buyurun sizi dinliyorum.

-Lise üçe giden bir oğlum var. Çok samimi olduğu bir arkadaşısı kendi ailesiyle yaşadığı bazı sorunlar nedeniyle evine gitmiyor, üç gündür bizde kalıyor ve kendi evine gitmek de istemiyor. Öğrendiğime göre kalabalık da bir ailesi var. Evde anne-babanın yanı sıra iki kardeş, babaanne-dede ve amca birlikte yaşıyorlar. Babası avukat, ancak evlerinde kararları babaanne veriyor. Çocuğun annesini aradım, evime davet ettim. Kendisiyle biraz sohbet ettik. Annesi; sohbet esnasında “Bakın sizin evinizde ne güzel kurallara uyuyormuş, acaba bir süre daha burada mı kalsa?” diye bir şey söyledi. Çok şaşırdım, belli etmesem de birazda öfkelen dim. Şimdi ne yapmam gerekir, nasıl davranmalıyım?

-Sizin, böyle acil bir durumda çocuğu sokakta bırakmamış olmanız güzel bir davranış. Eğer evinize almamış ol-

saydınız hem çocuğunuz çok üzülürdü hem de arkadaşının başına kötü şeyler gelebilirdi. Ancak bundan sonrası diğer aileyi ilgilendirmektedir. Uygun bir dille ailenin, çocuklarını almasını isteyiniz. Bu sorun diğer aile içindeki çatışmayı göstermektedir ve çözmek de onlara düşmektedir. Sizin, oğlunuzun arkadaşını uzun süre evde tutmanız doğru olmaz. Bu durumun devam etmesi hem çocuğun ailesinden uzaklaşmasına hem de ailenin çocukla ilişkilerinin soğumasına yol açabilir. Ancak, bunlardan daha önemli bir sorun ise sizin çocuğunuzda kendini gösterebilir. Birinci sorun; bir arkadaşını eve getirdiği için sorumluluk ve suçluluk duygusu içinde size karşı sessiz ve tepkisiz durabilir. İkincisi sizi, diğer aileyle karşılaştırarak yine uslu söz dinleyen bir çocuk haline gelebilir. Sizin her dediğinizi yapması, uslu bir çocuk olması, önce iyi bir şeymiş gibi algılanabilir. Ancak dikkat edilmesi gereken husus da burasıdır. Sizin çocuğunuz da bir ergendir ve ergen davranışlarını göstermesi beklenir. Bu ergen davranışları nelerdir? En başta gelen davranış otoriteye karşı koyma ve isyankârlıktır. Evde anne-babaya, okulda öğretmenlere karşı olan bu davranış gencin en önemli büyüme göstergesidir. Yetişkinler, gencin büyümeye başladığını ancak böyle anlayabilirler. Eğer sizin çocuğunuz, diğer arkadaşının sorumluluğunu alırsa, kendisi ergenliği yaşamadan büyüyecektir. Bu durum ileride çok ciddi sorunlar yaşayacağı anlamına gelmektedir. Bir ergen başka bir ergenin sorumluluğunu duygusal olarak taşıyamaz. İlişkilerinin arkadaş, yaşıt boyutunda olması gerekir. Aksi takdirde ergenliğe veda etmeden yetişkinliğe geçmek durumunda kalır ki bundan sonraki bütün yaşantısı olumsuz etkilenir. Kendi ergenlik sorunlarını yaşaması ve çözmesi sağlıklı bir yetişkinlik için gerekli ve zorunludur. Onun için oğlunuzun arkadaşı, ailesinin

yanına dönmeli ve sorunlarını kendi aralarında çözmelidirler. Bu konuda hem diğer aileyi hem de oğlunuzun arkadaşını cesaretlendirebilirsiniz. Ancak asla sorunu çözmek için araya girmeyiniz, oğlunuzun da girmesine izin vermeyiniz; çünkü bu bir aile sorunudur. O aile gerekirse profesyonel bir destek almalıdır.

Bu sırada konuşulanları dinlemekte olan bir başka kadının kursiyer,

-Yani çocukların ergenlik aşamasında bağırıp çağırması, kavga etmesi kötü bir şey değil mi diyorsunuz. diye konuşmaya katıldı.

- Böyle davranarak sizden anlayış, yardım ve destek beledikleri mesajını vermektedirler. Sizlerde anne-baba olarak ergenliğin, çocuğunuzun geçirmesi gereken normal bir dönem olduğunu bilir ve ona göre davranırsanız; çocuğunuzda kendi ergenlik dönemi ile sağlıklı bir şekilde vedalaşmış olacaktır. Eğer bir birey, ergenlik dönemi ile sağlıklı bir şekilde vedalaşmaz ise yetişkinliğinde bir takım ciddi sorunlar yaşama olasılığı artacaktır. Bu sorunlar, evlilik sorunları ya da iş sorunları olarak kendini gösterebilir. Çocuğun, ileride yaşayacağı sorunlardan en çok etkilenecek olanlar şüphesiz ki anne-babalardır.

Bu durumun bir benzeri de şöyledir: Ailesinin ya da kendi isteğiyle erken evlilik yapmış ve yıllarca mutsuz bir evlilik sürdürdükten sonra boşanan kadınlarda görülen bir özlem vardır. Hayalini kurduğu bir takım şeyleri gerçekleştirmek için planlar yapmaya başlar. Ergenlik dönemini, sağlıklı yaşamadığı, hatta hiç yaşamadığı için önce aşık olma hayali

vardır. Sevebileceği birisini bulacaktır. Birlikte gezilere ve sosyal faaliyetlere katılma planları yapar. Planın ikinci kısmı yani gezilere ve sosyal faaliyetlere katılma, genellikle gerçekleştirilir. Ancak birinci kısmı, çoğunlukla başarısız olur. Çünkü hayalini kurduğu aşık olacağı birisini bulmak hiçte kolay değildir. Bilmediğiniz ve zamanında öğrenmediğiniz bir flört ilişkisini bilmem kaç yıl evli kaldıktan sonra öğrenmek ve uygulamak çok zordur. Kişinin tek referansı, kendi mutsuz evlilik ilişkisi olacağı için bu türden denemelerin de başarılı olma ihtimali düşüktür. Bu dönemde cinsel ve ekonomik açıdan suistimale uğrayabilirler. Zaten evliliği süresince eşlikten ziyade annelik rolü ile hareket etmiş olması da planlarını uygulamasına engeldir. Birçok gezi kafilesi incelendiğinde yalnız kadınların çoğunlukta olduğu görülecektir. Yalnız yaşayan erkeklerin, bu tür doğa ve kültür turlarına çok itibar etmedikleri, itibar eden az sayıdaki kişinin de kadınların aradığı ölçütlere uymadığı görülür. Çünkü aranan ölçütlere uyan erkekler, kadınlar tarafından boş bırakılmazlar ve genellikle de turlara yalnız katılmazlar.

Çocuk Oyunlarıyla Vedalaşma

Günümüzün en önemli sorunları arasında teknoloji bağımlılığı gelmektedir. Başta çocuklar ve gençler olmak üzere her yaştan insanda görülmekte olan bu bağımlılık nereden kaynaklanmaktadır. Teknoloji bağımlılığının zararları veya yararları nelerdir? Tıpkı uyuşturucu madde, alkol, sigara gibi teknoloji bağımlılığının zararlarından özellikle gençleri korumak için ciddi çalışmalar yapılmaktadır. Hareket etmeden saatlerce bilgisayar başında zaman geçiren çocuklar ve gençler artık fiziksel ve psikolojik sorunları olan yetişkinlere dönüşmeye başlamışlardır. Buradaki asıl sorun, kişilerin kendilerini gerçek dünyadan izole ederek, internet üzerindeki sanal ortamlarda var edebilme çabasıdır. Özellikle bazı yazılım şirketlerinin teşviki sonucu çocuklar daha çok bilgisayar başında zaman geçirmektedirler. Çünkü bazı oyunlar öyle kurgulanmıştır ki çocuk veya genç kendini burada gerçekleştirdiğini düşünmektedir. Level atlama denilen sanal ortamdaki başarı, bireyi daha çok teşvik etmekte ve oyun bağımlılığını artırmaktadır. Özellikle zeki kişilerin peşinde olan yazılım şirketleri; buradan birçok üstün yetenekli genci tespit ederek onlardan yararlanma yoluna gitmektedir. Bu şekilde oyun yazılımı yaparak ünlü ve zengin olan, sayıları az da olsa bazı rol modeller, teknoloji bağımlılığını artıran önemli bir faktördür.

Tabi ki burada yalnızca çocuk ya da gençlerin günahını almamak gerekir. Teknoloji bağımlısı yetişkinleri, anne-babaları unutmamak gerekir. Sosyal medya da, oyun davetleri, oyun gön-

dermeyin, bu kişi oyun oynamıyor uyarıları sıklıkla görölmektedir. Sanal ortamda çiftçilik yapan ya da gece kalkıp internetteki oyununu tamamlayan, tuvalete bile telefonla girerek oyun oynayan yetişkin kişileri görmek şaşırtıcı değildir.

Ancak son yıllarda, çocukları ve gençleri bu durumdan kurtarmak için bazı çalışmalar başlamıştır. Bunlar içinde en ciddi olan çalışma unutulmaya yüz tutmuş olan gerçek çocuk oyunlarını tekrar çocuklara öğretmek ve oynamalarını sağlamaktır. Bununla ilgili Çocuk Oyunları ve Spor Kulüpleri adında yeni bir federasyon bile kurulmuştur. Bu federasyonun öncülüğünde, çocuk oyunları ciddi bir şekilde çocuklara öğretilmeye başlanmıştır. Okullar arası yarışmalar, hatta çocuk oyunları olimpiyatı bile düzenlenmektedir. Tabi bu arada yetişkinleri de bağımlılıktan kurtaracak, insanlar arası iletişimi geliştirecek yeni oyunlara ihtiyaç olduğu görölmektedir.

Neden bu oyunlara geri dönmüştür? Bu oyunların birçoğu 1980 sonrasında doğmuş olan kuşaklar tarafından pek bilinmez. 1980 yılını tahmini olarak ele aldım. Bu tarihten sonra TRT'nin televizyon kanalları artmaya ve ayrıca özel televizyon kanalları kurulmaya başlanmıştır. Bunların yanına, 12 Eylül Askeri Darbesinin toplum üzerinde yapmış olduğu psikolojik tahribatı da eklemek gerekir.

Bu oyunların önemli bir kısmı, köyde oynanan oyunlardır. Köyden kente göçün hızlanmasıyla oyunların unutulmaya yüz tutması kaçınılmazdır. Oyunlar bilinse de oyun oynayacak boş alan kalmamıştır. 1980 yılından önce doğanların daha çok bildiği; çelik-çomak, saklambaç, körebe, mendil kapmaca, sek-sek, yağ satarım bal satarım, tombik, tavşan kaç tazı tut, aç kapıyı

bezirgan başı, evcilik, yakan top, istop, köşe kapmaca, beş taş, ip atlama, deve-cüce, uzun eşek, misket, çember çevirme ve benzeri birçok çocuk oyunu tekrar oynanmaya daha da ötesi çocuklara öğretilmeye çalışılmaktadır. Bu geri dönüş çabasının ardında da vedalaşmayı görürüz.

Teknolojinin hızla ilerlemesi ve kontrolsüz bir şekilde yaşamımıza girmesi sonucu insanlar zamanında çok sevilmekte olan çocuk oyunları ile vedalaşmadan ayrılmışlardır. Çocuk oyunları içinde; el-kas-göz koordinasyonu, denge sağlama, spor yapma gibi fiziksel gelişimin yanı sıra; insan sevgisi, arkadaşlık, dayanışma, işbirliği, paylaşma, takım olma, yardımlaşma, komşuluk, hakkaniyet, liderlik gibi bir takım insani değerler de öğreniliyordu. Kısacası bu oyunlar yalnızca oyun değildi. Gerçek yaşama çok iyi bir şekilde hazırlanılan bir okuldu. Bunun adına **“Sokak okulu ya da mahalle mektebi”** demek mümkündür. Çocuk, bilgisayarın başına oturduğunda tüm insani değerlerden uzak yapay bir ortamda kalmakta ve hayata hazırlanamamaktadır. Cep telefonlarının, bilgisayar özelliklerine sahip olması sonucu evde kalma zorunluluğu da ortadan kalkmış, her yer oyun oynama alanı haline gelmiştir. Sonuçta çocuklar, sokağa çıkmaktan korkan ya da diğer insanlarla doğrudan iletişim kurmaktan kaçınan yalnız insanlar haline gelmektedirler.

Maalesef; insanlarımız gerçek çocuk oyunları ile vedalaşmaya henüz hazır değildirler. Vedalaşma için eşdeğer ya da daha iyi seçeneklerin sunulması gerekir. Bilgisayar ve benzeri araçlar aracılığıyla oynanan sanal oyunlar, alternatif oluşturamamıştır. Sanal oyunlar veda anlamında ancak kendi içinde bir seçenek oluşturabilirler. Yani, yeni oyunlar çıktıkça ancak eski oyunlara veda edilebilir.

Şimdiye kadar yukarıda saydığımız insani değerleri kapsayan bir seçenek oluşmamıştır. Onun için de sosyal medya ortamında, eskiye özlem duyulan çeşitli sözler ya da davranış biçimleri sıklıkla paylaşılmaktadır. Örneğin **“Biz eskiden yağ satardık, bal satardık ancak birbirimizi satmazdık”** gibi sözler çokça paylaşılmaktadır. Yine mahallede birlikte oyun oynayan çocuklar, bir bardaktan su içmeler, evlerin kapısının açık olması, herkesin birbirini tanınması ve koruması hep güzel hatıralar olarak anlatılmaktadır. Bu tür ihtiyacı keşfeden uyanık girişimciler, çocuk oyun programları yazmaktadırlar. Ancak ne tür çocuk oyunu yazarlarsa yazsınlar eskiden oynanan çocuk oyunlarının yerini asla tutmayacaktır. Aradaki fark çok açıktır. Bilgisayarda oynanan oyun, yalnızca sanal bir oyundur. Belki daha iyi bilgisayar oynama konusunda çocuğu geliştirir. Çocuk oyunları ise çocuklara yaşam becerileri kazandıran birer hayat okulu niteliğindedir. Bugünkü sporların tümü aslında bir zamanlar sokakta oynanan oyunların kurallara bağlanmış ve kapitalizm tarafından pazarlanmış halidir. Örneğin futbol oyunu bugün tüm dünya da milyarlarca dolarlık bir bütçeye tekabül eden büyük bir endüstri halini almıştır. Aslında futbolun tarihi incelendiğinde Türkler de dahil olmak üzere birçok millet tarafından değişik şekillerde oynanan bir sokak oyunu olduğu görülecektir.

Günümüzde eskinin sosyalleşme araçları olan bazı çocuk oyunlarının yetişkinler tarafından da oynanması gündeme gelmiştir. Köyleriyle vedalaşmamış birçok kimse, yaz mevsiminde köyüne dönmektedir. Ancak bu geri dönme zamanla sıkıcı bir hal aldığından festival, şenlik gibi adlarla daha çok insanı bir araya getirmeyi hedefleyen sosyal etkinlikler düzenlenmeye başlanmıştır. Bu etkinliklerin içinde eski çocuk oyunlarının yetişkinler tarafından oynanması da vardır.

Yetişkinler belki de çocukluklarında yeterince oynayamadıkları oyunları oynayarak çocukluklarında eksik kalan vedalarını gerçekleştirmektedirler.

Vedalaşma, her zaman bu kadar net ve yakın tarihe ait olmayabilir. İnsan nasıl var olduğu sorusunun cevabının aranması kadar, ne kadar eskiye dayandığı da bir araştırma konusudur.

Keşifler Kaşifler ve Maslow

Genellikle üniversitelerin sosyal bilimler ya da eğitim fakültelerinden mezun olan herkes Amerikalı Psikolog Abraham Maslow' un 1943 yılında ortaya koymuş olduğu “İhtiyaçlar hiyerarşisi ya da piramidi” diye isimlendirdiği insan davranışlarını açıklayan kuramı hakkında az ya da çok bilgi sahibidir. Hatta ilk defa öğrenenlere oldukça ilginç gelen bu kuram, insan davranışlarını açıklamada bugünde güçlü bir şekilde etkisini devam ettirmekte ve doğrulanabilirliği üzerine tartışmalar sürmektedir. Basit ve akılda tutuluyor olması önemli bir avantajdır. Günümüzde birçok şirket pazarlama stratejisi olarak personelin motivasyonunu artırmak ve müşterilerinin ihtiyaçlarını saptamak amacıyla bu kuramdan yararlanmaktadır.

Maslow, insan güdülerini, ihtiyaçlarını piramit gibi birbiri üstüne merdiven basamağı şeklinde çıkan aşamalı bir düzen için-

de düşünmüştür. Bu piramidin temelinde biyolojik güdüler üst katında ise psikolojik güdüler yer almaktadır. Bu teoriye göre, insanın her davranışı belli bir ihtiyacını gidermeye yöneliktir ve hiyerarşik olarak sıralanan bu ihtiyaçlardan biri tatmin edilmeden bir üstteki ihtiyaç kategorisine geçemez.

Maslow gereksinimleri şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Fizyolojik gereksinimler (nefes almak, beslenmek, su içmek, cinsellik, uyku, denge, boşaltım)
2. Güvenlik gereksinimi (vücut, iş, kaynak, etik, aile, sağlık, mülkiyet güvenliği)
3. Ait olma, sevgi, sevecenlik gereksinimi (arkadaşlık, aile, cinsel yakınlık)
4. Saygınlık gereksinimi (kendine saygı, güven, başarı, diğerlerinin saygısı, başkalarına saygı)
5. Kendini gerçekleştirme gereksinimi (erdem, yaratıcılık, doğallık, problem çözme, önyargısız olma, gerçeklerin kabulü)

Aslında insanoglunun tarihsel gelişimi incelendiğinde birçok davranışın bu kurama uyduğu görülecektir. İnsan, bir takım biyolojik ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra; önce kendine güvenli bir ortam sağlamak için uğraşmış ve daha sonra çevresinde olan biten her şeyi merak etmeye başlamıştır. Bu merak, aslında piramidin birinci ve ikinci basamağında belirtilmiş olan fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçlarının devamlılığını sağlamaya yöneliktir. Bu devamlılığın sağlanabilmesi için, bulunduğu güvenli bölgelerden çıkarak çevresindeki imkanları ve riskleri keşfetmeye çalışmış-

tır. Bu keşifler, önce yakın bölgelerle başlamış ve gittikçe uzağa yönelik olmuştur. Bunlardan birkaç tanesini örnek verirsek, ilk insanların çevredeki su kaynağını, avlayabileceği hayvanların bulunduğu bölgeyi, kendini daha güvende hissedeceği yeni yer arayışı ile başlayan araştırmaları, insanlığın teknolojiyi kullanmaya başlamasıyla Amerika'nın keşfi, kutupların keşfi, Avustralya, Antarktika gibi kıtaların, Yeni Zelanda gibi adaların keşfi ile tüm dünyayı kapsayacak hale gelmiştir. Bu keşiflerin bazıları tesadüfi olarak gerçekleşmiştir. Örneğin Kristof Kolomp, Hindistan'a gitmek için yola çıkmış, ancak yolunu şaşırmış ve Amerika'yı keşfetmiştir.

Peki, insanoğlunun bu kadar uzak yerlere gitmekteki amacı ne olabilir, bilmediği bu yeni yerlerde ne arıyordu? Altın, gümüş gibi değerli madenler mi, yerleşmek için yeni topraklar mı, yeni besin kaynakları mı, yeni hammadde kaynakları mı? Bazı yerlerde tabi ki bunların bir kısmı bulunmuştur. Bazı değerli şeylerin bulunması sonraki keşiflerin yapılmasında mutlaka etkili olmuştur. Hatta Orta Çağ'da bu keşifler sonrasında bulunan değerli maden ve çeşitli hammaddeler sayesinde Avrupa zenginleşmiştir. Ancak başlangıçta insan maddi bir çıkar için yola çıkmamıştır. Çünkü, birçok keşif girişimi başarısızlıkla sonuçlanmış, birçok keşif geri dönmemiş ve bir daha kendilerinden haber alınamamıştır. Bu kadar keşif ya da keşif denemesi için merak açıklaması yeterli olabilir mi? İnsanlar birçok bilinmezlik ve zorluk içeren hatta ölmeyi sırf bir merak için mi göze aldılar yoksa daha başka nedenler mi var? İhtiyaçlar piramidi bu keşif davranışlarını açıklamak da yeterli olabilir mi? Keşif amaçlı araştırmalar incelendiğinde ihtiyaçlar hiyerarşisinin ilk iki basamağı olan fizyolojik ve güvenlik basamaklarının sağlanmasından bahsetmek çok mümkün değildir. Çünkü insanlar yaşadıkları yerden uzaklaştık-

ça biyolojik ve güvenlik ihtiyaçlarını karşılamaları zorlaşmakta hatta riskli bir hale gelmektedir. İnsan davranışlarını anlama konusunda belki de psikoanalitik, davranışçılık, varoluşçuluk gibi psikolojik kuramların ve diğer kuramcılarının açıklamalarını da dikkate almakta yarar vardır.

İnsanın keşfetme davranışı ile ilgili açıklamalar, yakın tarihte ya da bugün belki bilimsel merak kapsamında değerlendirilebilir. Ancak insanın bilimsel merakı çok yakın bir tarihte başlamıştır. Oysa insanın keşfetme davranışı insanlık tarihi kadar eskidir. O zaman, insanın keşfetme davranışının nedenini anlamak için yeni yaklaşımlara, yeni bakış açılarına ihtiyaç vardır. İnsanoğlunun, var oluşundan beri sürekli cevabını aradığı bir soru vardır. Ben bu dünyaya nereden geldim? İnsan dünyaya nereden geldiğini henüz öğrenememiştir. Mevcut açıklamalar ikna edici değildir. İnsanın dünyaya nereden geldiği konusunda iki tür açıklama vardır: Birincisi insanın Adem ve Havva'nın cennetten kovulması sonucu dünyaya geldiğini savunan teolojik görüş, diğeri ise evrim teorisidir. Bu sorunun cevabı bulununcaya kadar araştırmaların devam edeceği anlaşılmaktadır.

Tüm keşiflerin temelinde, insanın kendini arama içgüdüğü vardır. Kısacası, insan kendinin Dünya'ya nereden ve nasıl geldiği sorusunun cevabını aramaktadır. Bu arayış günümüzde uzayda devam etmektedir.

Uzay Merakı

İnsanoğlu, varoluşundan bu yana daima uzaya ilgi duymuş, yıldızlara isim koymuş, yön bulmak için yararlanmış, yıldızlara bakarak geleceği tahmin etmeye çalışmıştır. Uzayı öğrenmek, anlamak, hakkında bilgi sahibi olmak insanın en çok ilgilendiği konuların başında gelmektedir. Jules Verne'nin Ay'a Seyahat kitabında yazdıkları gerçek olmuş, insan Ay'a ayak basmıştır. 1969 yılında Neil ARMSTRONG'un Ay'a ayak basışı radyolardan canlı olarak verilmiş ve tüm dünya bu anı adeta nefesini tutarak dinlemiştir. Bugün ise uzaya yolculuk artık ticari seferlere dönmüştür. İnsanoğlu; yüzler, binler, hatta milyonlarca ışık yılı uzaklıktaki gezegenlerle ilgilenmekte ve bu gezegenleri gözlemek için çok gelişmiş teleskopları uzaya yerleştirmekte adeta röntgencilik yapmaktadır. Her geçen zamanda yeni yıldızlar, güneş sistemleri, galaksiler keşfedilmekte ve sayıları milyonlarla ifade edilmektedir. İnsansız uzay araçları, şimdilik ulaşılabilir gezegenlere gönderilmektedir. Uzay ve uzaylılar konusunda yüzlerce film çekilmiştir. Her filmde uzay ve uzaylılar başka şekillerde tasvir edilmişlerdir.

Günümüzün en çok merak edilen konularının başında uzayda hayat olup olmadığı gelmektedir. Evrende yalnız mıyız? Bize benzeyen ya da başka şekillerde canlılar olabilir mi? Biz dünyaya, uzaydaki bir yerden gelmiş olabilir miyiz? Bu konu yüz yıllardır insanı meşgul etmektedir. Bu konuda "Tanrıların Arabaları" ve benzeri çok sayıda kitap vardır. Bugün de uzayda hayat olup olmadığı konusu, yoğun olarak araştırılmaktadır. Uzaya gönderilen

bir araçta Türkçe dahil çeşitli dillerde mesajlar kaydedilmiş ve uzayda karşılaşılabilecek başka canlılara mesaj yollanmıştır.

Peki, şimdilik başka nasıl ulaşabiliriz onlara? Güneş sisteminin dışına yolladığımız bir aracımız var aslında. Voyager 1(Seyyah 1) uzay aracı, 5 Eylül 1977 günü gezegenimizden yola çıktı. Bugün (29 Kasım 2014) itibarı ile 37 yıl, 2 ay 24 gündür yolda. 15 milyar kilometre kadar bir uzaklıkta. 12 Eylül 2013 günü, ‘heliopause’ diye adlandırılan solar sınırı yani Güneşimizin proton ve elektron basıncının bittiği sınırı geçerek, ‘yıldızlararası’ boşluğa girdi. Saatte 64 bin kilometre, yılda 520 milyon kilometre hızla ilerliyor. Bu hızla en yakın yıldız sistemine girmesi 40 bin yıl kadar bir süre alacak. Ama NASA 2025 yılı itibarı ile Voyager’ın jeneratörlerinin artık enerji üretemeyeceği ve onu bir hurdaya çevireceğini söylüyor. Peki, bu haliyle bile olsa bir gün uzaylılara rastlarsa? Kozmik okyanusa saldıığımız bu şişenin içine bir mesaj plağı yerleştirildi. Bu Altın Plağa, 116 fotoğraf eklendi. Aralarında rüzgarın, dalgaların, kuş ve balinalarınki de dahil onlarca doğal ses de kayıtlı. Her ihtimale karşın farklı kültürlerin müzikleri de yer alıyor. Tabiki antik ve yaşayan 55 dilde selamlama cümlesi de... Türkçe selamlama cümlesi olan, ‘Sabahı şerifleriniz hayır olsun’ cümlesini NASA’nın sitesine girip ne zaman dinlesem yüzüme bir tebessüm yayılıyor. Bu selamlamayı bırakın uzaylının anlamasını, günümüz Türkçe kuşağı bile anlamaz. Ama tebessümün asıl nedeni bu değil, uzayın derinliğinde karşılaştığı uzaylının sabahını tebrik etmesi. T24 İnternet gazetesi.

Uzayın son derece gelişmiş teleskoplarla, sürekli izlendiğini daha önce belirtmiştik. Ancak bunun tersi bir durum ise UFO ya da uçan daire olarak adlandırılan araçlarla, dünya dışı varlıkla-

rın dünyamızı ziyaret ettiği yönünde bir iddia sıklıkla gündeme getirilmektedir. Bu konuda birçok ülkede, çok ciddi araştırmalar yapılmaktadır.

Örneğin 2009 yılında Uşak'a bağlı Eşme İlçesinin bir köyünde tarlaya inen UFO'nun, köylülerce taşlandığı haberrinin, gazetelerde yer alması mizah konusu olarak uzun süre gündemi meşgul etmişti.

Bu haber, bazı film ve oyunlarda zaman zaman mizah unsuru olarak kullanılmaktadır. Ancak başta ABD olmak üzere hiçbir devlet, resmi olarak tanımlanmayan uzay aracı ya da uzaylıdan bahsetmemektedir. Bu durum daha çok bilim kurgu film konusu veya bir fantezi gibi algılanmaktadır. Bu konularda araştırma yapan bazı bilim adamlarının çeşitli iddiaları vardır. Aslında uzaylılarla iletişim kurulduğu, NASA'nın bunu sakladığı, Amerika'nın bir bölgesinde (51.Bölge) dünyaya düşen uzaylıların ve araçlarının burada tutulduğu, gece görüş gözlüğü, kurşun geçirmez cam ve benzeri bazı yüksek teknolojilerin onlardan alındığı yönünde görüşler vardır. Herkesin merak ettiği gittikçe daha çok sorulmakta olan, **“Acaba önce uzaylılar mı bizi bulacaklar, yoksa biz mi uzaylıları bulacağız veya bu buluşma gerçekleşti mi?”** sorusudur. Şüphesiz ki uzay ve UFO konularında birçok şey yazılabilir ancak bu kitabın konusu değildir.

İnsanoğlu neden uzayı bu kadar merak etmektedir? Dünya da olmayan neyi bulacaktır? Uzay araştırmaları için neden bu kadar büyük masraflar yapılmaktadır? Tüm bu sorulara dünya da olmayan ya da çok az bulunan bazı elementlerin bulunup dünyaya getirilmesi olarak cevap verilebilir. Bir gün uzaya yerleşmek için olabilir. Nasıl yeryüzü keşiflerinin sonucunda değerli madenler, çeşitli hammaddeler, yeni yerleşim alanları ve insan

kaynakları gibi bir takım önemli ekonomik kazanımlar elde edilmişse, aynı kazanımlar uzay araştırmaları içinde geçerli olabilir. Ancak günümüz teknolojiyle uzaydan taşınacak her madde, belki altından daha değerli olacaktır. Yalnızca bilimsel bir merak mıdır insanı uzaya yönelten yoksa başka bilinmeyen nedenler de olabilir mi? Bununla ilgili birçok teori üretilmiştir. Üstelik uzay yolculuğu, Maslow' un ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramıyla çok uyumlu değildir. Onun için çok daha kuvvetli bir güdülenmeye ihtiyaç vardır. Bu konu üzerine belki de yeni bir şey söylemek gerekir.

Bana göre; insanoğlunun uzay yolculuğuna çıkmasının en temel nedeni, tıpkı yeryüzü keşiflerinde olduğu gibi kendisini aramasıdır. Çünkü insanoğlu; binlerce yıldır Dünya denilen bu gezegene nasıl geldiğinin cevabını aramaktadır. Ancak bugüne kadar ikna edici bir cevap bulamamıştır. İnsanın Dünya'da varoluş şekliyle ilgili iki temel inanış vardır: İlki, önceki bölümlerde bahsetmiş olduğumuz Adem ile Havva'nın cennetten kovulmaları sonucu dünyaya gelmeleri ile ilgili teolojik görüş, diğeri ise evrim teorisidir.

Evrim teorisine göre insan, evrimleşerek bugünkü haline gelmiştir. Bu konuda yapılmış birçok araştırma ve ortaya konmuş teori vardır. Dünyanın çeşitli bölgelerinde yapılan kazılarda, insanın ilkel haline ya da benzerine ait olduğuna inanılan çeşitli iskelet fosilleri bulunmuştur. Ancak bugünkü insanın nasıl oluştuğu konusunda henüz bilimsel bir kesinlik yoktur.

İnsanın oluşumu konusunda çok güçlü olmayan bir başka teori de insanın uzaydan geldiği, belki de cezalandırmak amacıyla buraya bırakıldığıdır. Birçok film ve kitapta bu konu işlenmiştir. Bu kitaplar içinde en ünlüsü Erich Von Daniken' in "Tanrıların

Arabaları” kitabıdır. Bu kitapta Mısır Piramitlerinin veya Güney Amerika’daki bazı yapıların inşa edildikleri dönemdeki teknolojiyle gerçekleştirilemeyeceği öngörülmekte ve bu eserlerin ancak uzaydan gelenler tarafından yapılabileceği iddia edilmektedir.

İnsanın, uzaya olan merakının altında yatan en temel neden belki de kendini bulma umududur. Muhtemelen insan daha önce bulunduğu yerden vedalaşmadan ayrıldı, belki de kovuldu. İnsanın doğasında geri dönme davranışı mevcuttur. Daha önce yaşadığı hatta atalarının yaşadığı yerleri belirli aralıklarla ziyaret etmek, insanın içinde olan kökü çok eskilere dayanan bir davranış şekli olduğunu önceki bölümlerde belirtmiştik.

İnsanı, bir bilgisayar işletim sistemi gibi düşünürsek; programın yazılımında kendini yazan programcının kim olduğunu araştırma özelliği de vardır. Bundan dolayıdır ki insan uzayda da kendi ahlını aramaktadır. Eğer insan, kendi türünü bir gün uzayda bulacak olursa ancak o zaman önce kendisiyle yüzleşecek, belki de ondan sonra kendiyi vedalaşacaktır. O zamana kadar uzaya olan ilgi hızlanarak devam edecektir. Bu davranış şekline insanın hiç tanımadığı atalarını araması da denebilir.

İnsanoğlu bir taraftan dünyayı araştırırken diğer taraftan da dünyaya nasıl geldiği sorusunun cevabını geçmişte aramaya devam edecektir. Bu arayışlarda arkeoloji gibi bazı bilim dallarının ön plana çıktığı görülmektedir.

Arkeoloji

Arkeoloji, “eski kültür ve uygarlıkları onlardan kalan maddi kalıntıları açısından inceleyen; yer ve zamanını saptamakla uğraşan bir bilimdir”. Maddi kalıntılar terimiyle insan elinden çıkan, insan düşüncesinin ürünü olan eserler, alet ve malzeme ile ev eşyaları, sanat yapıtları kastedilir. Bu yönüyle arkeolojiyi, geçmiş zaman insanların “el emeği göz nuru” olarak tanımlayabiliriz.

Arkeoloji biliminin amacı, ışık tutarak geçmiş canlandırmak, İlk Çağ insanını düşünceleriyle ve bunların sonucu gerçekleştirdiği yapıtlarla günümüz insanına derinlemesine tanıtabilmek, onu anlamasına yardımcı olabilmektir. Bu amaçla, eski kültür kalıntılarını bulup ortaya çıkarıp tanımlayıp aslında uygun bir biçimde tekrar kurarak geçmiş kültürleri yorumlayarak aydınlatmaya çalışır.

Arkeolojinin faydası nedir? Günümüz insanına geçmişini ve köklerini öğreterek geleceğini aydınlatmasında yol göstermesidir. İnsan, yaradılışı gereği merak duyduklarını, kendisinde iyi ya da kötü bir anısı olan şeyleri toplama, koruma ve saklama eğilimine sahiptir. Toplanan bu tür malzemeler bazen bir koleksiyona dönüştüğü gibi; bazen de basit bir biriktirmeden öteye geçmemiştir. İster zevk için olsun isterse bilinçli olarak yapılsın, bu derleyip toplama eğilimi müzelerin doğmasında en belirgin etkidir.

Arkeoloji bilimini incelediğimizde, insanlığın geçmişini aydınlatma yolunda çok eskiden beri bir takım araştırmalar yaptığını görürüz. Başlangıçta tarih ve felsefeyi açıklamada

kullanılan arkeoloji, daha sonra bu bağımlılıktan kurtulmuş ve bir bilim dalı kimliği kazanmıştır. kaynak.arkeo.org

Arkeoloji, eski medeniyetleri, yapı ve eşya kalıntıları yoluyla inceleyen bilimdir. Arkeolojinin bu gerçek anlamı hiç bir zaman yeterli olmamıştır. Bugün arkeoloji, yeryüzünde gelmiş geçmiş bütün medeniyetleri arayıp bulan ve bulduğu her türlü kalıntıyı inceleyerek bunlardan sonuçlar çıkaran bir bilim durumundadır.

Buraya kadar arkeoloji üzerine yazılanlar internet üzerinden aldığım herkesin kolaylıkla ulaşabileceği bilgilerdir. Peki, gerçekte arkeoloji neyi aramaktadır. Müzeler niçin vardır? Niçin bazı kazılar yıllarca hatta yüz yıldır devam etmektedir? Buna benzer soruları çoğaltmak mümkündür. Tarihi eser zenginliği açısından ülkemiz oldukça şanslı sayılabilir. Ülkemizde dünyanın ilgisini çeken çok sayıda eski eser bulunmaktadır. Örneğin Efes, Aspendos, Aizaoni, Troya, Hattuşaş gibi antik kentlerde, kazılar yıllardır devam etmekte ve eski yapıların ortaya çıkması için devlet büyük bütçeler ayırmaktadır. Bu tarihi alanlar çok ciddi bir şekilde korunmakta ve izinsiz olarak ören yerlerinde kazı yapanlar yasal takibe uğramaktadırlar. Bunun yanı sıra dünyanın çeşitli ülkelerinden gelen insanlar, bu eski yapıları görmek için ciddi para ve zaman harcamaktadırlar. Asıl merak edilmesi gereken konu iki, üç ya da beş bin yıldır yer altında duran, kimsenin bir işine yaramayan bu eski yapıları ortaya çıkarmak veya ilkel şekilde yapılmış binaları görmek insanlara ne kazandıracaktır? Şüphesiz ki arkeolojik değer açısından bu soruya verilecek çeşitli cevaplar vardır.

Bu sorular; bir de vedalaşma açısından ele alınırsa farklı bir sonuç daha elde edilir. Aslında arkeoloji bilimi, birçok bilim

dalı gibi insanı araştırmaktadır. İnsan, ilk çağda ya da öncesinde ne ile uğraşırdı. Neler yapardı? Bulduğu eşya ve yapılardan bir çıkarımda bulunmaya çalışılmaktadır. İnsanoğlu, dünyaya nasıl geldiği sorusunun cevabını bulmadıkça bu araştırmalar devam edecektir. Her bulunan yeni kazı alanı, antik bir kent ya da höyük, arkeologları heyecanlandırmaktadır. Yapılan kazılardan elde edilen veriler, insanın; bilinenden daha önceki tarihlerde de ciddi medeniyet emareleri gösterdiği şeklindedir. Bu önemli merkezlerin bir kısmı ülkemiz sınırları içindedir.

Arkeoloji bilimini ilgilendiren; yerleşim yerleri ve yeni araştırma teknolojileri bulundukça, insanın, geçmişi hakkında daha çok bilgiye ulaşılacaktır.

Aslında; arkeoloji gibi antropoloji, paleontoloji, genetik bilimi, biyoloji, tarih, coğrafya ve diğer birçok bilim dalı, çeşitli açılardan insanı araştırmaktadır. Bu araştırmaların, insanın nereden geldiğinin ya da nasıl var olduğu sorusunun cevabı bulununcaya kadar devam edeceği anlaşılmaktadır. Çünkü insanoğlu, vedasız yaşamakta zorlanmaktadır.

Arkeolojik değer içermeyen daha yakın tarihe ait olan bazı kurum, davranış ya da alışkanlıklara yönelik insanların nostalji adını verdikleri eskiye özlemde aslında bir çeşit vedalaşma davranışıdır. Bazen de insanlar eski bir kurumla vedalaşmayı çeşitli nedenlerle gerçekleştiremezler.

Köy Enstitüleri

1940 yılında kurulan Köy Enstitülerinde eğitim, on yıl kadar sürmüş ve çeşitli siyasi gerekçelerle kapatılmıştır. Bu okulların kurulmasındaki temel amaç; özellikle yetenekli köy çocuklarını yetiştirmek, onları doğdukları köylere birer lider ve öğretmen olarak geri göndermektir. Bu amaç büyük oranda gerçekleşmiştir. Normal öğretmenlik görevlerinin yanı sıra; köylüye okuma yazma öğretme, meyve yetiştiriciliği, arıcılık, hayvancılık tarla ve bahçe tarımı ayrıca çeşitli kültürel konularda öncülük yapan bu öğretmenler, bulundukları köylerde birçok olumlu gelişmeye imza atmışlardır. Çünkü bu öğretmenler; resim, müzik, tiyatro, gibi güzel sanatları öğrenmenin yanı sıra marangozluk, demircilik, yapı ustalığı gibi bir takım becerilerle, meyve, sebze yetiştiriciliği, hayvancılık, arıcılık gibi köy hayatını kolaylaştıracak pratik bilgilerle donatılmış olarak mezun oluyorlardı. Örneğin, kendi köyündeki şimdilerde yıkılmaya yüz tutmuş ilkokul binasının ustalığını Savaştepe Köy Enstitüsü öğretmenleri yapmış köylüde onlara yardım etmiştir. Bu tür örnekler Anadolu'nun birçok yerinde bulunmaktadır. Köy enstitüsü eğitim programı bugünkü eğitim müfredatı gibi yalnızca çocukları değil yetişkinleri de kapsamaktaydı. Köylünün bilinçlenmesi hızlı bir kalkınmayı da berberinde getirmeye başladığı sırada bir takım büyük oyunlara kurban edilmiştir.

Bu okullardan birçok başarılı öğretmen, yazar, bilim adamı, siyasetçi ve aydın yetişmiştir. Daha sonraları Köy Enstitülerinde okuyan ve mezun olan öğrenciler; gerek devlet gerekse toplumun bazı kesimleri tarafından siyasi gerekçeler oluşturularak damgalanmış ve dışlanmıştır.

Köy Enstitülerinin kapatılmasının üzerinden altmış yıldan fazla bir zaman geçmiş olmasına rağmen hiçbir zaman toplum belleğinden silinmemiştir. Her yıl ülkemizin çeşitli yerlerinde, Köy enstitülerinin kuruluş günü olan 17 Nisan da anma toplantıları düzenlenmektedir. Daha da ilginç olan; Köy enstitülerini hiç görmemiş, benim gibi kitaplardan okumuş ya da köy enstitüsü mezunlarından dinlemiş olanlar da köy enstitülerinin önemini ve ülkemiz için ne ifade ettiğini anlamaya ve anlatmaya devam etmektedirler. Köy enstitülerinin başarısının zirvesindeyken kapatılmış olması ülkemizde birçok kişinin yüreğinde yara olarak kalmıştır. Çünkü, Köy enstitüleri sayesinde; köy çocukları ilkokuldan sonra eğitimlerine devam etme fırsatı bulmuşlardır. Bundan daha da önemlisi ilk ve son defa olmak üzere köy kızları da eğitimlerine devam ederek bir meslek sahibi olmuşlardır. Baba beni okula gönder projesini hatırlarsak 1940 yılındaki ileri görüşlülüğü daha iyi anlarız.

“Baba Beni Okula Gönder” (BBOG) kampanyası, 23 Nisan 2005’te Doğan Gazetecilik tarafından, Türkiye’nin her köşesinde her kız çocuğunun eğitim olanaklarından yararlanabilmesini sağlamak amacıyla başlatılmıştır. Köy Enstitülerinin önemini ve neden unutulmadığını bundan daha iyi açıklayan bir örnek olabilir mi? Altmış beş yıl sonra iyi niyetli bir takım insanlar, kızların okuması için babaları ikna etmek amacıyla ülke çapında bir kampanya başlattılar. Üstelik bu proje, yalnızca köyleri değil şehir merkezlerini de ilgilendirmektedir. Eğer köy enstitüleri kapatılmasaydı ve köy kızları okumaya devam etseydi bugün ülkemiz hangi gelişmişlik düzeyinde olurdu? Köy kızları okuduğunda şehirde yaşayan kızların okumaması diye bir durum söz konusu bile olmazdı. Köy enstitülerinin kapatılmasıyla, kızların okuması babaların yani erkeklerin insafına terk edilmiştir. Babaların kız-

larını okula göndermeme kararındaki en temel etken ise toplumsal baskıdır. Toplum kızların okumasını hoş karşılamamıştır. Bu bakış açısı bazı kesimlerde hala devam etmektedir.

Köy Enstitülerinin bugünde hala anılıyor olmasının birçok nedeni vardır. Öncelikle Köy Enstitüleri, eğitimde teori ile pratiği birleştiren örnek bir modeldi. Bu model; dünya da ilk defa ve bir doğu toplumunda denenen tamamıyla bize özgü ve bize ait bir yöntemdi. Bizim terk etmiş olduğumuz Köy Enstitüleri modeli, daha sonra dünyanın birçok ülkesinde değişik adlarla uygulanmıştır. Hepsinden önemlisi Türkiye'nin Köy Enstitüleri modeli başarılı olmuş; ancak bu başarı gerek içeride gerekse dışarıda birilerini ciddi anlamda rahatsız etmiştir.

Tüm bu sayılan olumlu nedenlere ve aradan bu kadar zaman geçmiş olmasına karşın Türkiye, köy enstitüleri ile henüz vedalaşamamıştır. Daha doğrusu vedalaşmaya fırsat bırakılmamış, ani bir kararla kapatılmış ve insanlar neye uğradıklarını anlayamamışlardır. Bir annenin elinden çocuğunun zorla koparılıp alınması gibi milletin elinden alınmıştır. Köy enstitülerinde öğrenim görmekte olan bu milletin çocukları tıpkı su kaynakları kesilmiş göldeki balıklar gibi korumasız ve savunmasız kalmışlardır. Daha da kötüsü vatan haini ve komünist gibi birçok iftiraya uğramış hatta cezalandırılmışlardır. Onun içinde Türkiye, hala köy enstitüleriyle vedalaşmaya çalışmaktadır. Hatta köy enstitülerinin yeniden açılması konusu zaman zaman gündeme gelmektedir. Günümüzde Yeni Nesil Köy Enstitüleri Derneği adında bir sivil toplum örgütü çalışmalarına devam etmektedir. Köy enstitüleri hakkında yüzlerce kitap, makale, araştırma ve belgesel yayınlanmış olup bundan sonra da yenileri yayınlanmaya devam edilecektir.

Köy Enstit leriyle vedalaşma nasıl olmalıydı ya da nasıl olabilirdi? Eğer bu okullar kapatılmasaydı muhtemelen bugüne kadar devam etmeyecekti. Kuruluş amaçları çoktan gerçekleşmiş olacağından Türkiye bu okullara teşekkür etmiş ve arşive kaldırmış olacaktı. Belki de bu okulların kent enstitüsü ya da  niversite modelleri oluşturulacaktı. Sanırım  lkemizdeki vedalaşılan okul örnekleri incelendiğinde ne demek istediğim daha iyi anlaşılacaktır.

Örneğin  ğretmen yetiştirmek için kurulan  ğretmen okulları, iki yıllık eğitim enstitüleri günün koşullarına uymadığı, ihtiyaı karşılamadığı için ya kapatılmış ya da eğitim fakültelerine d n şt r lm ştir. Yine bir zamanlar eğitim- ğretim faaliyetini sürdürmüş olan sanat okullarını ya da değişik bir uzaktan eğitim uygulaması olan YAYKUR’u bugün kaç kişi hatırlamaktadır? Artık hiç kimse bu okullar için “keşke kapatılmasaydı, kalsaydı, çok yararlı olurdu.” ifadesini kullanmamaktadır. Yine lise düzeyinde meslek elemanı yetiştiren bazı okulların yerini üniversitelere bağlı bölümler almıştır. Örneğin, hiç kimse sağlık meslek lisesinden daha iyi hemşire yetişir diye bir görüşü savunmamaktadır. Tam tersi görevde olan lise mezunu konumundaki hemşirelerin  niversite mezunu olmasına olanak tanımak için, bazı üniversitelerde ihtiyaçlar doğrultusunda yüksek öğrenim programları hazırlanmaktadır.

Tıpkı insanlar gibi kurumların da toplumla vedalaşması gerekir. Vedalaşma sağlıklı bir şekilde gerçekleştiğinde artık istense de geri getirmek mümkün değildir. Ülkemizde de sağlıklı bir şekilde vedalaşılan birçok kurum veya okul tarihteki yerini almıştır.

Türkiye Cumhuriyeti

Cumhuriyetimizin kuruluş aşaması okullarda öğrencilere ayrıntılı bir şekilde öğretilir. Şüphesiz ki okulda öğretilen resmi tarih taraflıdır. İktidarların siyasi görüşlerine göre şekillenmektedir. Siyasal iktidarlar, kendi ihtiyaçları ve görüşleri doğrultusunda kitap içeriklerine müdahale etmektedirler. Bugünkü ve geçmişteki siyasi alandaki gelişmeleri anlamak ve doğru değerlendirme yapabilmek için konuyu biraz da psikolojik yönden ele almak gerektiği düşüncesindeyim. Özellikle vedalaşma açısından yapılan değerlendirmeler sonrasında birçok siyasi olayın neden-sonuç ilişkisi de kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Birinci Dünya Savaşını resmen sona erdiren 1918 tarihinde imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması sonrasında imzalanan Osmanlı İmparatorluğunun topraklarının paylaşıldığı ve hiçbir zaman uygulanamayan Sevr Anlaşması artık Osmanlı Devletinin sonunun geldiğinin resmi ilanıydı. Ancak devletin sonunun gelmesi milletin de sonunun gelmesi anlamına gelmiyordu. Ortada yüzyıllardır bağımsız yaşamış ve yıkılan her devletin arkasından yenisini kurmuş olan köklü bir geçmişe sahip büyük Türk Ulusu vardı. Yurdun birçok bölgesinin düşman devletler tarafından işgal edilmesi sonucu; başta Mustafa Kemal ATA-TÜRK, silah arkadaşları, asker ve sivil vatanseverler bir araya gelerek Türk Kurtuluş Savaşını başlatmışlardır. Bu savaşın 19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal ATATÜRK'ün, Samsun'a ayak basmasıyla başlayıp 9 Eylül 1922'de İzmir'in Yunan işgalinden kurtuluşuyla sona erdiği kabul edilmektedir. Bu savaşı yöneten

23 Nisan 1920’de kurulmuş olan Türkiye Büyük Millet Meclisi ve onun içinden oluşturulmuş Milli Hükümettir. Aslında TBMM Ankara’da kurulduğu andan itibaren Osmanlı İmparatorluğuyla vedalaşma başlamıştı. Son Meclis-i Mebusan toplantısı İstanbul’u işgal etmiş olan İngiliz askerleri tarafından basılmış, tutuklanan milletvekilleri Malta’ya sürgün edilmiş, kaçabilenler ise Anadolu’ya geçerek Ankara’da yeni kurulmuş olan ve Kurtuluş Savaşı’nı yürüten o zamanki adıyla Millet Meclisine katılmışlardır. Aynı durum birçok üst rütbeli subay ya da memur içinde geçerlidir. Başta Genel Kurmay Başkanı Fevzi ÇAKMAK, Kazım KARABEKİR, İsmet İNÖNÜ, Ali Fuat CEBESÖY, İzzetin ÇALIŞLAR, Ali ÇETİNKAYA, Rauf ORBAY gibi daha birçok subay ve memur Osmanlı Devletiyle vedalaşarak yeni kurulmuş olan TBMM Hükümeti emrine geçmişlerdir.

Aslında Osmanlı imparatorluğunun kendisiyle vedalaşması çok uzun süredir devam ediyordu ve bu süreç oldukça sancılı geçmekteydi. Devlet yapısını güçlendirmek için yapılan çeşitli ıslahatlar, Tanzimat Fermanının Okunması, I. ve II. Meşrutiyetin ilan edilmesi, zamanın büyük devletlerinden olan Almanya ile ittifak anlaşmaları yapılarak askeri konular başta olmak üzere birçok konuda işbirliğine gidilmesi, bunun açık göstergeleriydi. Bu işbirliği ya da gizli ittifak o derece ileri gitti ki Birinci Dünya Savaşı sırasında Genel Kurmay Başkanlığı dahil Osmanlı Ordusu’nun üst düzey komutanları arasında çok sayıda Alman subayı görev aldı. Örneğin **Çanakkale Cephesi’nin Başkomutanı Türkler** arasında Limon Paşa da denilen Mareşal Liman Von Sanders adında bir Alman Amiralidir. Yani bizim Çanakkale geçilmez diye övündüğümüz savaşın komutanı bir Alman Subayıdır.

Ayrıca uzun süren savaşlar sonrasında Afrika, Asya ve Avrupa’daki toprakların önemli bir kısmı Osmanlı İmparatorluğunun

kontrolünden çıkmış ya Yunanistan, Bulgaristan gibi bağımsız devletler kurulmuş ya da Mısır, Suriye, Irak gibi bölgeler uydu devletlere dönüştürülerek İngiltere, Fransa gibi emperyalist ülkelerin kontrolüne geçmiştir. Son olarak Sevr Antlaşması ile Türklerin yoğun olarak yaşadığı Anadolu ve Trakya; İngiltere, Fransa, Yunanistan, İtalya, Ermenistan arasında paylaşılmış bunların yanında Kürdistan için bazı bölgeler ayrılmıştır. Türklere İç Anadolu ve Karadeniz kıyısında küçük bir bölge bırakılmıştır. Sevr Antlaşması'nın maddeleri incelediğinde bir devletten ya da egemenlikten söz etmenin mümkün olmadığı görülmektedir. Bu durumu kabul etmeyen Mustafa Kemal ve silah arkadaşları Türk Kurtuluş Savaşını başlatmışlardır.

Üç yıl süren bir mücadeleden sonra Anadolu düşman işgalinden kurtulduğuna göre ne yapılacaktır? İşte büyük karar anı gelmişti. Düşmanı yurttan kovan ve yeni bir yönetim kuran kadrolar çoktan Osmanlı Devleti'yle vedalaşmışlardı. Çünkü Kurtuluş Savaşı sırasında İstanbul'da bir devlet olduğu hissedilmediği gibi İstanbul'u işgal altında tutan başta İngilizler olmak üzere düşmanla işbirliği yapılmış Mustafa Kemal ve arkadaşlarının tutuklanması, hatta idamı yönünde fetva ve ferman çıkarılmasında bir sakınca görülmemiştir. Savaş bittiğinde başta Padişah Vahdettin olmak üzere hanedan üyelerinin bir kısmı, bir İngiliz gemisine binerek İstanbul'u terk etmişlerdir. Çünkü Anadolu'da başlayan milli mücadele başarıya ulaştığında Osmanlı Devleti'yle vedalaşmaları gerektiğini biliyorlardı. Vedalaştılar da.

Emre KONGAR ve bazı yazarlar, Osmanlı Devleti'nin son buluşunu ne Sevr Antlaşması ne de Mondros Ateşkes Antlaşması'na bağlarlar. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışı 20 Aralık 1881 yılında gerçekleşmiştir. Çünkü bu tarihte Düyun-u Umu-

miye (Borçlar idaresi) İdaresi kurulmuştur. Gerekçesini de şöyle açıklar:

Türk-İslam geleneğinde bir hükümdarın egemenliğinin ilanında iki simgesel olay vardır. Hükümdarın adına hutbe okunur ve sikke kestirilir yani para bastırılır. Hükümdar egemenliğini Allah adına ve ekonomik bağımsızlığa sahip olarak ilan eder. Duyun-u Umumiye'nin kuruluşu simgesel anlamda Osmanlı Devleti'nin ekonomik bağımsızlığını yitirmesi anlamında devletin sona erişini vurgular. Zaten Osmanlı İmparatorluğu 1865 yılında borçlarının faizini ödeyemez duruma düşmüştü.

Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünün en temel nedeni zamanında eski alışkanlıklarla vedalaşamaması yani bilim, teknoloji, sanayi ve coğrafi alandaki gelişmelere sırtını dönmesiydi. Osmanlının yükselme dönemi incelendiğinde birçok alanda çağdaşı olan devletlere göre daha ileride olduğu görülecektir. Örneğin İstanbul'un fethinde dünya da ilk defa kale duvarlarına düz atış yapan toplar yerine aşırı ateşi yapan havan topu kullanılmıştır. Yine, Yavuz Sultan Selim Mısır seferine çıktığında çok güçlü süvari ordusuna sahip Memlük Devleti'ne karşı yapılan Merc-i Dabık Savaşı'nda dünya da ilk defa bir meydan savaşında top kullanmıştır. O güne kadar top yalnızca kale fetihlerinde kullanılmaktaydı. Moğolları, Suriye'de iki kez yenerek İslamiyet'in yok olmasına engel olmuş tek ordu olan Memluk Süvari Ordusu; eskimiş yöntemlerle vedalaşmadığı için top kullanan Osmanlı Ordusu karşısında yenilmiş ve Memluk Devleti yıkılmıştır. Hatta Memluk'ler Kahire önünde Reydaniye'de Osmanlıların Merc-i Dabık'taki, savaş usulünü taklit ederek top ve tüfekte bir savunma hattı hazırlamışlardır. Ancak üstün Osmanlı

topçusu işe yaramaz eski topları susturmuş ve Mısır tamamen Osmanlı Yönetimine geçmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu zamanında gerekli vedalaşmaları yapamadığı için önce duraklama sonrada gerileme dönemine girmiştir. Örneğin el yazması yöntemiyle vedalaşmadığı için; matbaa Avrupa'dan 300 yıl kadar sonra kullanılmaya başlanmıştır. Bunun sonucunda bilim, sanat, tıp, edebiyat ve teknolojideki gelişmeler halkın çoğunluğuna ulaşmamıştır. Hatta eğitim sisteminde matematik ve pozitif bilimlerin öğretilmesinden vazgeçildiği için Avrupa'daki gelişmelerden uzak kalınmıştır. Örneğin, Yeniçeri Ocağı'na bağlı askerlerin modern yöntemlere göre eğitilmesi için davet edilen Fransız subaylar başarısız olmuşlardır. Çünkü Yeniçeriler yeni savaş tekniklerini, öğrenmek istememişlerdir. Onların, savaş eğitiminden anladıkları testiye nişan almak, keçeğe kılıç sallamaktır. Yeniçeriler, eski alışkanlıkları ile vedalaşmayı reddedince tarihe Vaka-i Hayriye (hayırlı olay) diye geçen karşı bir hareketle; Osmanlı bu askeri teşkilatıyla acı bir şekilde vedalaşmıştır. Benzer durumlar sanayi alanında da yaşanmıştır. Örneğin, kumaş dokumacılığı bunun en açık örneğidir. Eski üretim yöntemleriyle vedalaşmadığı için sanayileşmiş Avrupa Ülkeleri'nin ucuz ve seri üretimleri karşısında rekabet edilememiştir. Bu örnekleri daha da çoğaltmak mümkündür.

Osmanlı İmparatorluğunun gerilemesi konusunda bir çok görüş vardır. Bu konuda benim görüşüm; ne zaman medreselerde matematik eğitiminden vazgeçildi, işte o zaman Osmanlı gerileme dönemine girmiştir. Çünkü, dünya ile rekabet edecek güçte gemi, silah veya makine yapmak için matematik bilgisine ihtiyaç vardır. Örneğin Osmanlının çok büyük gemi yapma projeleri başarısızlıkla sonuçlanmış, yapılan gemiler batmıştır. Buna benzer örnekler çoğaltılabilir.

29 Ekim 1923 yılında Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle Osmanlı Devletiyle vedalaşma resmi olarak başlamış oldu. Aslında vedanın başlangıcı düşmanın yurdun çeşitli bölgelerini işgal etmeleri ile başlamış ve Mustafa Kemal' in Samsun'a çıkışıyla hızlanmıştır. Önce başkent İstanbul'dan Ankara'ya taşınmıştır. Sonra eski yönetime ait olan makamlar kanunla ortadan kaldırılmıştır. Bunların başında; sırasıyla saltanat ve hilafet makamları gelmektedir. Arkasından halkın yaşamını kökten değiştirecek devrimler birbirini izlemeye başlamıştır. Her devrim eskiyle vedalaşmayı gerektirmektedir ve bu hiç kolay olmamıştır. Devrimleri kısaca hatırlarsak: Harf devrimi, Rumi ve Hicri takvim yerine Miladi takvim, tartı ve ölçü araçlarının değişmesi, zaman ölçüsünün uluslararası standartlara uydurulması gibi şekilsel yenilikler olduğu gibi medeni kanunun kabulü, ceza kanunun kabulü, nüfus sayımında kadınların da sayılması, kadınlara seçme-seçilme hakkının verilmesi, soyadı kanunu gibi hukuk alanında yapılan yeniliklerin yanı sıra şapka kanunu gibi kılık-kıyafetle ilgili değişiklikler de vardır. Tekke ve zaviyelerin kapatılması ve eğitimin birleştirilmesi kanunu da yenilikler içindeydi. Daha başka alanlarda da devrimler yapıldı. Amaç yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyetinin hızla güçlenmesi çağdaş uygar dünya da yerini bir an önce almasıydı.

Yukarıda özetlediğim değişimlerin büyük çoğunluğu halkın istediğinden ziyade, başta Mustafa Kemal ATATÜRK ve Cumhuriyeti kuran kadrolar tarafından yapıldı ve halkın önüne kondu. Halkın, kabulden başka bir şansı yoktu. Ancak burada Atatürk ve Cumhuriyeti kuran kadrolara karşı yapılan dayanaksız ve hak-sız bir takım eleştirilerin üzerinde durmakta yarar görüyorum. Atatürk Devrimlerinin birçoğu Osmanlı aydınları ve yönetim kademelerinde uzun yıllardır tartışılmaktaydı. Bunların başın-

da harflerin değişmesi gelmektedir. Bunları uygulayacak siyasi irade oluşmadığı için ancak tartişma aşamasına gelinebilmiştir. Çünkü birçok Osmanlı aydını, devletin durdurulamayan çöküşünün nedenini; eskiyle vedalaşamamak ve Avrupa'daki ekonomik, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gerisinde kalmak olduğunu çok iyi biliyordu.

Geç olsa da Osmanlı Döneminde de bazı alanlarda reformlar yapılmaya başlandığı görölmektedir. Bu reformlar daha çok askeri ve yönetim alanındadır. Eğitim alanında da birtakım yenilikler başlamıştır. Örneğin kızların okuması yönünde ciddi adımlar atılmıştır. Yine 1876'da 1.Meşrutiyet ilan edilmiş, ilk meclis toplanmıştı. Ancak bu kadar keskin ve hızlı değişim ancak Cumhuriyet gibi radikal bir yönetim sonrasında yapılabilirdi. Öyle de oldu.

Cumhuriyet Döneminde gerçekleştirilen devrimlerin bazıları sürekli bir tartişma konusu olmuş ve karşı çıkan aleyhinde ya da aleyhte faaliyet gösteren birçok kişi yurt dışına sürgüne gönderilmiş ya da idam dâhil çeşitli cezalara çarptırılmıştır. Örneğin şapkayı Hristiyan âdeti olarak görüp giymeyi reddeden birçok kişi yargılanmış ve cezalandırılmıştır. Devrimlere karşı olan bazı aydınların gönüllü sürgüne gittiği yönünde çeşitli iddialar da vardır.

Devrimlerin doğrudan yönetim kadroları tarafından hızla yapılmasının nedeni dünya daki yeni gelişmelerin iyi tespit edilmesidir. Osmanlı Devleti'nin çöküşünü ve halkın yaşadığı acıları görmüş ve yaşamış olan Cumhuriyeti kuran kadrolar yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin var olabilmesi ve uygar dünya da yerini almasının yolunun bu devrimlerden geçtiği düşüncesindeydiler.

Kısacası Atatürk ve arkadaşları 1924 yılında Dünya'daki tek bağımsız İşlam devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ni korumak ve dünyaya kabul ettirmek için çalışıyorlardı.

Atatürk devrimlerinin büyük çoğunluğu başarıya ulaştı. Örneğin yeni alfabe sayesinde okuma-yazma bilen sayısında çok büyük artışlar gerçekleşti. Okullaşma oranı hızla arttı. Kadınlar sosyal hayatta daha fazla yer almaya başladılar. Kadınların hakları, erkeklerle eşit şekilde yasalarla güvence altına alındı. Bu sayede, günümüzde ülkemizdeki kadınların iş yaşamındaki oranı en gelişmiş ülkelerle karşılaştırılmakta ve daha kat etmemiz gereken çok mesafe olduğu sık sık gündeme getirilmektedir.

Tüm olumlu gelişmelere karşın bazı devrimler devamlı bir tartışma konusu olmuştur. Bunun en temel nedeni; halkın hazır olmaması olabileceği gibi bazı eski alışkanlıklarla vedalaşmamış olması da sayılabilir. Örneğin endaze yerine metre, okka yerine kilogram kullanılmaya başlandığında sorun yaşanmadan hemen kabul görmüştür. Yine kadınlara tanınan seçme-seçilme, kanun önünde erkekle eşit olma gibi haklardan bazı kesimler zaman zaman rahatsız olsa da kadınlar nezdinde çok karşılık bulmamıştır. Bugün kendini dindar ya da muhafazakar olarak tanımlayan kadınlar bile bu haklarından vazgeçmeye niyetli değildir. Çünkü; İslamiyet’i referans göstererek kadınlar aleyhine yapılan bazı yorumların din ile ilgisinin olmadığı, bazı din adamları tarafından çıkarılmış bencilce yorumlar olduğunun bilincindedirler.

Konuşmacı olarak katıldığım gençlere yönelik “evlilik ve aile olmak” konulu bir eğitim sonrasında, kahve ikram etmek için odasına davet eden başı kapalı kadın yönetici kendi durumuyla ilgili şöyle bir paylaşımda bulunmuştu.

Eşim, sık sık bana teslim ol, hiç bir şeye karışma rahat et, diyor.

- Nereden çıktı bu, dediğimde

-Dinimiz böyle emrediyor.

-Yok ya nerede yazıyor, göster bakalım.

**-Eşimin kadını hiçe sayan bu tutumu beni çok öfkelen-
diriyor. Böyle yaptığında annemle babamın evliliği aklıma
geliyor. Babam annemi sık sık döverdi. Zavallı annem bu du-
ruma katlanmak zorundaydı, çünkü çaresizdi.**

Zaman içinde bazı devrimlerden vazgeçilmiş, halkın veda-
laşmadığı bazı uygulamalara geri dönülmüştür. Örneğin 1925
yılında çıkarılan bir kanunla tekke ve zaviyelerin kapatılmış
ve faaliyetlerinin yasaklanmış olmasına karşın gizli bir şekilde
varlıklarını devam ettirmişlerdir. Günümüzde tarikat ya da ce-
maat adı altındaki dini oluşumlar arasındaki güç savaşı devlet
yönetimini ele geçirme girişimlerine dönmüştür. Öyle ki seçimle
işbaşına gelmiş olan meşru bir hükümeti devirmeye yönelik id-
dialarla ilgili yargılamalar devam etmektedir. 2016 Türkiye’sin
de “Paralel Yapı” olarak adlandırılan hükümete karşı olan oluşu-
mun yerine yarın başka bir grubun gündeme gelme olasılığı her
zaman vardır.

**Not: Bu kitabın birinci basımı 15 Temmuz 2016 tarihindeki
Fettullahçı Terör Örgütü’nün darbe girişiminden önce yayınlan-
mıştır.**

Unutulmaması gereken bir konu ise iktidara gelmek için iş-
birliği yapmak, birleşip mücadele etmek başka; iktidar gücünü
ve sağladığı avantajları paylaşmak başkadır. Kimse elinde tut-
muş olduğu iktidar gücüne başkasının ortak olmasını istemez.
Osmanlı İmparatorluğunun neredeyse her döneminde; şehza-
delerin öldürüldüğü, sadrazamların idam edildiği, padişahların

tahttan indirildiği, katledildiği, yenîçerilerin her fırsatta kazan kaldırdığı çeşitli iktidar mücadelelerinin yaşandığı unutulmamalıdır.

Kurtuluş Savaşında düşmana karşı birlikte savaşmış askeri ve siyasi liderler arasında Cumhuriyet ilan edildikten sonra dünyanın çeşitli ülkelerinde olduğu gibi bizim Ülkemizde de iktidar mücadelesi yaşanmıştır. Aynı zamanda toplum üzerinde dini kullanarak varlıklarını devam ettiren çevrelerle de güç savaşı yaşanmıştır. Bir siyasi iktidar kendi yapılanması açısından tehlikeli gördüğü dini ve siyasi oluşumların güçlenmesine izin vermeyecektir. Bu devlet olmanın, iktidar gücünü elinde tutmanın gereğidir. Cumhuriyetin kuruluş aşamasında yapılan uygulama ve günümüz Türkiye'sinde de yapılmakta olan ve hatta bundan sonra yapılacak olan da budur. Ancak unutulmaması gereken husus eğer halk tarikat, cemaat benzeri dini oluşumlarla vedalaşmaz ise polisiye tedbirlerle baş etmek çok mümkün değildir. Cumhuriyet tarihini incelediğimizde en katı polisiye tedbirlerin alındığı, en ağır cezaların verildiği dönemlerde bile bu yapılar bir şekilde varlığını devam ettirmiştir. Bilimsel gelişmelerin ve dünyadaki değişmelerin önüne geçilemeyeceği içindir ki bu vedalaşmanın hızla gerçekleşmesi gerekmektedir. Eğer bu vedalaşma normal bir şekilde olmazsa zorunlu bir şekilde oluşur ki bu geçmişte olduğu gibi yeni sorunlara yol açar.

Cumhuriyet döneminde vedalaşlamayan bir başka alan da siyasettir. Örneğin Atatürk'ün çok istediği çok partili rejim dönemlerinin başarısızlıkla sonuçlanmasının birinci nedeni halkın ve bir kısım aydınının eski rejimle vedalaşamamış olmasıdır. 1924 yılında kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (Partisi) geçmişe döndüğü gerekçesiyle 1925 yılında mahkeme kararı

ile kapatılmıştır. Yine Atatürk'ün emriyle 1930 yılında Ali Fethi OKYAR tarafından kurulmuş olan Serbest Cumhuriyet Fırkası halkın eskiye olan özlemlerinin su yüzüne çıkması ve mevcut rejim aleyhine dönmesi nedeniyle 3 ay sonra parti yöneticileri tarafından kapatılmıştır. Bu dönemde çok kayda değer bulunmayan başka partilerde kurulmuştur.

26 Eylül 1930 Tarihinde Ünlü Romancımız Orhan Kemal'in babası Abdülkadir Kemal Bey Adana'da Ahali Cumhuriyet Fırkası adıyla bir parti kurmuş ve üç ay sonra 21 Aralık 1930'da Bakanlar Kurulu kararıyla kapatılmıştır.

29 Eylül 1930 Tarihinde Mimar Kazım Tahsin Bey adlı bir zat, Edirne'de Türk Cumhuriyet Amele ve Çiftçi Partisi adıyla bir parti kurmaya kakışmışsa da komünist eğilimli sayıldığından hükümetçe çalışmasına izin verilmemiştir.

1930 yılında başarısız bir parti kurma girişimi daha vardır. İstanbul'da Arif ORUÇ tarafından "Layık Cumhuriyetçi İşçi ve Çiftçi Partisi" kurma çalışması girişimden öteye geçememiştir. 1930 yılında başka parti kurma girişimleri olmuşsa da izin verilmemiştir.

Halkın önemli bir kısmının eski rejimle vedalaşamamasının en açık örneklerinden biride 1946 yılında kurulan Demokrat Parti'nin seçimlere katılması sırasında görülmektedir. Bu partinin başarısında yine eskiye olan özlem ya da vedalaşamama vardır. Demokrat Parti'nin iktidar olduktan sonraki ilk uygulamaları din üzerinden olmuştur. Türkçe ezan okunması yasaklanmış ve tekrar Arapça ezan okunmasına geçilmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi tarafından 1948 yılında açılmış olan imam hatip okullarının sayısı Demokrat Parti döneminde hızla artırılmıştır.

Vedalaşmanın, tam olarak yapılamadığı güncel bir konuda harf devrimidir. Osmanlı Dönemi'nde uzun süredir tartışılan Latin harflerine geçmenin gerekli olduğu yönündeki görüşler Cumhuriyet yönetimiyle hayat bulmuştur. Bu devrime karşı getirilen en büyük eleştiri “Millet bir günde cahil oldu, geçmişinden kop-tu” şeklindedir. Bu eleştiriler bugünde çok sayıda taraftar bulmakla birlikte Latin harfleriyle okuma yazma öğrenmenin kolaylığı ve yeni alfabenin Türkçeye uyumlu hazırlanmış olması vedalaşmanın büyük oranda gerçekleştiğini göstermektedir. Hatta vedalaşmaya gerek bile duyulmamıştır denebilir. Çünkü 1928 yılında halkın ancak % 10'u okuma yazma bilmektedir. Bunların çoğunluğunu asker, memur ve azınlıklar oluşturmaktadır. Kadınların okur-yazarlık oranı yalnızca % 3 tür. Bu kadınlarda asker, memur eşleri ya da kızlarıdır. Halkın yüzde doksanının kadınlarında yüzde doksan yedisinin veda edeceği bir şey yoktur. Bugün muhafazakar kesimlerde bile tekrar Arap alfabesine geçme iddiası görülmemekte daha çok Osmanlıcayı öğrenmek şeklinde hayat bulmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğunun yıkılıp yerine Türkiye Cumhuriyetinin kurulması sonrasında Osmanlı Hanedanı mensuplarının bile kendi adlarını taşıyan devletle vedalaşmış olmalarına karşın birçok kişinin, bugün bile vedalaşmamış olmaları çok ilginç bir durumdur. Örneğin Kurtuluş Savaşı, yurdumuzu işgal eden başta Yunanlılar olmak üzere Ermeni, İngiliz, Fransız ve İtalyanlara karşı verilmiştir. Bu savaş, bazı kesimlerin iddia ettikleri gibi padişaha karşı bir baş kaldırı değildir. Savaş biter bitmez son Osmanlı Padişahı olan Vahdettin bir İngiliz gemisiyle İstanbul'dan ayrılırken aslında kendi devletine de veda etmiştir. Çünkü, kendisi, çok önceden devletin sonunun geldiğini bilmektedir. İngilizlere güvenmenin de saltanatını kurtarmağa yetmediğini

görmüştür. Örneğin, birçok kral terk ettiği ülkesine dönmek için uğraşmış olmasına karşın Osmanlı Hanedanında böyle bir çaba pek görülmemektedir. Hanedan üyelerinin sonraki kuşaklarında daha çok ülkelerine karşı bir özlem görülmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu ile vedalaşamama daha çok ülke içindeki bazı kesimlerde kendini göstermektedir. Onların özleminin nedeni ise tartışmalıdır. Osmanlı Devlet yönetiminde ve toplum içinde din adamlarının etkisi oldukça fazlaydı. Cumhuriyet kurulduktan sonra din ve devlet işlerinin ayrışması sonucunda türbe, tekke, dergah ve zaviyelerin kapatılması, tarikatların yasaklanması ile birlikte şeyhlik, türbedarlık, dervişlik, müritlik, çelebilik, dedelik, seyitlik, babalık, emirlik, halifelik, falcılık, gaipten haber verme, büyücülük, üfürükçülük, muskacılık ile bu unvanlarla ilgili elbise giyilmesi yasaklanmış dolayısıyla toplum üzerindeki etkileri azalmaya başlamıştır. Çünkü; ülkedeki din işlerinin, Diyanet İşleri Başkanlığınca tek elden yürütülmeye başlanması sonucu dini konulardaki sorumsuzca ve keyfi hareketler sınırlandırılmıştır. Ülkenin yönetiminde siyasetçilerin, askerlerin, bürokratların, eğitimcilerin ve bilim insanlarının ağırlığı artmıştır. Laisizm, bazı kesimlerin hiçbir zaman işine gelmemiştir.

Eğitimin birliği için medreselerin kapatılmasını da bu kapsamda değerlendirebiliriz. Medreselerin kapatılması bazı kesimler tarafından hoş karşılanmamıştır. Çünkü gerek öğrenci gerekse öğretmen anlamında önemli bir sayıya tekabül etmektedir.

Türkiye Cumhuriyetinin siyasi tarihi; aslında geçmişle vedalaşanlarla vedasızlar tarihidir. Adalet ve Kalkınma Partisinin 15 yıl tek başına iktidarda kalma başarısının temelinde halkın geçmiş dönemlerle vedalaşma olgusu yatmaktadır. Şüphesiz ki 15 yıl tek başına iktidarda kalmayı, yalnızca Adalet ve Kalkınma

Partisinin bir çalışması ya da Recep Tayyip ERDOĞAN'ın başarısı olarak görmek yanıltıcı olabilir. Cumhuriyet kurulduktan sonra gizliden gizliye sürdürülen, önce Demokrat Parti sonra da Adalet Partisi içinde güçlenen ve Necmettin ERBAKAN başkanlığında partileşen (Milli Nizam Partisi, Milli Selamet Partisi, Refah Partisi, Fazilet Partisi, Saadet Partisi ve son olarak Adalet ve Kalkınma Partisi) çok uzun soluklu bir siyasi hareketin sonucudur. Osmanlıyla vedalaşmamış ya da vedalaşmak istemeyen özellikle din eksenli bir propaganda yürüten toplumun bazı kesimleri, sürekli olarak bir hedef doğrultusunda çalışmaya devam etmişlerdir. Cumhuriyet ve laiklik daima bir eleştiri konusu olmuştur. Sürekli olarak eski dönemin iyi olduğu, tüm kötülüklerin eskiyi terk eden yeni yönetim biçiminden kaynaklandığı propagandası açık ya da gizli olarak yapılmaktadır.

Siyasi Veda

Bugünkü siyasi durumu anlamak için Türkiye Cumhuriyetinin siyasi tarihini iyi incelemek gerekir. Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra zaman zaman çok partili rejime geçiş denemelerinin yapıldığı görölmektedir.

Örneğın; 1924 yılında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, 1930 yılında Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulmuş ancak yeni kurulmuş olan cumhuriyet rejimine karşı tehlikeli göröldüklerinden dolayı kısa sürede kapatılmışlardır.

1946 yılında kurulan 1950 yılındaki seçimlerde çoğunluğun oyunu alarak iktidara gelen Demokrat Parti 27 Mayıs 1960 yılında, askeri bir darbeyle yönetimden uzaklaştırılmıştır. Ünlü Yassıada Mahkemelerinde yapılan yargılamalar sonucunda Demokrat Partinin Genel Başkanı ve Başbakan Adnan MENDERES iki bakanı ile birlikte suçlu bulunarak idam edilmiştir. Bu idamlar çoğunlukla sağ ya da sol siyasi gözlükle değeriendirilmiştir. Toplumun bir kesimi Adnan MENDERES'i demokrasi kahramanı olarak görürken diğeri bir kesimi de vatan haini, demokrasi düşmanı olarak değeriendirmiştir. Bu değeriendirmeler bugünde devam etmektedir. Burada amaç kişilerin yaptıklarını yargıç bakış açısıyla değeriendirmek değildir. Nasıl olsa bu olayları, tarihçiler ileride değeriendireceklerdir anlayışı hiç değildir. Amacım toplumsal bir olayı psikolojik açıdan değeriendirmeye ve açıklamaya çalışmaktır.

Adnan Menderes'in idamı ve Demokrat Partinin kapatılması ile 1960 Türkiye'sindeki sorunlar çözülmüş müdür? Bu soruya

evet demek mümkün değildir. Çünkü olay bir kişi olayı değildir. Olay eski dönemle vedalaşanlarla vedalaşmayanlar arasında cereyan etmektedir. Arada bazı kişiler bedel ödemektedirler. 1960 Askeri Darbesi sonucu kapatılan Demokrat Partinin mirasçısı olarak Adalet Partisi kurulmuştur. Bu parti kısa sürede büyümüş ve 1965 yılında yeni genel Başkanı Süleyman DEMİREL başkanlığında tek başına iktidara gelmiştir. Bu olayı tekrar ele almak üzere burada bırakarak geçmişe geri dönelim.

1924'te kurulan ve bir yıl sonra kapatılan Terakkiperver (İlerici) Fırka (parti) kapatılmasaydı acaba sonuç ne olurdu? Yine 1930 yılında Mustafa Kemal ATATÜRK'ün özel emriyle kurulmuş olan Serbest Cumhuriyet Fırkası (Partisi) kendi kurucuları tarafından kapatılmamış olsaydı, siyasi tarihimizde neler değişirdi? Acaba her iki partide sistemi yıkacak mı yoksa geliştirecek unsurlar mıydı? Bu soruların çok çeşitli cevapları olabilir. Bu durumu 1946 yılında kurulan Demokrat Parti üzerinden açıklamaya çalıştığımızda durum daha net anlaşılacaktır.

Demokrat Parti 1950, 1954 ve 1957 seçimlerini kazanmıştır. Ancak 1957 yılı seçimlerini çok az bir farkla kazanmış olması nedeniyle Adnan MENDERES' in **“Allah bana bir daha böyle bir gece yaşatmasın”** dediği rivayet edilir. 1960 yılına gelindiğinde, ülkemizdeki siyasi hava oldukça gergindir. Seçimlere az bir süre kalmıştır. Demokrat Parti iktidarda kalmak, Cumhuriyet Halk Partisi de seçimi kazanmak için var gücüyle çalışmaktadır. Büyük şehirler başta olmak üzere sık sık olaylar çıkmaktadır. Çoğunluğun görüşü, seçimin galibinin İsmet İNÖNÜ başkanlığındaki CHP'nin olacağı yönündedir. En azından Demokrat Partinin iktidarı kaybedeceği yönünde kuvvetli bir görüş vardır. Bu siyasi atmosfer içinde genç subaylar önderliğinde 27 Mayıs askeri dar-

besi gerçekleşir ve Başbakan Adnan MENDERES, Cumhurbaşkanı Celal BAYAR ve bakanlar tutuklanırlar. Yassıada'da kurulan mahkemede, yapılan yargılama sonrasında Başbakan Adnan MENDERES ve iki bakanın idam edilmiş olması Türk siyasetinde etkisini sürekli hissettiren travmatik bir olaydır.

Eğer, 27 Mayıs 1960 tarihinde askeri darbe yapılmayıp normal seçim yapılsaydı; muhtemelen Adnan MENDERES muhalefet partisi genel başkanı olarak siyasi hayatına devam edecekti. Halkın çoğunluğu vedalaşmayı gerçekleştirdiği için de rejimle ilgili bir sıkıntı kalmayacaktı. Ancak askeri darbe vedalaşmayı hem engellemiş hem de ertelenmesine neden olmuştur.

Demokrat Parti kapatılınca yerine mirasçısı olarak Adalet Partisi kurulmuştur. 1965 yılında yapılan Milletvekili seçimleri sonucu Süleyman DEMİREL başkanlığındaki Adalet Partisi, tek başına iktidara gelmeyi başarmıştır. Bu seçim başarısı, vedalaşma sürecini uzatmıştır. Vedalaşamayanlar açıktan ifade etmeseler de önce Demokrat Partide daha sonra ise Adalet Partisi içinde yer almayı tercih etmişlerdir. Adalet Partisi'ni kendi siyasi görüşleri için yeterli görmeyen eski dönemle vedalaşamamış bir grup siyasetçi Necmettin ERBAKAN'ın başkanlığında 1969 yılında Milli Nizam Partisi'ni kurmuştur. Zamanla Osmanlıyla vedalaşmayanları temsil eden Demokrat Partinin mirası 12 Eylül Askeri darbesi sonrası Turgut ÖZAL'ın kurduğu Anavatan Partisi ile Süleyman DEMİREL' in kurduğu Doğru Yol Partisi arasında ciddi bir rekabete konu olmuştur. Bu süreçte DEMİREL ve ÖZAL' ın temsil ettikleri kesimler çoktan eski dönemlerle vedalaşmışlardır. Artık vedalaşamayanlar Necmettin ERBAKAN' ın liderliğini, yapmış olduğu Milli Nizam, Milli Selamet ve Refah Partisi çatısı altında toplanmaya başlamışlardır. Çünkü bu partiler yine devlet

tarafından tıpkı daha önce saydığımız partiler gibi rejim açısından tehlike olarak görülmüş ve kapatılmıştır.

Necmettin ERBAKAN başkanlığındaki Refah Partisi, 1995 yılında yapılan genel seçimden birinci parti olarak çıkmış ve Tansu ÇİLLER'in genel başkanlığını yaptığı Doğru Yol Partisiyle "Refah-Yol" olarak tarihe geçen koalisyon hükümetini kurmuştur. Necmettin ERBAKAN'ın Başbakanlığı oldukça sınırlı geçmiştir. Geçmişle vedalaşamama örnekleri daha somut hale geldikçe bazı çevrelerde rejimi koruma ve kollama refleksi devreye girmiş, abartılı tepkiler ortaya konmaya başlanmıştır. Özellikle 28 Şubat kararları olarak tarihe geçen Milli Güvenlik Kurulu Kararları sonrası Başbakan Necmettin ERBAKAN, istifa etmiş ya da etmek zorunda kalmıştır. Tarihin tekerrür etmesi ve ders alınmaması örneği bariz bir şekilde tekrar ortaya çıkmıştır. **"Durumdan vazife çıkarmak"** deyimini kullanmak bu dönemde moda olmuştur. Refah Partisine karşı kapatılma davası açılmış ve Mahkeme 16 Ocak 1998 tarihinde kapatma kararı vermiştir. Yerine kurulmuş olan Fazilet Partisi de 22 Haziran 2001 tarihinde Refah Partisinin devamı olduğu gerekçesiyle kapatılmıştır..

Fazilet Partisi de kapatılınca yerine 20 Temmuz 2001 tarihinde Saadet Partisi kurulmuş ancak bu aşamada vedalaşmamış kesimler arasında bir ayrışma yaşanmıştır. Kendilerini yenilikçi olarak adlandıran bir grup Saadet Partisine veda ederek 14 Ağustos 2001 tarihinde Adalet ve Kalkınma Partisini kurmuşlardır.

Girdiği ilk seçimde beklenmeyen bir oy oranıyla tek başına iktidara gelen AKP 2002-2017 yılları arasında kesintisiz 15 yıl iktidarda kalmış ve bu dönemde daha çok geçmişle bir hesaplaşma yaşanmıştır. Bu dönemde açılan davalarda birçok general, subay, gazeteci, bilim adamı, akademisyen, siyasetçi tutuklanmış,

bazıları ömür boyu hapis cezalarına çarptırılmışlardır. Öyle ki; 2008-2010 yılları arasında görev yapmış olan 26. Genel Kurmay Başkanı İlker BAŞBUĞ emekli olduktan sonra çete kurmak ve yönetmek gibi suçlarla itham edilmiş ve ömür boyu hapse mahkum edilmiştir. Daha sonra Anayasa Mahkemesinin bir kararı gerekçe gösterilerek aralarında İlker BAŞBUĞ’unda bulunduğu birçok siyasetçi, gazeteci ve subay; kimisi 3, kimisi 4 kimisi de 5 yıl cezaevinde yattıktan sonra serbest bırakılmışlardır.

Tüm bu olaylar olurken geçmişte birçok kez yapılan bir hatanın eşiğinden dönülmüştür. Bu hata; siyasetçilerin görüşleri ya da beyanları nedeniyle mensup olduğu partinin kapatılmasıdır. AKP’nin kapatılması için 2008 yılında dava açılmış, ancak Anayasa Mahkemesi, bu talebi reddetmiş onun yerine hazine yardımının ½ oranında kesilmesine karar vermiştir. Aynı dönemde yapılan bir hatada Hükümete yönelik olarak 27 Nisan 2007 tarihinde Genel Kurmay Başkanlığınca e-muhtıra verilmesidir. Darbe yapılmadan 2002-2016 yılları arasında AKP iktidarı ile 14 yıl geçirilmiş olması Ülkemiz demokrasisi açısından önemli bir gelişmedir.

(Not: Bu kitabın 1. Basımı yapıldıktan sonra 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilmeye çalışılan kısa adı FETÖ olan Fethullahçı Terör Örgütü’nin darbe girişiminin engellenmesi Vatansever Türk Halkının ve demokrasimizin zaferidir.)

2015 Seçimleri

2015 Yılında içinde iki kez genel seçim yapılmıştır. 7 Haziran 2015 Genel Seçim sonucu göstermiştir ki halka rağmen yapılan bazı uygulamalar başarısız olmaktadır. Demokrasi bir hoşgörü, uzlaşma, farklılıkları kabul etme rejimidir. Azınlıkların, az olanların ve farklı siyasi görüşlere sahip bireylerin haklarına saygı gösterilmesi gerekir. Hele **“Bizim parti çoğunluğun oyunu aldı, onun için biz, her istediğimizi yaparız, istediğimiz gibi tahakküm kurma hakkımız vardır”** gibi bir anlayış hiç değildir.

Cumhuriyet tarihimize baktığımızda “Bu halk kendi başına karar verecek olgunlukta değildir, yanlış yapabilir, korumak ve kollamak gerekir yoksa başına bir felaket gelir” kaygısıyla rejimi sürekli bir gözetleme, kollama, koruma durumu söz konusudur. Bu durum halkta da boş vermişliğe, duyarsızlığa neden olmuştur. Nasıl olsa bizim yerimize, adına “Derin devlet mi dersiniz ege- men güçler mi dersiniz, dış güçler mi dersiniz” birileri gereken müdahaleyi yapmaktadır.

Bu etki zamanla karışıklığın daha iyi örgütlenmesine ve güçlenmesine neden olmuş ve iktidara büyük çoğunlukla gelmeyi başarmıştır. Bu durumdan şikâyet eden ancak hiçbir şey yapmayan bazı kesimler iktidara gelmek için çalışmak yerine yine eskisi gibi müdahale beklemişlerdir. Ancak değişen iç ve dış siyasi dengelerin buna uygun olmadığı anlaşılmıştır.

7 Haziran 2015 Genel seçimleri öncesi bu tablo değişmiştir. O güne kadar yalnızca iktidarı eleştirmeyi ve şikâyet etmeyi hal-

kı ikna etmek için yeterli gören muhalefet partileri bu tutumlarıyla vedalaşıp kendi projelerini açıklayarak gündemi belirlemişlerdir. Seçim yoluyla iktidara gelmiş olan ve çoğunluğunu geçmişle vedalaşmayanların desteklediği AKP, yine seçimle iktidardan ayrıldığı zaman Türkiye’de demokrasi kazanmış olacaktır. Muhalefet partileri, tüm enerjilerini halkı ikna etmek ve seçimi kazanmak üzere harcamışlardır. Örneğin Milliyetçi Hareket Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi emekli maaşının ve asgari ücretin yükseltilmesi gibi seçmeni rahatlatacak ekonomik vaatleri karşılık bulmuştur. Yine büyük çoğunluğunu Kürt vatandaşların oluşturduğu, radikal sol görüşteki bazı kesimlerinde içinde bulunduğu kısa adı HDP olan Halkların Demokratik Partisi, Türkiye partisi olma iddiası ile yola çıkmış ve halkın önüne farklı bir proje koymuştur. Bu konu Kürt Siyaseti başlıklı bölümde ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Bu seçim sonucu tüm siyasilere şunu öğretmiştir: “Mağrur olmayın, halka saygı duyun ve onları dinleyin, görüşlerinizi tek doğru gibi dayatmayın, ikna edin ve sabredin. Çalışmayı hiçbir zaman bırakmayın. O zaman siz de karşılığını görürsünüz.”

Eğer Adalet ve Kalkınma Partisi askeri ya da bürokratik bir müdahaleyle iktidardan uzaklaştırılmış olsaydı ne gibi sonuçlar ortaya çıkardı? Türkiye ekonomik gelişme açısından kaç yıl kaybederdi? Türkiye demokrasisinin gelişmesi ne kadar sekteye uğradı? Geçmişe bakarak bunun cevabı çok rahat bulunabilir.

Bugün Adnan MENDERES, bazı çevrelerce demokrasi kahramanı ilan edilmektedir. Oysa, Başbakanlığı döneminde; demokratik olmayan birçok uygulamanın, insanları nasıl mağdur ettiği bilinmektedir. Yine Turgut ÖZAL’IN öldürüldüğü iddia edilerek 19 yıl sonra mezarından çıkarılarak otopsi yapılması da ayrı bir

örnektir. Oysa ailesinin şüpheye dayalı sözlü şikayeti dışında hiçbir kanıt ve tanık olmayan bu iddia asılsız çıkmıştır. Ancak **“Menderes’i astınız, Özal’ı öldürdünüz, Erdoğan’ı yedirmeyeceğiz”** yazan pankartlar birçok yere asılabilmektedir. Yine Tayyip ERDOĞAN’ın mitinglerine kefenle gelen seçmenleri düşündüğünüzde ne gibi sonuçlara yol açacağını tahmin etmek kolay değildir. Çünkü Adnan MENDERES için de çocuğunu kurban etmeye kalkışacak ya da Adnan MENDERES’in en büyük siyasi rakibi ve Kurtuluş Savaşı’nın en büyük komutanlarından ve uzun yıllar Başbakanlık yapmış olan 2.Cumhurbaşkanı İsmet İNÖNÜ’yü Uşak’ta taşla kafasından yaralayacak, İstanbul’da öldürme amaçlı suikast girişiminde bulunacak kadar fanatik taraftarları vardı.

Onun içinde seçimle iktidara gelenin seçimle iktidara veda etmesi gerekir. Seçimi kaybettiği ya da kaybedeceği belli olduğu halde iktidara veda etmeyen ya da veda etmek istemeyen yöneticilere, bir gün gelir halk veda eder. Tarih bunun açık ve acı örnekleriyle doludur. Tarihi doğru okumasını ve ders almasını bilenler, bunun farkında olmalı kendisini ve ülkeyi maceraya sürüklemekten özenle kaçınmalıdırlar. Bir ülkeyi ancak birbirini seven insanlarla bir arada tutar ve kalandırabilirsiniz. Ülkeyi yönetenlerin birinci görevi yurttaşlar arasında sevgi, saygı, hoşgörü, güven ve huzur ortamı içinde ortak idealler yaratmak olmalıdır. Kalkınma için en ekonomik ve kolay yöntem budur. Yoksa refah ve kalkınma için harcanacak tüm kaynaklar ve enerji vatandaşların hoşnutsuzluğunu polisiye tedbirlerle önlemeye, bastırmaya harcanır ki; bu, bir ülkeye yapılacak en büyük kötülüktür. Bunun için öncelikle evrensel hukuk ilkelerine göre işleyen bir adalet sistemi oluşturulmalı ve bu sisteminin gerçekten adil olduğuna tüm yurttaşların inanması sağlanmalıdır. Bu başarıldığı oranda ileri demokrasiye sahip ülkeler sınıfında yerimizi alabiliriz. Birinci sınıf bir demokrasi her Türk vatandaşının hakkıdır.

Kürt Siyaseti

Yukarıda ifade edilen durumun benzerini ülkemizdeki Kürt siyasi hareketi içinde söylemek mümkündür. 1980 sonrası başlayan Kürt silahlı hareketinin yanı sıra siyasi alanda faaliyet göstermek isteyen partiler kurulduktan bir süre sonra kapatılmışlardır. Bugüne kadar kapatılan parti isimlerini saydığımızda ne demek istediğim daha iyi anlaşılacaktır. Bu yasakçı yaklaşım Kürt hareketinin silahlı mücadele hareketiyle vedalaşmasını engellemiş ve Kürt siyasi hareketi sanki yalnızca silahla mücadele eden, toplumun bir kesiminde ve resmi makamlar nezdinde terör yaratan bir örgüt, ülkemizde yaşayan tüm Kürtler için potansiyel terörist algısı yaratılmasına neden olmuştur.

Neredeyse Hamidiye Alaylarının kuruluşundan bugüne kadar ki tüm Kürt hareketleri silahla ilişkilendirilmiştir. Onun içinde isyan olarak nitelenmektedir. Bu silahlı hareketler, gerek ülkemizde gerekse Kürtlerin yoğun olarak bulunduğu İran, Irak, Suriye gibi bize sınır ülkelerde başarıya ulaşmamış ve sürekli kan ve gözyaşına neden olmuştur.

Türkiye gerçeğinden yola çıkıldığında; ne zaman ki Kürt hareketi silahlı mücadeleye veda ederek barışçıl bir yol izler, işte o zaman Kürt sorunu olarak adlandırılan sorunların çözümü kolaylaşır. Burada en önemli koşul, silahlı mücadelenin yerini siyasi mücadelenin almasıdır. Kısa adı HDP olan Halkların Demokratik Partisinin mecliste 80 milletvekilliği kazandığı 7 Haziran 2015 tarihinde yapılmış olan genel seçim sonuçları her ne kadar birçok

kişiyi rahatsız etse de bu yolda atılmış bir adım ve demokratik anlamda olumlu gelişmelerdir. Hiçbir partinin hükümet kuracak milletvekili çoğunluğuna ulaşamaması ve koalisyon kurma konusunda partiler arasında anlaşma olmaması nedeniyle teklârlanan 1 Kasım 2015 tarihinde yapılan erken seçimde HDP' nin oy oranı % 10, Milletvekili sayısı 61' e düşmüşse de TBMM de temsil ediliyor olması ümit vericidir. O güne kadar yüzde onluk seçim barajını aşamadığı için tek tek bağımsız adaylarla seçime giren Kürt siyasetçileri daha sonra kendilerini temsil eden partiye kayıt yaptırarak TBMM de grup oluşturmaktaydılar. Ancak Kürt Siyasetçilerin bazı radikal sol partilerle işbirliği içinde 7 Haziran 2015 seçimlerine parti olarak girmeleri ve % 13' ün üzerinde oy almaları Ülkemiz içindeki kimilerince terör, kimilerince iç savaş, kimilerince özgürlük mücadelesi olarak adlandırılan ancak sonuçta bu ülkenin insanlarının ölümüne ve acı çekmesine neden olan olayların durdurulması için bir umut ışığı olmalıdır. Türkiye'deki tüm siyasi aktörlerin bu türden demokratik siyasi çalışmaları desteklemeleri ve önündeki engelleri kaldırmak için gereken işbirliğini yapmaları, Türkiye sınırları içinde yaşayan, kendisini dil, inanç ve siyasi düşünce açısından farklı tanımlayan tüm kesimleri rahatlatacak ve uzlaşma kültürünün gelişmesini sağlayacaktır. Uzlaşma kültürünün geliştirilmesine ve kalıcı hale getirilmesine ihtiyaç vardır.

Bir ülkede iç savaş çıktığında; savaşın galibinin olmayacağı sadece daha az kaybedeni olacağını tarihteki örnekler açıkça göstermektedir. Tıpkı boşanma davalarında olduğu gibi bir tarafın kazanması aslında iki tarafında kaybetmesi anlamına gelmektedir. Aynı sınırlar içinde yaşayan halkların savaşının, galibinin olmadığı yakın tarihteki Yugoslavya iç savaşında yaşanan insanlık dramına, tüm dünya tanıklık etmiştir. Yine geçmişte ve

günümüzde iç savaşın yaşandığı Irak, Afganistan, Libya, Suriye Yemen, Sudan örnekleri sıcak gündem olarak durmaktadır. Böyle bir durumda kimin ya da kimlerin kazançlı çıkacağına iyi bakmak gerekir.

Kürt siyasi hareketinin demokratik yoldan kazandığı başarı, Kürtler arasında bir rahatlama sağlamıştır. Çünkü ülkemizde yaşayan Kürtlerin siyasi geçmişinde kendi adına kurdukları partilerinden başarılı olan yoktur. Bu başarı, ülkemizdeki başta çoğunluğu oluşturan Türkler olmak üzere diğer kesimler tarafından da olumlu bulunmuş istense de istenmese de takdirle karşılanmıştır. Ölümlerden bıkmış halk nezdinde bir umut ışığı doğmuştur. Bu umudun giderek büyümesi ve barış şeklinde kendisini göstermesi en büyük dileğimiz olmalıdır. Çünkü, savaşın kazananı yoktur. Onun içindir ki silahlı eylem bırakılıp barışçı siyasi eylemlerin artırılması gittikçe önem kazanmaktadır. O zaman bu güne kadar yaşanan acılarla halkın vedalaşması biraz daha kolaylaşacaktır.

Sürekli olarak aynı şeyleri yaparak farklı sonuç beklemenin yanlış olduğu evrensel bir kuraldır. Onun için farklı sonuç bekleyenlerin farklı davranmaları gerekir. Bir ülkede savaş, çatışma, gerginlik yaşanması doğal bir süreç değildir. Bu durumdan nemalanan kişiler tarafından kasıtlı olarak yaratılır. Hiçbir zaman savaşı çıkaranlar mağdur olmazlar. Çoğu zaman savaşın bitmesini istemeyenlerin çıkarlarının, savaşın bitmesini isteyenlerden daha çok ve güçlü oldukları unutulmamalıdır.

Tarafı ne olursa olsun vedalaşma; tüm siyasi görüşler için de geçerli bir ilkedir. Zamanı geldiğinde; veda edilmeyen siyasi düşünce ve savunucuları yok olurlar. Tarih incelendiğinde bunun örnekleri görülecektir.

Veda Ederken

Bu kitabımda; vedanın bireyin ve toplumun ruh sağlığını korumada ne kadar önemli olduğunu somut örneklerle anlatmaya çalıştım. Gerek eğitimlerimde gerekse kitaplarımda vedanın insan yaşamı açısından ne kadar önemli olduğu üzerinde sıklıkla durmaktayım. Yaptığım çalışmalar ve danışmalar esnasında en net gördüğüm manzara, vedasız yeni bir başlangıç yapmanın çok zor olduğudur. Herkesin geçmişiyle sağlıklı bir şekilde vedalaşması gerekir. Bu, olmadığında insanlar kendilerini nedenini anlayamadıkları ve de içinden çıkamadıkları bir girdabın içinde bulacaklardır. Aynı durum toplumlar içinde geçerlidir.

Umudun hiç tükenmemesi ümidiyle...

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Aydemir, Şevket Süreyya, İkinci Adam, 6.basım, 93 Remzi Kitabevi.

Cüceloğlu Doğan , İnsan ve Davranışı, 14. Basım, 2005

Erdem, Gülcan, Mübadil Oldum, 2016 1.basım Meta Basım Matbacılık, İzmir

Daniken Erich Von, Tanrıların Arabaları

kaynak.arkeo.org

Kongar Emre, Tarihimizle Yüzleşmek, 5. Basım

KuntMetin,Akşin Sina, Mete Tunç, Türkiye Tarihi, Osmanlı Devleti 1989

İnalcık Halil, Devlet-i Aliye Osmanlı İmparatorluğu üzerine Araştırmalar-1

Orhan Ali , Evliliğin İlk 50 Yılı Zordur, 2. Baskı 2015

Orhan Ali, Geçinmeye Gönlnün Var mı? 2. Baskı. 2015

T24 İnternet Sitesi Gazetesi

VEDASIZLIK

Veda Edemediklerimizin Esiri Oluruz

İnsanlığın varoluşundan bu güne kadar geçen zaman dilimi incelendiğinde, aslında; Dünya tarihinin aynı zamanda bir vedalaşma tarihi de olduğu görülecektir. İlk insanla başlayan bu süreç toplumsal ve bireysel anlamda bugünde devam etmektedir. İnsanlığın geçirmiş olduğu birçok evrede vedalaşma ya da vedalaşamama vardır. Ateşin bulunması, hayvanların evcilleştirilmesi, tekerleğin icadı ve madenlerin işlenmeye başlamasından günümüzdeki iletişim alanındaki teknolojik gelişmeleri kapsayan tüm süreçler veda ile ilgilidir. Aynı şekilde ilkel kabilelerde başlayan ve dünya savaşlarına kadar giden insanlar arasındaki büyük küçük tüm çatışmalar ya da hareketlilikler de veda ile ilgilidir.

Mağaralarda yaşayan ilk insanlar eğer mağara yaşamıyla vedalaşmamış olsalardı hiçbir zaman kendileri için ev yapmayı ve bu evleri birleştirip bir köy kurmayı düşünmezlerdi. Doğal olarak da bugünkü yaşadığımız medeniyet düzeyine gelmemiz mümkün olamazdı. Aynı şey alet kullanımı içinde geçerlidir. İlk aletleri yapmaya başlayan insan her bir aleti kullandıktan bir süre sonra vedalaşarak daha işlevsel yeni bir alet bulmuştur. Eğer insanoğlu kullandığı eski aletlerle vedalaşmamış olsaydı bugünkü teknolojik gelişmişlik düzeyine ulaşamazdık mümkün olmazdı. Belki de doğa karşısında fiziksel olarak zayıf olan insan varlığını sürdüremezdi.

ISBN-978-975-2474-88-8

